

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

**Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ελλάδα: Εκκλησιαστική
Ιστορία και Πολιτισμός»**

Γεώργιος Τσώνης

**ΙΕΖΕΚΙΗΛ
ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ**

**Βίος-Συγγραφικό και
Ποιμαντορικό έργο**

**Επιβλέπων Καθηγητής: Χρήστος Αραμπατζής
Θεσσαλονίκη 2022**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:	
Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ – ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ ΙΕΖΕΚΙΗΛ ΤΣΟΥΚΑΛΑ.....	5
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:	
Η ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΖΕΚΙΗΛ ΤΣΟΥΚΑΛΑ.....	15
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΖΕΚΙΗΛ.....	45
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	 57

Archbishop Ezekiel Tsoukalas pictured at Sydney Airport, September 24, 1966

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα έτη 1959 και 1975 μπορούν να θεωρηθούν μεγάλης σημασίας για την ιστορία της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Αυστραλία. Ένα νέο μοντέλο διακυβέρνησης των κοινοτήτων εισήχθη το 1959, το οποίο είναι γνωστό ως το μοντέλο των εκκλησιαστικών κοινοτήτων. Και πάλι, η προσπάθεια της Ορθόδοξης Εκκλησίας να αυξήσει αποφασιστικά τη δύναμή της ενάντια στον λαϊκό παράγοντα των κοινοτήτων δεν ήταν χωρίς αντίδραση.

Το 1959 το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως διόρισε τον Αρχιεπίσκοπο Ιεζεκιήλ Τσουκαλά, πρώην επίσκοπο Βοστώνης και Σικάγου, στην Αυστραλία για να αναβαθμίσει την επισκοπή σε αρχιεπισκοπή. Μια αρχιεπισκοπή θεωρήθηκε πιο κατάλληλη για αυτό που γρήγορα γινόταν μια μεγάλη κοινότητα της διασποράς. Πράγματι, μεγάλος αριθμός κοινοτήτων αντέδρασε ενεργά κατά του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ.¹

Η κατάσταση έγινε πιο περίπλοκη με την εισαγωγή πολιτικών διαφωνιών στην τοπική εκκλησιαστική σκηνή, που τελικά εξελίχθηκε σε σχίσμα εντός του ελληνισμού της Αυστραλίας.² Ο Μητροπολίτης Ιεζεκιήλ θεωρούνταν συντηρητικός και αυστηρός αντικομμουνιστής. Πράγματι, σε πολλές περιπτώσεις συγκρούστηκε ανοιχτά με πολλά μέλη ή ηγέτες κοινοτήτων που είχαν αντίθετο πολιτικό προσανατολισμό και υποστήριζαν τον κομμουνισμό.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της ποιμαντικής ηγεσίας του Ιεζεκιήλ (1959-1974) ήταν η μετατόπιση της εξουσίας από την προηγούμενη κοινή συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Ελλήνων διπλωματών καθώς και η συγκρότηση νέων κοινοτικών οργανώσεων που εξαρτώνται συνεχώς και αμετάκλητα από την Αρχιεπισκοπή. Η θέση της Εκκλησίας να αναλάβει πέρα από την ποιμαντική εκκλησιαστική φροντίδα και την

1 M. Chrysavgis, "Greek Orthodoxy in Australia, The Tradition of the Greek Orthodox Church in the Australia Community", *Phronema*, v. 1, Sydney 1986, σ. 4.

2 *Μεγάλη Ορθόδοξη Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια, (MOXE)*, τ. 3, Αθήνα 2011, σσ. 435-436.

πολιτική διακυβέρνηση των Ελλήνων στην Αυστραλία δεν μπορεί να αποδοθεί στον Ιεζεκιήλ αλλά σε μια συγκεκριμένη στρατηγική του Οικουμενικού Πατριαρχείου που είχε ως στόχο να ανακτήσει αίγλη και δύναμη έξω και πέρα από το στενό της εκκλησιαστικό χώρο της Μικράς Ασίας. Γι' αυτό και υιοθέτησε την πολιτική της υποστήριξης των κοινωνικών και πολιτικών επιδιώξεων της ελληνικής άρχουσας τάξης στην Αυστραλία.

Ο Ιεζεκιήλ υπήρξε ο αρχιτέκτονας των εκκλησιαστικών κοινοτήτων, ο δημιουργός των περισσότερων κοινοτικών και εκκλησιαστικών κτιρίων και εκκλησιαστικών σχολείων. Τέλος, ως Ορθόδοξος ηγέτης, εδραίωσε την εξουσία της Εκκλησίας ιδρύοντας το Κληρικολαϊκό Συνέδριο, που έγινε για πρώτη φορά στο Σίδνεϋ (1961), υιοθετώντας το Μικτό Συμβούλιο Κλήρων και Λαϊκών και εφαρμόζοντας ένα πνευματικό και εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ – ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ ΙΕΖΕΚΙΗΛ ΤΣΟΥΚΑΛΑ

Ο Αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας Ιεζεκιήλ Τσουκαλάς γεννήθηκε το 1913, στην πρωτεύουσα της Πελοποννήσου, την Πάτρα, πόλη στην οποία κήρυξε και μαρτύρησε ο Πρωτόκλητος των Αποστόλων, Απόστολος Ανδρέας τον οποίον θεωρούσε προστάτη του. Το κοσμικό του όνομα ήταν Χρήστος Τσουκαλάς, ήταν ταπεινής καταγωγής και προερχόταν από φτωχή οικογένεια. Είχε ως πνευματικό οδηγό τον λίαν ενάρετο και Άγιο των ημερών μας Αρχιμανδρίτη π. Γερβάσιο Παρασκευόπουλο, μαθητή του Αγίου Νεκταρίου,³ γνωστό κυρίως για την ευεργετική εν Χριστώ ζωή του στην πόλη των Πατρών.

³ Τα προφητικά λόγια του Αγίου Νεκταρίου, επαλήθευσαν κατα γράμμα “ο Γερβάσιος ητο αληθής ποιμήν. Το όνομά του θα παραμείνει σύμβολο και καύχημα της Εκκλησίας μας”

Ολοκληρώνοντας τις εγκύκλιες σπουδές του στην Πάτρα ο Ιεζεκιήλ μετέβει στην Αθήνα όπου και φοίτησε στην Θεολογική σχολή Αθηνών. Το 1934, μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του στην Θεολογική Σχολή, εκάρη μοναχός στη μονή Κορώνης.

Στις 27 Σεπτεμβρίου το 1934 χειροτονήθηκε διάκονος στην Αθήνα από τον Μητροπολίτη Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφανσάλων Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτη και στις 30 Νοεμβρίου το 1935 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος.

Διακόνησε από τη θέση του Πρωτοσυγκέλλου και ιεροκήρυκα στις Ιερές Μητροπόλεις Θεσσαλιώτιδος, Θηβών, Λεβαδείας, Γορτύνης και Μεγαλουπόλεως. Δύο χρόνια αργότερα μετέβει στην Αμερική κατόπιν προσκλήσεως του τότε Αρχιεπισκόπου και μετέπειτα Οικουμενικού Πατριάρχου Αθηναγόρα και έκανε στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαντ της Βοστώνης μεταπτυχιακές σπουδές στη Φιλοσοφία και στην Κοινωνιολογία. Στην Αμερική αρχικά υπηρέτησε ως Προϊστάμενος των ελληνορθόδοξων Κοινοτήτων Πόρτ Σμούθ και Νιου Χάμσαϊρ.

Στην συνέχεια υπηρέτησε τις Κοινότητες Χέιμπερχιλ Μασαχουσέτης και Χάρτφορντ του Κονέκτικατ. Από το 1941 υπηρέτησε ως καθηγητής και αργότερα ως υποδιευθυντής της ελληνορθόδοξης Θεολογικής Σχολής του Τιμίου Σταυρού στο Πόμφρετ του Κονέκτικατ.

Η Θεολογική Σχολή του Τιμίου Σταυρού είχε ιδρυθεί το 1937 από τον τότε Αρχιεπίσκοπο Αμερικής Αθηναγόρα και μετέπειτα Οικουμενικό Πατριάρχη. Αρχικά έδρευε στο Πόμφρετ του Κονέκτικατ και το έτος 1946 μεταφέρθηκε στο Μπούκλιν της Μασαχουσέτης.

Το 1943 πήρε μεταπτυχιακό δίπλωμα Θεολογίας από το Θεολογικό σεμινάριο του Χάρτφορντ και ανακηρύχθηκε Master της Θεολογίας. Το 1943 διορίστηκε υποδιευθυντής της Θεολογικής Σχολής του Τιμίου Σταυρού της Αρχιεπισκοπής στο Μπούκλιν της Μασαχουσέτης, και το έτος 1949 προήχθη διευθυντής, όπου και εργάστηκε άοκνα και συστηματικά για την οικονομική εδραίωση και την πνευματική ανάδειξή της, διαδεχθείς τον Επίσκοπο Βοστώνης, Αθηναγόρα Καββάδα ο οποίος προήχθη σε Αρχιεπίσκοπο Θυατείρων,

Στις 17 Σεπτεμβρίου το έτος 1950 χειροτονήθηκε Επίσκοπος Νανζιανζού και διορίστηκε βοηθός Επίσκοπος στην Γ΄ Αρχιεπισκοπική Περιφέρεια της Νέας Αγγλίας, με έδρα την Βοστώνη όπου διακρίθηκε για την πλούσια ποιμαντική και φιλανθρωπική του δράση.

Ο νέος επίσκοπος Νανζιανζού με τηλεγράφημά του ανήγγειλε άμεσα τη χειροτονία του στον Μητροπολίτη Θεσσαλιώτιδος εν Καρδίτση κ. Ιεζεκιήλ, του οποίου είχε διετελέσει επί πενταετίας Πρωτοσύγκελος : *«Κατασυγκεκινημένος αγγέλω Υμίν ότι ο κύριος με ηζίωσε να εκλεγώ σήμερον επίσκοπος Ναζιανζού. Την ιερά αυτήν στιγμήν ευγνώμων στρέφω την σκέψιν μου προς Υμάς τον πατέρα, ευεργέτην και προστάτην μου και εξαιτούμαι τας πατρικας Σας ευχάς. Αρχιμανρίτης Ιεζεκιήλ Τσουκαλάς»*.⁴ Την ημέρα της χειροτονίας του ο Επίσκοπος Ναζιανζού Ιεζεκιήλ, έστειλε νέο τηλεγράφημα προς τον Μητροπολίτη Θεσσαλιώτιδος κ. Ιεζεκιήλ ανακοινώνοντάς του το γεγονός: *« Σήμερον Κυριακήν 17 Σεπτεμβρίου ετελέσθη χειροτονία μου εις καθεδρικόν ναόν Βοστώνης. Επικαλούμαι πατρικάς ευχάς και ευλογίας Σας. Ο Ναζιανζού Ιεζεκιήλ»*.⁵

Τον Μάρτιο του 1954 μετά τον θάνατο του Επισκόπου Σικάγου κυρού Γερμανού, ανέλαβε τα καθήκοντα του βοηθού Επισκόπου στην Β΄ Αρχιεπισκοπική Περιφέρεια με έδρα το Σικάγο.⁶

Γνώστης των κοινωνικών και ηθικών προβλημάτων της αμερικανικής κοινωνίας και του ελληνοαμερικανικού στοιχείου εργάστηκε και έδρασε σε όλους τους εκκλησιαστικούς και φιλανθρωπικούς τομείς της. Συνέβαλε στην ανάδειξη του ελληνοαμερικανικού στοιχείου καθώς και στην διατήρηση των ελληνοορθόδοξων ιδανικών και την ηθική διάπλαση της νεολαίας.

Ένα από τα σημαντικότερα έργα του, ήταν η ίδρυση του οργανισμού Γηροκομείου στην πόλη του Σικάγο υπό την εξάρτηση της Αρχιεπισκοπής Αμερικής. Η Αρχιεπισκοπή (Greek Archdiocese welfare Foundation), με Πρόεδρο τον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής κ. Μιχαήλ και εκτελεστικό Αντιπρόεδρο τον Επίσκοπο Νανζιανζού κ. Ιεζεκιήλ, είχε αγοράσει έναντι 52 χιλιάδων δολλαρίων ένα οικόπεδο στα δυτικά του Σικάγου έκτασης 27 ½ εκτάρια. Για το έργο και την δράση του αυτή, πριν την αναχώρησή του για την Αυστραλία ο δήμαρχος του Σικάγο του απέμεινε το μετάλλιο της πόλεως και τον κήρυξε επίτιμο δημότη.⁷

4 Ιεζεκιήλ Τσουκαλά, *Έργα και Ημέραι*, τ. Γ΄, Εν Βόλω, 1950, σ. 171

5 Ιεζεκιήλ Τσουκαλά, *Έργα και Ημέραι*, τ. Γ΄, Εν Βόλω 1950 σ. 171

6 ΘΗΕ, τ. 6, Αθήνα 1965, σ. 751. Α. Τάμης, *Η ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας (1830-1958)*, τ. 1, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 569.

7 Ορθόδοξος Παρατηρητής, Πρόνοια της Ελληνικής Αρχιεπισκοπής Αμερικής, αρ. 451, Αύγουστος 1957, σ. 191.

Ο Επίσκοπος Νανζιανζού κ. Ιεζεκιήλ με τους αντιπρόεδρους του Οργανισμού κ. Αλέκο Γιανναρά και Διονύσιο Παυλάτο, τον Νομικό Σύμβουλο κ. Γεωργίου Ασκούνη, όπου παραδίδει επιταγή σε ανώτερη υπάλληλο του CHICAGO TITLE AND ESCROW CO. Ύψους 52 χιλιάδων δολαρίων⁸

Στις 24 Φεβρουαρίου 1959 εξελέγη Μητροπολίτης Αυστραλίας, ως τέταρτος κανονικός Μητροπολίτης της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ωκεανία, από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα και τους Χαλκηδόνας Θωμά, Ειρηνουπόλεως Κωνσταντίνο, Δέρκων Ιάκωβο, Θεοδωρουπόλεως Λεόντιο, Προικοννήσου Φιλόθεο και Φιλαδελφείας Ιάκωβο. Το τριπρόσωπο αποτελούνταν από τους Ναζιανζού Ιεζεκιήλ και τους Πανοσιολογιώτατους Αρχιμανδρίτες π. Χρυσόστομο Παπαλάμπρου και π. Μελέτιο Διακανδρέου. Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως εξέλεξε τον επίσκοπο Νανζιανζού Ιεζεκιήλ Τσουκαλά, που είχε διατελέσει ιερατικός προϊστάμενος σε διάφορες παροικίες των Ηνωμένων Πολιτειών, ως

⁸ Ορθόδοξος Παρατηρητής, αρ. 451, Αύγουστος 1957, σ. 191.

τέταρτο κανονικό Μητροπολίτη της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ωκεανίας, προκειμένου να εφαρμόσει και να εμπεδώσει το πρόγραμμα αναδιοργάνωσης της Μητρόπολης Αυστραλίας.⁹

Στις 15 Μαρτίου 1959 ο νέος Μητροπολίτης Αυστραλίας απηύθυνε επιστολή προς τον Πρόεδρο της Διοικούσης Αρχιεπισκοπικής Επιτροπής, Αρχιμ. Κοσμά Κλαβίδη, με την οποία πληροφορούσε τους Ορθοδόξους Χριστιανούς της Αυστραλίας ότι θα αφιχθεί στην Αυστραλία στις 24 Απριλίου, αφού περάσει από Πέρθη και τη Μελβούρνη με προορισμό το Σίδνεϋ. Ύστερα από συνάντηση των δύο ανδρών στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, ο Θυατείρων απηύθυνε συστατικές επιστολές προς όλες τις Κοινότητες και τους εφημερίους στους οποίους γνώριζε το ακριβές πρόγραμμα του ταξιδιού του νέου Μητροπολίτη και εξέφραζε την επιθυμία «όσοι εξ' υμών ευκαιρείτε να έλθετε εις το αεροδρόμιον, δίδοντες μοι ούτω την ευκαιρίαν να σας ιδω»¹⁰.

Πριν από τη μετάβασή του στην Αυστραλία επισκέφτηκε το Οικουμενικό Πατριαρχείο για το μήνυμα και την αποδοχή της εκλογής. Εκεί παρέλαβε το «Σύνταγμα της Ορθοδόξου Ελληνικής Μητροπόλεως Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας της 3ης Απριλίου 1959, με την υπ αρ. 128 α/3-4-1959 Πράξη».¹¹

Το Σύνταγμα αποτελούνταν από 23 Άρθρα, αναφέρει σε γενικές γραμμές τους σκοπούς της Ιεράς Μητροπόλεως και καθορίζει με βάση τους Ιερούς Κανόνες, τα βασικά καθήκοντα του Μητροπολίτη και των επισκόπων βοηθών αυτού, καθώς και τις αρμοδιότητες και δράσεις της Ιεράς Μητροπόλεως.¹²

Ο Πατριάρχης εφοδίασε τον νέο Μητροπολίτη με έναν Καταστατικό Χάρτη, βάσει του οποίου θα διοικούσε τη μεγάλη αυτή επαρχία του Θρόνου.

9 R. Clogg, *Η Ελληνική Διασπορά στον εικοστό αιώνα*, μτφρ. Μαρίνα Φράγκου, Αθήνα 2004, σ. 147.

10 Τάμης Αναστάσιος Μ, *Η ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, Θεσσαλονίκη Βάνιας, Τόμος Πρώτος (1830-1958) Θεσσαλονίκη 1997, σ. 569

11 *ΘΗΕ*, τ. 3, Αθήνα 1963, σ. 483

12 Δια τα όρια της Ιεράς Μητροπόλεως το Σύνταγμα ορίζει ότι «περιλαμβάνει πάντας τούς 'Ορθοδόξους, τούς κατοικοῦντας ἐν Αὐστραλία καί Νέ Ζηλανδία καί τας προσκειμέναις αὐταῖς νήσοις, Νέα Γουϊνέα, Ἰνδονησία, Φιλιππίναις καί ταῖς λοιπαῖς τῇς Ὠκεανίας, ὡς καί ἐν ταῖς χώραις τῶν Ἰνδιῶν καί τῇ Ἄπῳ Ανατολῇ καθόλου, τούς ἔχοντας γλῶσσαν λειτουργικὴν ἀποκλειστικῶς ἢ πρωτίστως τὴν ἐλληνικὴν, ἐν ἣ ἐγράφησαν τὰ Ἅγια Εὐαγγέλια καί τὰ λοιπὰ Ἱερά Βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης» βλ. *ΘΗΕ*, τ. 3, Αθήνα 1963, σ. 751

Στην Αυστραλία ο Ιεζεκιήλ έφτασε στις 27 Απριλίου 1959, η ενθρόνισή του έγινε στον καθεδρικό ναό της Αγίας Σοφίας στο Σίδνεϋ την Παρασκευή της Διακαινησίμου, στις 8 Μαΐου το 1959. Την 1 Σεπτεμβρίου το 1959, με απόφαση της Πατριαρχικής Συνόδου, η Μητρόπολη Αυστραλίας αναβαθμίστηκε σε Αρχιεπισκοπή και ο Ιεζεκιήλ υπήρξε ο πρώτος που τιτλοφορήθηκε ως αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας.

Ο Ιεζεκιήλ, εν αναμονή της έγκρισης των ειδικών κανονισμών και μέχρι τη συγκρότηση του Αρχιεπισκοπικού Συμβουλίου από την Κληρικολαϊκή Συνέλευση, όπως προβλεπόταν από τα προηγούμενα άρθρα του Κανονισμού, διόρισε προσωρινά ως μέλη Αρχιεπισκοπικού Συμβουλίου τα ακόλουθα πρόσωπα, τα οποία είχαν όλα τα δικαιώματα, τις τιμές και τα καθήκοντα του αξιώματος αυτού, προκειμένου να αντιπροσωπευθεί η Αρχιεπισκοπή στην πρώτη Κληρικολαϊκή Συνέλευση: Πρωτοσύγκελλος Πανοσιολογιώτατος Αρχιμανδρίτης Κοσμάς Κλαβίδης, Πανοσιολογιώτατος Αρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Βογιατζόγλου, Αιδεσιμότατος Πρεσβύτερος Ιωάννης Ευαγγελινίδης, Αιδεσιμότατος Πρεσβύτερος Βασίλειος Χριστοφής, Δημήτριος Βαρβαρέσσος, Ι. Σταμελάτος, Α. Τζωρτζάτος, Ι. Ισαακίδης, Μ. Μπαραμπούτης, Λ. Μανδάλης., Χαρ. Παρουλάκης, εξαιτίας όμως της δήλωσης παραίτησης του Ι. Ισαακίδη προστέθηκαν ως μέλη του Αρχιεπισκοπικού Συμβουλίου οι Παναγιώτης Αρώνης, Χ. Γεωργοπούλου και Θησέως Μαρμαρά.¹³

Πράος, σεμνός, ευγενής, προσηνής, ασκητικός επαρκέστατα μορφωμένος, ιεροπρεπής, φιλακόλουθος, ο Μητροπολίτης Ιεζεκιήλ είχε χάρισμα να εμπνέει και να οικοδομεί το ποίμνιό του. Είχε όμως και σοβαρές διοικητικές ελλείψεις, με σπουδαιότερη την αδυναμία επιλογής των κατάλληλων συνεργατών και στελεχών στη διοίκηση. Ακόμη διαπνέονταν από άκρα πολιτική συντηρητικότητα, η οποία δεν του επέτρεψε να έχει επιτυχή συνεννόηση με τις αριστερές παρατάξεις των κοινοτικών δυνάμεων, σε αντίθεση με τον άμεσο προκατόχό του, γεγονός που διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στην ποιμαντορία του.¹⁴

Με την ανάληψη των καθηκόντων του ο νέος Μητροπολίτης και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος, ξεκίνησε μεγάλη περιοδεία σε όλη την Αυστραλιανή ήπειρο και επισκέφτηκε σχεδόν το σύνολο των περιοχών και χωριών, όπου διέμεναν Ελληνικοί πληθυσμοί. Στόχος του ήταν η δια ζώσης επικοινωνία και η προσωπική αντίληψη των προβλημάτων που είχαν

13 Θ.Η.Ε. τόμος 3, Αθήναι 1963, σ. 751

14 Α. Μ. Tamis, *The history of Greeks In Australia (1892-1954)*, v. I, Thessaloniki 1997, σς. 399- 410.

οι κοινότητες και οι πάροικοι που δεν είχαν συστήσει κοινότητα.¹⁵ Προχώρησε άμεσα στην οργάνωση της αχανούς επαρχίας του, όπως όριζε το νέο Σύνταγμα που του είχε επιδοθεί από την Αγία και Ιερά Σύνοδο της Κωνσταντινουπόλεως και σύμφωνα με τις διά ζώσης κατευθύνσεις, οι οποίες του είχαν δοθεί από τον Πατριάρχη Αθηναγόρα.¹⁶

Στην Αυστραλία επιδόθηκε κυρίως στο έργο αναδιοργάνωσης των κοινοτήτων και της Αρχιεπισκοπής, για την εξυπηρέτηση των 180.000 Ελλήνων ορθοδόξων που ήταν ήδη εγκατεστημένοι στη χώρα. Παρά τις μεγάλες αντιδράσεις ορισμένων ομογενών, κατόρθωσε να ιδρύσει Φιλόπτωχες Αδελφότητες, να οργανώσει την νεολαία, να ενισχύσει τα ελληνικά απογευματινά και Κατηχητικά σχολεία, να ιδρύσει παιδικό σταθμό στο Σίδνεϋ καθώς και οίκο Μετανάστριας και γραφείο εξυπηρέτησης μεταναστών στην Μελβούρνη. Επιπλέον, στη Μελβούρνη ίδρυσε Παιδικό Σταθμό επ' ονόματι του Αγίου Στυλιανού για τις ανάγκες των μεταναστών, ο οποίος πρόσφερε στέγη σε νέες μητέρες.

Με βάση το Σύνταγμα της Αρχιεπισκοπής συνέταξε διάφορους κανονισμούς που αφορούσαν τα καθήκοντα του Αρχιεπισκόπου, την καλύτερη λειτουργία των γραφείων της Αρχιεπισκοπής και των υπηρεσιών αυτής, καθώς και τη σύσταση του Μικτού Συμβουλίου ιερέων και λαϊκών, υπεύθυνου για τις κοσμικές υποθέσεις και τα οικονομικά της Αρχιεπισκοπής. Καθιέρωσε τη σύγκληση Κληρικολαϊκής Συνελεύσεως κάθε δύο έτη για την εξέταση των γενικών προβλημάτων της Αρχιεπισκοπής, των Κοινοτήτων και του Ελληνισμού. Συνέταξε ομοιόμορφο Καταστατικό των Κοινοτήτων της Αρχιεπισκοπής, για τους Αντιπροσώπους της Κληρικολαϊκής Συνέλευσης, καθώς και κανονισμούς που αφορούσαν τα Πνευματικά Δικαστήρια, την τέλεση γάμων και έκδοση διαζυγίων, επίσης ίδρυσε Αποστολική Διακονία για την ανάπτυξη της ιεραποστολικής δράσεως.¹⁷

Ο Αυστραλίας Ιεζεκιήλ υπήρξε φιλομόναχος, πράος και καλοκάγαθος, με αστείρευτη αγάπη για τον πάσχοντα άνθρωπο και ιδιαιτέρως για τους νέους, γι' αυτό και προχώρησε στην ίδρυση Φιλοπτώχου Αδελφότητας σε κάθε κοινότητα και ανέθεσε την οργάνωσή τους σε κυρίες, οι οποίες σε συνεργασία με τον Αρχιεπίσκοπο στάθηκαν αρωγοί στον πάσχοντα άνθρωπο, είτε αυτός ήταν νέος μετανάστης είτε εμπερίστατος συνάνθρωπος ή και ασθενής.

15 R. Clogg, *Η Ελληνική Διασπορά στον εικοστό αιώνα*, μτφρ. Μαρίνα Φράγκου, Αθήνα 2004, σ. 148

16 *ΘΗΕ*, τ. 3, Αθήναι 1963, σσ 484-486..

17 *ΘΗΕ*, τ. 3, Αθήναι 1963, σσ 751-752.

Οι Φιλόπτωχες Αδελφότητες ανέπτυξαν σπουδαία φιλανθρωπική δράση και στην Ελλάδα, καθώς ενίσχυαν διάφορα ιδρύματα και σχολεία της Ελλάδος της εποχής εκείνης. Ταυτόχρονα ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ συσπείρωσε τη νεολαία, αφού σε κάθε Κοινότητα ιδρύθηκαν Χριστιανικές Ενώσεις Νέων και Νεανίδων, ενώ επί των ημερών του ιδρύθηκε και η Παναυστραλιανή Ομοσπονδία νέων με την ονομασία «Ελληνική Νεολαία Αυστραλίας».

Ο ζήλος του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ για την ελληνική γλώσσα αλλά και την κατήχηση των Ελληνοπαίδων ήταν μεγάλος και για τον λόγο αυτόν οραματίστηκε την ίδρυση και λειτουργία προπαρασκευαστικής Ιερατικής Σχολής στο Σίδνεϋ. Οραματιζόταν να προετοιμάζει τους προς ιεροσύνη μαθητές Γυμνασίου, ώστε να συνεχίσουν τις μετέπειτα θεολογικές τους σπουδές στην Σχολή της Χάλκης δυστυχώς όμως αυτό το όνειρό του δεν υλοποιήθηκε.

Η δράση του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ στην Αυστραλία ήταν μεγάλη και παραμένει αξιοζήλευτη μέχρι και σήμερα, πέρα από τις Φιλοπτωχικές Αδελφότητες και τα Κατηχητικά σχολεία, ίδρυσε μοναστήρι και θερινές κατασκηνώσεις στα Κυανά Όρη, κοντά στην πόλη του Σίδνεϋ. Με βάση το «Σύνταγμα» της Αρχιεπισκοπής συγκάλεσε στο Σίδνεϋ στις 22 – 28 Ιανουαρίου το 1961 την Α΄ Κληρικολαϊκή συνέλευση, κατά τα πρότυπα της Αρχιεπισκοπής της Αμερικής. Η Α΄ Κληρικολαϊκή συνέλευση συνέταξε τους «Ειδικούς Κανονισμούς», οι οποίοι ολοκλήρωναν στις λεπτομέρειες το «Σύνταγμα» και ρύθμιζαν τις επί μέρους συνιστώσες του οργανωμένου εκκλησιαστικού βίου της Αυστραλίας, ενώ εξέλεξε και το πρώτο «Μικτό Συμβούλιο» για την υποβοήθηση του Αρχιεπισκόπου στην διοίκηση της Αρχιεπισκοπής. Με βάση το Σύνταγμα και τους ειδικούς Κανονισμούς, που έτυχαν αμέσως της εγκρίσεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου, επιδόθηκε σε μεγάλο αγώνα για τη σωστή λειτουργία της Αρχιεπισκοπής και την οργάνωσή της σε έναν ζωντανό εκκλησιαστικό οργανισμό, ικανό να ανταπεξέλθει στις ανάγκες των πιστών της ηπείρου.

Ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ προσέλαβε ως βοηθούς επισκόπους, τον Ναζιανζού Διονύσιο Ψιαχά (1959-1970), τον κατόπιν Μητροπολίτη Νέας Ζηλανδίας (1970-2003), τον Μυρίνης Χρυσόστομο Παπαλάμπρου (1960-1963), τον Ζηνουπόλεως Αρίσταρχο Μαυράκη (1972-1981) και τον Θεουπόλεως Παντελεήμονα Σκλάβο (1971-1985), απόφοιτους της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, από τους οποίους μόνον ο τελευταίος είχε υπηρετήσει ως ιερέας στην Αυστραλία. Στην προσπάθεια του Ιεζεκιήλ να θεμελιώσει τον θρησκευτικό βίο

του ποιμνίου του σε υγιείς ορθόδοξες βάσεις, με κέντρο τον Επίσκοπο, την Θεία Λειτουργία τον Ναό και το Θυσιαστήριο, αντιτάχθηκαν πολλοί κοινοτικοί παράγοντες, διαπνεόμενοι από λαϊκοκρατικές αντιλήψεις απόλυτα προτεσταντικής ιδεοληψίας και από δίψα για εξουσία και δύναμη.¹⁸

Μέσα από το σχίσμα της λεγόμενης «Ομοσπονδίας Ελληνικών Ορθοδόξων Κοινοτήτων Αυστραλίας», η οποία δεν εξέφραζε ούτε το σύνολο των κοινοτήτων, ούτε το φρόνημα της πλειοψηφίας των μελών τους, αγωνίσθηκαν εναντίον του Συντάγματος της Αρχιεπισκοπής, εναντίον της ιδρύσεως νέων ενοριών, καθώς και εναντίον της οποιασδήποτε εξουσίας του Αρχιεπισκόπου και της Αρχιεπισκοπής. Προσπάθησαν να ανατρέψουν τα έργα και τη δράση του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ με τη συστηματική διαβολή και συκοφάντηση καθώς και με βίαιες εκρήξεις μέσα στις κοινοτικές συνελεύσεις. Η Ομοσπονδία με ανακοινώσεις και δημοσιεύματα καλούσε τον Ελληνισμό να αντιτεθεί στο σχέδιο του Καταστατικού: «Οι Ελληνικές Κοινότητες και η Ομοσπονδία των εργάζονται για την ανάπτυξιν του Ελληνισμού μας. Μη παρασύρεσθε από τις πρόχειρες δημοσκοπίες. Η εκκλησιαστική και εθνική δράσις των 50 χρόνων των κοινοτήτων μας είναι εις θέσιν ν' αποστομώση οποιονδήποτε».¹⁹ Οι λαϊκοί επέμεναν στον πλήρη έλεγχο των Κοινοτήτων και δεν δέχονταν την δημιουργία νέων ανεξάρτητων Κοινοτήτων.

Το 1960 προχώρησε στην αγορά νέου Αρχιεπισκοπικού Μεγάρου για τη στέγαση των διοικητικών υπηρεσιών, αφού το παλαιό κτήριο είχε κριθεί ακατάλληλο και ανεπαρκές. Κατά τη διάρκεια της Αρχιεπισκοπής του τετραπλασιάστηκε ο αριθμός των κοινοτήτων της Αρχιεπισκοπής, ανήλθε σε ογδόντα κοινότητες, από τις οποίες οι 77 ήταν στην Αυστραλία, οι 2 στην Νέα Ζηλανδία και μία στην Καλκούτα των Ινδιών. Οι ελληνορθόδοξοι ναοί πριν την Αρχιεπισκοπή του Ιεζεκιήλ ανέρχονταν σε 18 το έτος 1959, μετά την δράση του αυξήθηκαν σε 50.

Όπως έχει επισημανθεί, η διακονία του Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας Ιεζεκιήλ υπήρξε επιτυχημένη αλλά και πολυκύμαντη. Η βασική αιτία ήταν η προσπάθειά του να αναμορφώσει εκκλησιαστικά την Αρχιεπισκοπή, όπως ασφαλώς όριζε και το Σύνταγμα του 1959. Αυτό

18 *ΜΟΧΕ*, τ. 3, Αθήνα 2011, σ. 436.

19 Μητροπολίτη Γερμανίας Ιακώβου, *Αυστραλία 1969 εντυπώσεις από την ζωή και τα προβλήματα του Ελληνισμού*, Αθήναι 1970, σ. 41

οδήγησε σε μια νέα διένεξη μεταξύ των παλαιών Κοινοτήτων (ΕΟΚ) και της Αρχιεπισκοπής, με αποτέλεσμα τη δημιουργία σχίσματος και απόσχισης των παλαιών ιστορικών Κοινοτήτων της Αυστραλίας (Μελβούρνης, Σίδνεϋ, Αδελαΐδας και Νιούκαστλ), οι οποίες εγκατέλειψαν την Αρχιεπισκοπή. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1960 η κοινότητα της Αδελαΐδας, με απόφαση της Γενικής Συνελεύσεώς της κήρυξε ανταρσία και αποκόπηκε από την Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας επικοινωνώντας με έναν Λευκορώσο ψευδεπίσκοπο ονόματι Σέργιο Ohotenko, ο οποίος προέβη σε χειροτονίες ψευδοϊερέων. Είχε δημιουργηθεί ένα οδυνηρό σχίσμα στο σώμα της Εκκλησίας της Αυστραλίας.²⁰

Ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιάλ κατάφερε να αναμορφώσει την Αρχιεπισκοπή μετά από μεγάλο και κοπιαστικό αγώνα και παρά την «ίσχυρή αντίδραση ενίων κοινοταρχών», δυστυχώς, η υγεία του κλονίστηκε και αποφάσισε να παραιτηθεί στις 24 Φεβρουαρίου του 1968.²¹ Η απόφασή του αυτή έγινε δεκτή με μεγάλη θλίψη από τη Σύνοδο της Κωνσταντινούπολης και ορίστηκε προσωρινός Πατριαρχικός Επίτροπος ένας εκ των βοηθών του, ο Ναζιανζού Διονύσιος, μέχρι την εκλογή νέου Αρχιεπισκόπου. Πατριαρχικός Επίτροπος από τις 28 Οκτωβρίου έως τις 9 Σεπτεμβρίου 1968 ορίστηκε ο Μητροπολίτης Φιλαδελφείας (Γερμανίας) Ιάκωβος Τζαναβάρης – Παπαϊωάννου.²²

20 ΜΟΧΕ, Αθήνα 2011, τ. 3, σ. 436.

21 ΜΟΧΕ, Αθήνα 2011, τ. 3, σ. 437.

22 Α. Tamis, *Greek Orthodoxy in Australia*, Australia 2009 pp. 13-14.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΖΕΚΙΗΛ ΤΣΟΥΚΑΛΑ

Η ποιμαντορία του Ιεζεκιήλ στην Αυστραλία υπήρξε επεισοδιακή, όχι τόσο εξαιτίας της συντηρητικής του πολιτικής, αλλά κυρίως επειδή κλήθηκε να υλοποιήσει το πρόγραμμα της ενοριοποίησης, που είχε θεμελιώσει ο Τοποτηρητής Αρχιεπίσκοπος Θυατείρων.²³

Τον Απρίλιο του 1959 στην Αθήνα, ο Μητροπολίτης Ιεζεκιήλ παρουσίασε το Σύνταγμα της Μητρόπολης που είχε εκπονηθεί στο Φανάρι, σε επανειλημμένες συναντήσεις του με υπηρεσιακούς παράγοντες της κυβέρνησης Καραμανλή και προσπάθησε να επιτύχει αναθεώρηση της εν Αυστραλία Εκκλησιαστικής και Κοινοτικής κατάστασης και έγκριση για το πρόγραμμα που σχεδίαζε να ακολουθήσει. Συζήτησε επίσης επιστολή του Πατριάρχη Αθηναγόρα προς το Υπουργείο Εξωτερικών, στην οποία εκφράζονταν οι σκέψεις και οι οδηγίες του Πατριαρχείου σχετικά με την εφαρμογή και εμπέδωση του προγράμματος αναδιοργάνωσης της Μητρόπολης Αυστραλίας.

Ο άμεσος στόχος του Μητροπολίτη Ιεζεκιήλ ήταν η ίδρυση Κοινοτήτων, που εξαρτιόνταν οργανωτικά και εποπτευόταν από τη Μητρόπολη, καθώς και η λειτουργία σχολείων των οποίων τον αποκλειστικό έλεγχο είχε ο Μητροπολίτης. Η Μητρόπολη ήταν υπεύθυνη για την αποστολή βιβλίων, τον διορισμό των δασκάλων καθώς και για την οικονομική ενίσχυση των σχολείων που λειτουργούσαν. Σκοπός της Μητροπόλεως ήταν η διάβρωση και η διάλυση της Ομοσπονδίας Κοινοτήτων και η αποδυνάμωση των παλαιών Κοινοτήτων, τις οποίες υπήρχε εμφανής κίνδυνος να αλώσουν “κομμουνισταί και στοιχεία εχθρικά προς το Έθνος και την Εκκλησίαν”.²⁴

23 R. Clogg, *Η Ελληνική Διασπορά στον 20^ο αιώνα*, μτφρ. Μαρίνα Φράγκου, Αθήνα 2004, σσ. 569-570

24 R. Clogg, *Η Ελληνική Διασπορά στον 20^ο αιώνα*, μτφρ. Μαρίνα Φράγκου, Αθήνα 2004, σ. 147.

Η εξάρτηση του Ελληνισμού από τη Μητρόπολη ήταν καθολική, αυτή άλλωστε εξασφάλιζε μακρόχρονη διάρκεια και παραχωρούσε εγγυήσεις “υγιούς και εθνικόφρονος συναντιλήψεως με τη γενέτειρα”.²⁵ Ο Μητροπολίτης Ιεζεκιήλ εξέθεσε το πρόγραμμά του στις συσκέψεις του Υπουργείου Εξωτερικών και παράλληλα τόνισε την επιθυμία του το λαϊκό στοιχείο να συμμετέχει στη διοίκηση και διαχείριση της Μητρόπολης «διά των κανονικώς εκλεγομένων αντιπροσώπων του, καθώς και τας διοικητικές και οικονομικές υποθέσεις των Κοινοτήτων μας, υπό τον όρον όμως ότι η Αρχιεπισκοπή μας θα διετήρει την ανωτέραν εποπτείαν και επίβλεψιν των Εκκλησιαστικών και των Κοινοτικών μας οργανισμών». Η Ελληνική Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας, μέσα από το σύστημα των κοινοτήτων-ενοριών, λειτούργησε δικά της κέντρα κοινωνικής πρόνοιας, δημιούργησε ιδρύματα προστασίας γερόντων και ασθενών Ελλήνων και ανέπτυξε υπηρεσίες με στόχο την ανακούφιση των απόρων.²⁶

Ενδιαφέρον προκαλεί η διγλωσσία και η διαφορετική έννοια του όρου “κοινότητα”, κατά τη χρήση της από τις Κοινότητες και από την Αρχιεπισκοπή, λάμβανε διαφορετική έννοια στην κάθε περίπτωση. Μετά την ίδρυση των πρώτων νέων Κοινοτήτων η συνείδηση της οργανωμένης Κοινότητας ως εκπροσώπου του λαϊκού στοιχείου εμπεδώθηκε με έμφαση. Τόσο οι παλιές Κοινότητες όσο και ο Ιεζεκιήλ, για διαφορετικούς λόγους η κάθε πλευρά, αντιμετώπισαν τις νέες Κοινότητες,, ως περιφερειακές ενορίες που αποσκοπούσαν στη συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια της Εκκλησίας. Ωστόσο πολλές από τις Κοινότητες ξεπέρασαν τους περιορισμούς που τους επέβαλε ο Αρχιεπίσκοπος και αναδείχθηκαν σε έργω Κοινότητες με σοβαρό εκπαιδευτικό και κοινωνικό πρόγραμμα.

Μετά την άφιξη του νέου Μητροπολίτη στους Αντίποδες, τέθηκαν οι παράμετροι των σχεδίων που έφερνε μαζί του από το Φανάρι με την έγκριση και ενθάρρυνση της Αθήνας, που σήμαινε κανένας συγχρονισμός με τους οργανωμένους της Ομοσπονδίας Κοινοτήτων, ο ρόλος των Κοινοτήτων έπρεπε να συνεχιστεί στα προπολεμικά πρότυπα ως εκκλησιαστικά ιδρύματα. Καταργούνταν ο πολιτικός, οργανωτικός και κοινωνικός ρόλος της λαϊκής παρουσίας των Κοινοτήτων.

25 Α. Μ. Τάμης, *Ο Ελληνισμός της Αυστραλίας, Κατάλογος έκθεσης*, Αθήνα 2004

26 Ι. Χασιώτη, Ο. Κατσιάρδη-Hering, Β. Καρδάση, Τ. Χαρλαυτή, Ε. Γεωργιτσογιάννη, *Οι Έλληνες στη Διασπορά (15ος -21ος αι.)*, Αθήνα 2006, σ. 260

Μετά την αναβάθμιση της Μητρόπολης της Αυστραλίας σε Αρχιεπισκοπή (1 Σεπτεμβρίου 1959) επαναπροσαρτήθηκαν σε αυτήν και οι χώρες της Άπω Ανατολής, Κορέα και Ιαπωνία, οι οποίες είχαν προσαρτηθεί μετά τον θάνατο του Μητροπολίτη Θεοφύλακτου στην Αρχιεπισκοπή Αμερικής. Ο λόγος επαναπροσάρτησης των χωρών αυτών στην Αρχιεπισκοπή της Αυστραλίας, θεωρήθηκε η δυσκολία πραγματοποίησης του ιεραποστολικού έργου, καθώς και της εκκλησιαστικής μέριμνας προς τους πιστούς των χωρών αυτών εξαιτίας του μεγάλου αριθμού Ελλήνων ορθοδόξων στην Αμερική. Τον Ιούλιο του 1959 ο Μητροπολίτης Ιεζεκιήλ, ύστερα από προηγούμενη συμφωνία του με τον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής, είχε ζητήσει από τον Πατριάρχη Αθηναγόρα να περιέλθει η πνευματική εξάρτηση των χωρών αυτών στη Μητρόπολη Αυστραλίας, όπως είχε συμφωνηθεί στο Φανάρι.²⁷

Υπήρξε μεγάλη αντίδραση σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος ίδρυσης νέων κοινοτήτων, καθώς αντιτάχθηκαν σθεναρά τόσο ο Πρέσβης της Ελλάδας Γ. Χριστοδούλου, όσο και οι Έλληνες Πρόξενοι, της Μελβούρνης Νικόλαος Κούμπος, του Σίδνεϋ Μάριος Ζαφειρίου και της Αδελαΐδας Βασίλειος Αποστόλου.

Παρά τη συμφωνία της κυβέρνησης των Αθηνών σχετικά με το πρόγραμμα του Πατριαρχείου και το Νέο Καταστατικό Χάρτη της Αρχιεπισκοπής Αυστραλίας κατά την διάρκεια των συσκέψεων στο Υπουργείο Εξωτερικών, οι μη σαφείς υποδείξεις της Αθήνας, οδήγησαν σε φαινόμενα διγλωσσίας, που ανάγκασαν τον Αρχιεπίσκοπο Ιεζεκιήλ να ζητήσει ο ίδιος την μετάθεσή του πριν ακόμη συμπληρώσει το πρώτο έτος της ποιμαντορίας του.

Η είδηση της παραίτησης του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ αποτέλεσε ικανοποίηση για τους κοινοτάρχες των παλιών Κοινοτήτων, αλλά δημιούργησε πανικό και απογοήτευση στους υποστηρικτές του.

Στις 19 Μαρτίου επέστρεψε στην Αυστραλία και την αμέσως επόμενη μέρα έδωσε εντολή στους νομικούς συμβούλους της Αρχιεπισκοπής να τον αντικαταστήσουν ως Διαχειριστή για όλες τις νέες εγκατεστημένες κοινότητες καθώς και για τα ιδρύματα λέγοντας τους: «Σας παρακαλώ να δράσετε όσο το δυνατόν νωρίτερα και να ετοιμάσετε όσα έγγραφα

27 Β. Σταυρίδη, «Οικουμενικό Πατριαρχείο: Η Ιερά Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας», *Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Παράρτημα Κείμενα Επίσημα έγγραφα*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 298

είναι απαραίτητο να υπογραφούν από μένα διότι στις αρχές του Απριλίου θα φύγω από την Αυστραλία οριστικά.»²⁸

Το περιβάλλον του Ιεζεκιήλ στην Αυστραλία και την Ελλάδα άρχισε εκ νέου να αναδιοργανώνεται με στόχο τον επαναδιορισμό του στην Αυστραλία. Ο Αρχιμανδρίτης Κουρτέσης πέτυχε να αποσπάσει επιστολή από την Αρχιγραμματεία της Αγίας και Ιεράς Συνόδου με την οποία τον καλούσε να καταθέσει έγγραφη «έκθεσιν περί της αυτόθι καταστάσεως».

Η έκθεση του Κουρτέση εκθείαζε το έργο και την προσφορά του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ και ανέλυε ευμενώς τη συμβολή της δικής του κοινότητας, που αναγνωρίσθηκε από τον Αρχιεπίσκοπο Θυατείρων το Δεκέμβριο του 1958.

Με ιδιόχειρες επιστολές του ο πρώην Αυστραλίας ενθάρρυνε τον Κουρτέση να ενημερώνει το Πατριαρχείο, να κρατά σε ετοιμότητα τους υποστηρικτές του πρώην Αρχιεπισκόπου και να επιδεικνύει ανοχή «στους γνωστούς κύκλους της εφημερίδας «Φως» που συνεχίζουν την κακή τους στάση». Παράλληλα αναθέρμανε τις σχέσεις του με τους Έλληνες της Αυστραλίας αποδέχοντας στην Αθήνα την επίσκεψη επιφανών προκρίτων του Ελληνισμού της Αυστραλίας από την παροικία του Σίδνεϋ. Αυτό συνέβη διότι αντιλήφθηκε σύντομα ότι οι υποσχέσεις του Ιερώνυμου και του καθεστώτος των συνταγματαρχών περί προαγωγής του δεν είχαν αντίκρουσμα. Κατά τη διάρκεια των περιοδειών του ο Ιεζεκιήλ δεν δίσταζε να ενημερώνει την Αυστραλία ότι το θέμα της υποψηφιότητας του σε Μητρόπολη της Ελλάδας δεν ικανοποιήθηκε αναφέροντας κρυπτογραφικά ότι «το δικόν μου ζήτημα δεν ελύθη ακόμη, δεν ήκουσα τίποτε το θετικόν»²⁹

Έγραφε χαρακτηριστικά σε επιστολή του στις 3 Σεπτεμβρίου, πικραμένος από την Αθήνα στον έμπιστο Αρχιμανδρίτη του Ιερόθεο *«Αγαπητέ μου πάτερ Ιερόθεε, φαίνεται ότι το θέμα της Αυστραλίας λύεται δια της αποστολής ως Πατριαρχικού Εξάρχου του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Ιακώβου. Εύχομαι ο Θεός να τον ενισχύσει. Το ιδικόν μου θέμα,*

28 A. M. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne 1997, σ. 182.

29 A. M. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*. Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne 1997, σ. 186.

της τακτοποιήσεώς μου δηλαδή παραμένει εκκρεμές. Περιμένω όμως εν υπομονή, όπως μοι συνιστούν και οι εδώ, και επλίζω ότι ο Θεός φέρη την καλλιτέραν και καταλληλοτέραν λύσιν».³⁰

Την 1η Νοεμβρίου 1968 ο Αρχιεπίσκοπος της Ιερής Συνόδου του Πατριαρχείου, ο Κολωνίας Γαβριήλ με επιστολή του πληροφόρησε την Αρχιεπισκοπή ότι το Πατριαρχείο έχει πλήρη γνώση των εκκρεμών θεμάτων της Αρχιεπισκοπής Αυστραλίας. Η περίοδος της ποιμαντορίας του Ιακώβου, καταγραφόταν σε τακτικές αναφορές του Ιερόθεου Κουρτέση και των υπόλοιπων αφοσιωμένων κληρικών του Ιεζεκιήλ προς πλήρη ενημέρωσή του. Ο πρώην Αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας Ιεζεκιήλ συμβούλευε αυτοσυγκράτηση σε όσους προσπαθούσαν να μειώσουν την προσφορά του Μητροπολίτη Ιακώβου.

Οι Κοινότητες της Αρχιεπισκοπής που αντιπολιτεύονταν το καθεστώς του Ιεζεκιήλ στη Μελβούρνη έσπευσαν να ενθαρρύνουν εγγράφως τον Έξαρχο Ιάκωβο να προχωρήσει στην αποκατάσταση της ομαλότητας με τους παλιούς κοινοτικούς οργανισμούς και του εξέφραζαν την συμπάραστάσή τους στην αποκατάσταση της ειρήνης και της ενότητας.

Την ειρήνευση παρεμπόδισαν συστηματικά και το περιβάλλον του πρώην Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ, με αποχές των ιερέων και των παραγόντων των Κοινοτήτων τους, με σκοπό να παρουσιάσουν τον Έξαρχο Ιάκωβο ως ανίκανο, και να διεκδικήσουν με μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας τον επαναδιορισμό του Ιεζεκιήλ. Αυτό μαρτυρούν τα ενημερωτικά έγγραφα και οι επιστολές που αντάλλαζαν οι άνθρωποι του περιβάλλοντος του Ιερόθεου Κουρτέση.

Η αποτυχία προσέγγισης και ειρήνευσης με τις παλιές Κοινότητες θα καταδείκνυε ότι τα αίτια των προστριβών δεν οφείλονταν στην παρουσία και πολιτική του Ιεζεκιήλ στην Αυστραλία, συμπεραίνοντας επομένως πως ο επαναδιορισμός του Ιεζεκιήλ θα αποτελούσε τη μοναδική δίκαιη λύση, του οποίου κακώς είχε γίνει αποδεκτή η παραίτηση. Πολλά στελέχη της παροικίας που ήταν αφοσιωμένα στον πρώην Αρχιεπίσκοπο θεωρούσαν προδοσία να συνεργασθούν με τον Πατριαρχικό Επίτροπο Ιάκωβο. Η απώλεια των προνομίων και της εξουσίας που απολάμβαναν επί Ιεζεκιήλ μετέτρεψε πολλούς από αυτούς, κληρικούς και κοσμικούς, σε εριστικούς πολέμιους του νέου καθεστώτος. Η παρουσία του Μητροπολίτη

30 Επιστολή Ιεζεκιήλ προς Κουρτέση, 1968, φακ. 120, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, σ. 188.

Φιλαδελφείας Ιακώβου καθώς και η πολιτική της ουδετερότητας που εφάρμοζε είχε ουσιαστικά αποδυναμώσει το περιβάλλον του πρώην Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας Ιεζεκιήλ. Η εκστρατεία του επαναδιορισμού του Ιεζεκιήλ έπρεπε να στηριχθεί με αξιόπιστο τρόπο στην αποτυχία του Πατριαρχικού Εξάρχου να επιβάλλει την ειρήνευση και ενότητα στον Ελληνισμό της Αυστραλίας.

Στις 17 Απριλίου 1969, η Κοινότητα North Carlton σε έκθεση προς το Μητροπολίτη Φιλαδέλφειας Ιάκωβο τόνιζε ότι με την απομάκρυνση του Ιεζεκιήλ ακολούθησε περίοδος ανωμαλίας και βιαιοπραγιών.³¹ Ο Αρχιμανδρίτης Κουρτέσης μετέβει στην Αθήνα στα τέλη Απριλίου, για να οργανώσει την εκστρατεία του επαναδιορισμού του Ιεζεκιήλ αλλά και να εδραιώσει την ιδρυθείσα χωρίς την άδεια του πρώην Αρχιεπισκόπου Ακαδημία Ελληνικής Γλώσσας στη Μελβούρνη ένα χρόνο νωρίτερα. Ο Αρχιμανδρίτης Ιερόθεος όταν συνειδητοποίησε την αθέτηση των υποσχέσεων της προαγωγής του Ιεζεκιήλ στο Θρόνο της Πάτρας, έφθασε στην Αθήνα προκειμένου να πείσει τον Ιεζεκιήλ να επαναδιεκδικήσει το Αρχιεπισκοπικό Θρόνο της Αυστραλίας,

Οι επόμενες κινήσεις προέβλεπαν πρωτοβουλίες των Κουρτέση και Πετρίτση, οι οποίοι με εντολή του Αρχιεπισκόπου θα καλούσαν συγκεκριμένους κληρικούς και κοσμικούς να αποστείλουν τηλεγραφήματα και επιστολές στο Γραφείο του Έλληνα Πρωθυπουργού, στο Φανάρι, στο Υπουργείο Εξωτερικών και στον Αρχιεπίσκοπο, τον οποίο θα παρακαλούσαν να μεταπεισθεί δήθεν για να αναλάβει εκ νέο το θρόνο της Αυστραλίας. Η αποτυχία του Εξάρχου Ιακώβου να εναρμονίσει τις σχέσεις των παλιών Κοινοτήτων με την Αρχιεπισκοπή, υπήρξε η αιτία μαζικής κινητοποίησης του Ελληνισμού της Αυστραλίας.

Σε άκρως εμπιστευτική επιστολή τους ο Αρχιμανδρίτης Κουρτέσης και ο διάκονος Ιεζεκιήλ απέστειλαν από την Αθήνα αρχικά προς τους στενούς συνεργάτες τους στη Μελβούρνη και στη συνέχεια προώθησαν και στις υπόλοιπες πολιτείες, σημειώνοντας:

«Αγαπητοί μου φίλοι και συνεργάται,

Θα σας παρακαλέσω να δώσετε μεγάλην προσοχήν εις το εν συνεχεία αναφερόμενον θέμα και να ενεργήσετε αстраπιαίως δι'επειγόντων τηλεγραφημάτων προς τον Σεπτόν

31 A. M. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, σ. 192.

Οικουμενικόν Πατριάρχην, τον Πρόεδρον της Εθνικής κυβερνήσεως κ. Γεωργίου Παπαδόπουλον και τον Σεβασμιώτατον Αρχιεπίσκοπον κ.Ιεζεκιήλ, ζητούντες επειγόντως από μεν τους δύο πρώτους την άμεσον τακτοποίησιν και επιστροφήν εις Αυσταλίαν του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ και ανάληψιν υπ'αυτού των Αρχιεπισκοπικών Αυτού καθηκόντων, εις δε τον Αρχιεπίσκοπον κ. Ιεζεκιήλ την παράκλησιν, όπως δεχθή να επιστρέψη εις την έδραν Του προς συν'εχισιν του ιερού, εθνικού και θρησκευτικού αγώνος, διότι ενενανεία περιπτώσει κατόπιν της απολύτου αποτυχίας του Εξάρχου, περί της οποίας θα αναφέρητε εις τα τηλεγραφήματά σας, προς τε τον Οικουμενικο'ν Πατριάρχην και τον πρωθυπουργόν, και της επικείμενης, εντός των ημερών αναχωρήσεώς του εξ Αυσταλίας, θα πρέπει να επιστρέψη οπωσδήποτε ο Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος, κ. Ιεζεκιήλ, ως μόνος κατάλληλος να διευθυτήση την όλην εκκρεμούσαν κατάστασιν εν Αυστραλία, ίνα μή ευρεθώμεν εις την δυσάρεστον θέσιν να ίδωμεν διαλελυμένα και τα ήδη υπάρχοντα.

Αντιλαμβάνεσθε, αγαπητοί μου φίλοι ότι η κατάστασις είναι κρίσιμος και θα πρέπει άνε ουδενός ενδοιασμού να ενεργήσεν αμέσως και μεμεγάλην μεθοδικότητα. Είσθε άνθρωποι της απολύτου εμπιστοσύνης και αγωνισταί πρώτου μεγέθους. Τούτο αναγνωρίζεται και από τους εδώ υπευθύνους. Τα τηλεγραφήματα θα πρέπει να προέρχωνται από τας ιδικάς μας Κοινοτήτας, τους ιδικούς μας ιερείς και Φιλοπτώχους Αδελφότητα, από όσα εκ των Σωματείων δυνάμεθα να επηρεάσωμεν, ή και Αδελφότητα, ως επίσης και από πολλούς ιδιώτας.Ούτως θα πρέπει από την Μελβούρνην να εξαπολυθούν τουλάχιστον 500 τηλεγραφήματα εν όλω και τα οποία να έχουν περίπου το εξής περιεχόμενον, με διαφόρους βεβαίως αλλαγάς : «Μη επιτευχθείσης λύσεως εκ μέρρους του Πατριαρχικού Εξάρχου και επικειμένης της αναχωρήσεως αυτού, ποιούμεν έκκλησιν, όπως επανέλθη Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ και συνεχίση το έργον του. Άπαντες θα συμπαρασταθώμην εις πάσαν ενέργειάν του» και διάφορα άλλ απον νομίζετε σεις κατάλληλα.

Επίσης μου διέφυγε να σας είπω, ότι εις την σύσκεψιν αυτήν πρέπει να είναι ο κ. Μιχαηλίδης και ο κ.Χάνος οι οποίοι διά καταλλήλων άρθρων θα ζήτουν και αυτοί τα ανωτέρω και να ομιλούν πρί του δημιουργικού έργου του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ, ως μόνου ικανού και καταλλήλου να συνεχίση το έργον αυτό. Περιττόν να σας υπενθυμίσω

ότι εις την σύσκεψιν αυτήν πρέπει να συμμετέχη και ο αγαπητός κ. Βάσσης. Εις περίπτωσιν οικονομικής αδυναμίας ωρισμένων να αποστείλουν τα σχετικά τηλεγραφήματα, θαπρακαλέσω να τους διευκολύνητε και όταν επιστρέψω, θα ανάβω πάσαν υποχρέωσιν.

Δι' όλα τα ανωτέρω συμφωνούν όλοι οι ενταύθα υπεύθυνοι, σας διαβεβαιώ δε, ότι θα είναι η μεγαλύτερα υπηρεσία εξ όσων έχετε προσφέρει μέχρι σήμερα διά την εκκλησίαν, το έθνος, την πρόοδον και ευημερίαν των παροικιών μας, ως επίσης και εις το πρόσωπον του σεβαστού και αγαπητού μας Ποιμενάρχου. Παρακαλώ και πάλι η ενέργεια να είναι άμεσος, συντονισμένη, επείγουσα και απόλυτος. Επαφίεμαι εις την αγάπην και τας ικανότητάς σας και εντός της ερχόμενης εβδομάδος θα περιμένω το αποτέλεσμα των ενεργειών σας. Σας στέλνω όλην την αγάπην μου και τας θερμάς ευχάς μου, καθώς επίσης τας πατρικάς ευχάς και την αγάπην του Σεβασμιωτάτου. Παρακαλώ επίσης, όπως μοι αποστείλητε αποκόμματα εφημερίδων, την δε παρούσαν εμπιστευτικήν καταστέψητε μόλις αναγνώσητε»³²

Η παρουσία του Μητροπολίτη Ιακώβου καθώς και ο κίνδυνος να μην μεταπεισθεί το Πατριαρχείο, είχε ως αποτέλεσμα να αρνούνται πολλοί κληρικοί να εκδηλωθούν υπέρ της εκστρατείας επαναδιορισμού του Ιεζεκιήλ. Η άρνηση αυτή των κληρικών να προσυπογράψουν τηλεγράφημα συμπαραστάσης προς τον πρώην Αρχιεπίσκοπο Αυστραλίας θα ισοδυναμούσε με οριστική καταδίκη του Ιεζεκιήλ, διότι έτσι θα εκλαμβανόταν ότι δεν τον εκτιμούσαν ούτε και οι ιερείς του. Ήταν αποφασιστικής σημασίας ο ρόλος των συντονιστών κληρικών σε κάθε Πολιτεία για την εκστρατεία επαναδιορισμού του Ιεζεκιήλ.

Οι άνθρωποι του περιβάλλοντος του Ιεζεκιήλ άρχισαν να στέλνουν ήδη άμεσα από τις 20 Ιουνίου 1969, επιστολές στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και στην Αθήνα στις οποίες εκδήλωναν την πικρία τους επειδή ο Έξαρχος Ιάκωβος δεν κατόρθωσε να επιβάλλει την ποθητή ειρήνευση και κινδυνολογώντας απαιτούσαν τον επαναδιορισμό του πρώην Αυστραλίας «ως μόνου ενδεδειγμένου και ικανού διά την ειρήνευσιν και αποκατάστασιν της

32 Απόρρητη επιστολή Κουρτέση προς συνεγάτες του εν Αυστραλία, 10 Ιουνίου 1969, φακ, 120, Αρχεία Δαρδάλι της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne 1997, p. 196.

ομαλότητας και ενότητας εις την δεινώς και επί μεγάλη ζημία της εκκλησίας και του Έθνους, δοκιμαζομένην Ελληνικήν παροικίαν Αυστραλίας».³³

Ακόμη και οι άνθρωποι του στη Μελβούρνη αποφάσισαν να στείλουν αντιπροσωπία στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και στην Αθήνα. Μέλη της αντιπροσωπίας αποτέλεσαν οι Πρόεδροι του Αγίου Ιωάννου Carlton και Αγίων Αναργύρων Oakleigh Ιωάννης Μουτάφης και Δημήτριος Ποταμίδης αντίστοιχα, οι κυρίες των Φιλοπτώχων Αδελφοτήτων των παραπάνω Κοινοτήτων Αρχοντία Μαρμαρά και Έλλη Ε. Ποταμίδου, οι οποίοι θα συναντούσαν τον Αρχιμανδρίτη Ιερόθεο στη Θεσσαλονίκη για να μεταβούν από κοινού στο Φανάρι, όπου θα συνέβαλαν στην Ιερά Σύνοδο υπέρ του πρώην Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας Ιεζεκιήλ.

Η είδηση αυτή αναστάτωσε εκ νέου τα εκκλησιαστικά δρώμενα και χαροποίησε το περιβάλλον του Ιεζεκιήλ. Ο φιλο-ιεζεκιηλικός τύπος παρουσίασε τον Έξαρχο Ιάκωβο ως ανίκανο να επιβάλλει την τάξη και την ειρήνευση, κάτι που θα χρησιμοποιούσαν στην Ελλάδα και στο Οικουμενικό Πατριαρχείο ο Κουρτέσης και Πετρίσης.

Στις 25 Ιουνίου το 1969 προκάλεσαν σύναξη ιερέων στα Γραφεία της Αρχιεπισκοπής στη Μελβούρνη, καταφέροντας να εκδώσουν τηλεγράφημα που υπέγραψαν από κοινού όλοι οι ιερείς της Βικτώριας, ακόμη και οι κληρικοί των διστάμενων Κοινοτήτων της Αρχιεπισκοπής γράφοντας τα εξής: «Παναγιώτατε, φημολογείται ευρύτατα ένταξις ψευδοϊερέων εις κόλπους Αρχιεπισκοπής άνευ κανονικής χειροτονίας. Το τοιούτον εγκυμονεί σοβαρότατους κινδύνους εις τάξεις κλήρου και λαού Αυστραλίας».³⁴

Ο Ιεζεκιήλ ενημέρωσε τους δύο έμπιστους κληρικούς του στη Θεσσαλονίκη ότι αναμένεται η εκλογή του Μητροπολίτη Σελευκείας στο θρόνο της Αυστραλίας. Η πληροφορία αυτή ανησύχησε τους πρωταγωνιστές της εκστρατείας και τους οδήγησε στην απόφαση να κλιμακωθεί άμεσα η επανεκλογή του Ιεζεκιήλ με εσπευσμένη εμφάνιση αντιπροσωπείας στο Φανάρι.

33 Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας, Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne 1997, p. Melbourne 1997, σ. 198

34 Τηλεγράφημα Κληρικών Βικτωρίας, 25 Ιουνίου 1969, φακ. 120, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne 1997, p. 200.

Οι κληρικοί του Σίδνεϋ από την άλλη, επέμεναν στην άρνησή τους να μην εκδηλωθούν υπέρ του πρώην Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας, οι περισσότεροι δεν ήταν βέβαιοι αν το κίνημα της Θεσσαλονίκης θα είχε επιτυχία. Αυτοί οι ενδιασμοί του κλήρου φαίνεται να ανησύχησαν τον Ιεζεκιήλ, σε επιστολή του προς τον Κουρτέση γράφει: «Από το Σίδνεϋ δεν έχομεν κανένα τηλεγράφημα. Μου έγραψεν ο Γεώργιος Παπαναστασίου ότι είχαν προχθές εις το σπίτι του ο Καψάλης και οι ιερείς Ελλάδιος, Οικονόμου, Ιεζεκιήλ κλπ συνεδρίασιν. Συμφωνούν να ενεργήσουν. Είναι όμως επιφυλακτικοί. Θέλουν να είναι βέβαιο ότι φεύγει ο Φιλαδελφείας διά να μην εύρουν τον μπελά των οι ιερείς. Δεν γνωρίζουν βεβαίως ότι εν τω μεταξύ ενδέχεται να γίνη υπό του Πατριαρχείου η εκλογή του Σελευκείας ως Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας, οπότε θα είναι πολύ αργά. Πρέπει να ενεργήσουν αμέσως και να αρχίσουν να στέλλουν τηλεγράφηματα και γράμματά των εις τον Πατριάρχη, τον Πρωθυπουργόν και εμέ. Εξ άλλου εφ' όσον ήρχισαν να έρχονται τηλεγραφήματα από το Melbourne, Adelaide και Canberra, η σιωπή του Σίδνεϋ θα εκλειφθή ως έλληψις αγάπης και εκτιμήσεως προς εμέ και θα με ζημιώση πάρα πολύ. Εκτός τα προς εμέ τηλεγραφήματα από Melbourne, Adelaide και Canberra εστάλησαν τηλεγραφήματα προς Πρωθυπουργόν και Πατριάρχη;»³⁵

Την 1 Ιουλίου είχε γίνει απολύτως σαφές ότι η Αθήνα είχε πεισθεί και πλήρως συναινέσει για την επιστροφή του Ιεζεκιήλ στον Αρχιεπισκοπικό θρόνο της Αυστραλίας, επιπλέον αναμενόταν και παρέμβαση του Γενικού Προξένου της Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη. Ο Έξαρχος Ιάκωβος μετά την αποτυχία επίλυσης του προβλήματος των αντικανονικών ιερέων και των διαπραγματεύσεων για τη συμφιλίωση με τις παλιές κοινότητες εξέφρασε την επιθυμία του στον Πατριάρχη Αθηναγόρα να παραιτηθεί και να επιστρέψει στο Φανάρι. Όταν πληροφορήθηκε την σκηνοθετημένη εκστρατεία υπέρ του επαναδιορισμού του πρώην Αυστραλίας Ιεζεκιήλ, ένιωσε φοβερά ενοχλημένος και απογοητευμένος με τις προκατειλημμένες κινήσεις εναντίον του καθώς και με την εκδήλωση αφοσίωσης και αγάπης προς τον Ιεζεκιήλ.

35 Επιστολή του Ιεζεκιήλ προς Κουρτέση 24 Ιουνίου 1969, φακ.120, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 202.

Στις 11 Ιουλίου το 1969 η τετραμελής αποστολή της Μελβούρνης μετέβηκε στο Πατριαρχείο υπό την ηγεσία του Αρχιμανδρίτη Ιερόθεου, ακολουθώντας ένα τετραήμερο συναντήσεων και διαβουλεύσεων με μέλη της Ιεράς Συνόδου.

Η Αθήνα συνηγορούσε υπέρ του επαναδιορισμού του Ιεζεκιήλ, το περιεχόμενο της επιστολής που υποβλήθηκε υπήρξε λιτό και εμπνευστής της ήταν ο ίδιος ο Ιεζεκιήλ, του οποίου το ηθικό είχε ανέλθει σημαντικά με την εμφάνιση του Κουρτέση στην Ελλάδα. Όσοι είχαν υπογράψει την επιστολή υποστήριζαν ότι αντιπροσώπευαν όλες τις Κοινότητες και έθεταν το εξής δίλημμα στον Πατριάρχη: *«Ἡ θα οξυνθεί ἡ ἐκκλησιαστικοκοινοτική ἐκτροπή στην Αυστραλία με την εμφάνιση ενός “συρρόμενου Ιεράρχου” διότι ουδείς δεχόταν να αναλάβει οικειοθελώς την ποιμαντορία της Αυστραλίας και να χρεωθεί μι ἀπολύχρνη διένεξη ἢ να τιθασυθεί με την επανεμφάνιση του πολύπειρου, ικανότατου και πλούσιου σε γνώσεις και ανεκτικότητα Ιεζεκιήλ»*.³⁶

Στη συνεδρίαση της Ιεράς Συνόδου, που ακολούθησε στις 6 Ιουλίου το 1969, τα μέλη της εξέλεξαν παμψηφεί εκ νέου τον Ιεζεκιήλ Αρχιεπίσκοπο Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας. Η ατμόσφαιρα ήταν πανηγυρική στο περιβάλλον του επαναδιορισθέντα Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας Ιεζεκιήλ, αντιθέτως αγανάκτηση και εκδικητική πρόθεση χαρακτήριζαν τους αντιφρονούντες.

Ο επαναδιορισμός του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ δημοσιοποιήθηκε στην Αυστραλία στις 16 Αυγούστου το 1969. Η σχετική ανακοίνωση περιόριζε το ρόλο του Βοηθού Επισκόπου Νανζιανζού Διονυσίου, ενώ στη Βικτωρία επαναδιοριζόταν Αρχιερατικός Επίτροπος ο αρωγός της επανόδου του Ιεζεκιήλ, ο Ιερόθεος Κουρτέσης.

Η Κοινότητα Μελβούρνης στην είδηση του επαναδιορισμού του Ιεζεκιήλ αντέδρασε με ήπια ικανοποίηση, ύστερα από τις συγκρούσεις που προηγήθηκαν μεταξύ του Προέδρου της, Δημητρίου Ελεφάντη και του Φαναρίου, ενώ οι οκτώ Κοινότητες της Αρχιεπισκοπής που είχαν συμβάλει στην αποπομπή του από το 1966, αντέδρασαν με τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας και υπομνήματα.

Στις 4 Αυγούστου το 1969, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τον επαναδιορισμό του Ιεζεκιήλ και το διορισμό του Αρχιμανδρίτη Κουρτέση ως Αρχιερατικού Επιτρόπου δεν τελέστηκε η Θεία

36 A. M. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας* Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne 1997, pp. 202-203

Λειτουργία στους ναούς των Κοινοτήτων Brunswick, Richmond, Yarraville και Prahran. Αυτή η αντίδραση των Κοινοτήτων προκάλεσε νέα όξυνση και νέους διχασμούς. Ο αγγλόφωνος τύπος την επομένη κατέγραψε ακόμη μία διχοστασία του Ελληνισμού, ενώ η τηλεόραση φιλοξένησε απόψεις προκρίτων, που διαμαρτύρονταν για τον επαναδιορισμό του Ιεζεκιήλ.

Στα τέλη Αυγούστου του 1969 συνήλθαν τα προεδρεία των οκτώ μεγάλων Κοινοτήτων της Αρχιεπισκοπής στη Μελβούρνη προκειμένου να αποφασίσουν την αντίδρασή τους στον επαναδιορισμό του Ιεζεκιήλ.

Οι κοινοτάρχες συνέταξαν υπόμνημα διαμαρτυρίας προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη και τον Πρόεδρο της τότε δικτατορικής κυβέρνησης στην Ελλάδα, Γεώργιο Παπαδόπουλο, ενώ εξουσιοδότησαν τον Πρόεδρο της Κοινότητας Brunswick, Ηλία Ρέντζη και τον Πρόεδρο της Κοινότητας Richmond, Κοσμά Χαρμπαντίδη να μεταβούν στην Ελλάδα και στο Φανάρι δια «τον χειρισμόν του αιτήματος των αποδήμων Αυστραλίας περί ανακλήσεως του διορισμού του Σεβασμιωτάτου Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας κ. Ιεζεκιήλ και οριστικής απομακρύνσεως εντεύθεν του ιερέως Ιεροθέου Κουρτέση».³⁷

Το υπόμνημα αυτό περιείχε καταγγελίες εις βάρος του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ. Σχετικά με τον επαναδιορισμό του Ιεζεκιήλ, συνέταξαν αναφορές ακόμη και οι διπλωματικοί αντιπρόσωποι της Ελλάδας, στις οποίες απεικονιζόταν η διχοστασία που επέφερε στην ομογένεια η απόφαση επιστροφής του πρώην Αρχιεπισκόπου. Ακολούθησαν επιστολές διαμαρτυρίας από τις διυστάμενες Κοινότητες και το περιβάλλον της Αρχιεπισκοπής προς Υπουργούς της διδακτορικής κυβέρνησης και όργανα του παρακράτους με αλληλοκατηγορίες.

Στις 4 Σεπτεμβρίου το 1969 πριν την επιστροφή του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ στην Αυστραλία, οι πρόκριτοι των διαμαρτυρομένων Κοινοτήτων Κοσμάς Χαρμπαντίδης και Ηλίας Ρέντζης συναντήθηκαν με τον Διευθυντή της Διεύθυνσης Αποδήμων Ελλήνων του Υπουργείου Εξωτερικών για να συζητήσουν το πρόβλημα της διχοστασίας που είχε δημιουργηθεί εκ νέου με τον επαναδιορισμό του Ιεζεκιήλ. Στη συνάντηση αυτή παρέστη και ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ. Στη συνάντηση δόθηκαν οι απαραίτητες εγγυήσεις για την

37 A. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, σσ. 204-205.

επιστροφή του Ιεζεκιήλ στην Αυστραλία. Ο Αρχιεπίσκοπος υποσχέθηκε ότι θα εγκαταλείψει την προηγούμενη πολιτική προκαταλήψεων που είχε ακολουθήσει μέχρι πρότινος, ότι θα τιθασεύσει τον Αρχιμανδρίτη Κουρτέση και θα ποιμάνει τον Ελληνισμό με σύνεση και αγάπη.

Η υποδοχή του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ στο αεροδρόμιο του Σίδνεϋ υπήρξε ιδιαίτερα ένθερμη από τους κληρικούς και τους χιλιάδες οπαδούς του. Ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ, όπως είχε προγραμματίσει, θα επισκεπτόταν άμεσα τις Κοινότητες της Αδελαΐδας και της Μελβούρνης, προκειμένου να επιβάλει την εξουσία του ενώ στην συνέχεια θα περιόδευε τη Νέα Ζηλανδία.

Ο Αρχιεπίσκοπος μετά την επιστροφή του, τίμησε τους συνεργάτες του για τη βοήθεια τους στην επιστροφή του και προέβη σε διοικητικές μεταρρυθμίσεις που απέβλεπαν στην εδραίωσή της θέσης του. Απάλλαξε των καθηκόντων του Αρχιερατικού Επιτρόπου τον Πρωτοσύγκελλο Κοσμά Κλαβίδη, κατήργησε το Μικτό Συμβούλιο της Βικτωρίας, διότι δεν μπορούσε να το ελέγχει πλήρως. Προέβη σε αλλαγές των ενοριακών συμβουλίων και Φιλοπτώχων Οργανώσεων, επιπλέον προσπάθησε με επισκέψεις του στα γραφεία και τους ναούς τους, να εκτονώσει το κλίμα δυσπιστίας που χαρακτήριζε τις σχέσεις του με τις εννέα Κοινότητες της Μελβούρνης και τις τρεις του Σίδνεϋ. Ο Ιεζεκιήλ, επέστρεψε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο με διαβεβαιώσεις εμπιστοσύνης και υποστήριξης. Η πολύμηνη παραμονή του στην Αθήνα είχε ενισχύσει τις γνωριμίες του με παράγοντες της τότε κυβέρνησης Παπαδόπουλου, επίσης είχε την ευκαιρία να ενισχύσει τους δεσμούς του με τον Μακάριο καθώς και με Μητροπολίτες της Εκκλησίας της Ελλάδας.

Μία εβδομάδα μετά την άφιξή του στο Σίδνεϋ, ο Ιεζεκιήλ υπέβαλε δισέλιδη έκθεση προς τον Πρωθυπουργό Παπαδόπουλο, ζητώντας την μετάθεση του Επισκόπου Νανζιανζού και τη μεσολάβησή του προς τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας.

Στην έκθεσή του ο Ιεζεκιήλ απαιτούσε: « Όπως δοθούν σαφείς και συγκεκριμένοι οδηγίες εις τους διπλωματικούς εκπροσώπους ότι, εις τα Εκκλησιαστικοκοινοτικά και εκπαιδευτικά θέματα της ομογενείας αρμόδιος είναι και την πρωτοβουλίαν πρέπει να έχει ο Αρχιεπίσκοπος, εις δε τα διπλωματικά οι διπλωματικοί αντιπρόσωποι, εξασφαλιζομένης πάντως συνεργασίας των δύο αυτών παραγόντων (Εκκλησιαστικού – Διπλωματικού), δια συχνών μεταξύ αυτών επαφών και συννενοήσεων.

*Είναι ανάγκη να μη γίνονται αυθαίρετοι επεμβάσεις των διπλωματών εις τα Εκκλησιαστικά, όπως επίσης να ομιλούν πάντοτε τόσο ο Αρχιεπίσκοπος, όσο και οι διπλωματικοί αντιπρόσωποι της Ελλάδος με μίαν πάντοτε γλώσσαν και μίαν πάντοτε γραμμήν».*³⁸

Στις 22 Νοεμβρίου το 1969, λίγες εβδομάδες μετά την άφιξή του στην Αυστραλία ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ, αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Αθήνα μέχρι τα τέλη του έτους λόγω ασθένειας του πατέρα του. Πριν την νέα αναχώρησή του φρόντισε να επαναδιορίσει τον Αρχιερατικό Επίτροπο στη Μελβούρνη τον Αρχιμανδριτη Κουρτέση, καθώς και να ενισχύσει τη θέση του Αρχιμανδρίτη Παντελεήμονα στην Αδελαΐδα, μερίμνησε ακόμη για την τελική μετάθεση προαγωγής του Νανζιανζού Διονυσίου σε Μητροπολίτη Νέας Ζηλανδίας.

Στις 20 Φεβρουαρίου το 1970 με απόρρητη επιστολή του στον Πατριάρχη Αθηναγόρα διέγινωσε με συγκρατημένη απαισιοδοξία τα προβλήματα που έπρεπε να επιλυθούν :

«Παναγιώτατε Πάτερ και Δέσποτα, Ως εκδήλωσα επανειλημμένος εις την Υμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα είμαι αποφασισμένος, εκ λόγων ευγνωμοσύνης προς την Υμετέραν Σεπτήν Πατρικήν Κορυφήν και την αποκαταστατήσασά, εις την Αρχιεπισκοπήν ημών Ιεράν Σύνοδον, να συνεχίσω οπωσδήποτε τους αγώνας μου και τας προσπάθειάς μου υπέρ της Εκκλησίας και επ'εγαθώ της φιλτάτης ομογενείας εν τη χώρα ταύτη. Θεωρώ όμως καθήκον μου να αναφέρω ότι, παρά την λύσιν του προβλήματος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νέας Ζηλανδίας κ. Διονυσίου, τα προβλήματά μου δεν πρόκειται να είναι ολιγώτερα.

Πολεμούμεθα δυστυχώς εξ αριστερών, υπό των παλιοκομματικών του κ. Ελεφαντή, των οποίων η αντίδρασις θα είναι οξύτερα μετά την αφιξιν ενταύθα εξ Αμερικής του ψευδεπισκόπου Σπυρίδωνος Ερμογένους, πολεμούμεθα όμως και εκ δεξιών, υπό των γνωστών λόγων δημιουργηθέντος εν Μελβούρνη αντιδραστικού κύκλου ιερέων τινών και κοινοταρχών, κατευθυνομένων υπό του αποφοίτου της Θεολογικής Σχολής Χάλκης Και Ιερατικού Προϊσταμένου της Αγίας Τριάδος Richmond, Victoria, Κωνσταντίνου

38 Έκθεση Ιεζεκιήλ προς Πρωθυπουργό, Σεπτέμβριος 1969, φακ. 120, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 212

*Θερμού, και ιδιαιτέρως υπό του καθηρημένου Κωνσταντίνου Γιοκαρίνη, Αρχισυντάκτη του Φωτός, όστις δεν έπαυσε βάλλων και δεν θα παύση να βάλλη εναντίον μου. Προσωπικώς αι επιθέσεις αυταί δεν με πειράζουν, με θλίβει όμως η δημιουργία ψευδών εντυπώσεων παρά τη Ομογενεία ένεκα της οποίας παρασύρονται πολλοί».*³⁹

Η πολεμική που ασκούσαν στο Ιεζεκιήλ καθώς και η έλλειψη ικανών κληρικών και κοσμικών να στηρίζουν το έργο του, τον ανάγκαζαν να στρέφεται προς την Ελλάδα. Ένωθε απογοήτευση, που δεν εκλέχθηκε Πατριάρχης Αλεξανδρείας, και ήλπιζε σε προαγωγή του σε Μητροπολιτική θέση της Ελλάδας, η οποία θα του επέτρεπε να αφοσιωθεί στην ίδρυση Σχολής άγαμων κληρικών.

Ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ είχε μυστική επικοινωνία με τον Πρόεδρο της Κοινότητας Μελβούρνης Δημήτριο Ελεφάντη, προκειμένου να επανενταχθούν οι ναοί της Κοινότητας στην πνευματική δικαιοδοσία της Αρχιεπισκοπής. Ο Ελεφάντης είχε δείξει αφοσίωση στην Αρχιεπισκοπή, θέλοντας να προχωρήσει στην συμφιλίωση, ωστόσο πιεζόταν από την Ομοσπονδία Κοινοτήτων. Στις 20 Νοεμβρίου ο Ελεφάντης ζήτησε από τον Κουρτέση να γίνει η συμφιλίωση αρχικά από τον Ιεζεκιήλ και ο ίδιος να θέσει τους όρους της συμφωνίας, ώστε να ενισχυθεί η θέση του κατά την προεκλογική περίοδο. Ο Ιεζεκιήλ με επιστολή του ανταποκρίθηκε:

«Την εντολήν τον Κυρίου ΑΓΑΠΑΤΕ ΑΛΛΗΛΟΥΣ, υπ' όψιν ημών έχοντες, της ολίγον προ του Φρικτού Αυτού Πάθους προσευχής προς τον Ουράνιο Πατέρα περί των μαθητών και των διά τούτων πιστευσάντων εις Αυτόν, "ίνα ώσιν εν", συνεχώς αναμιμνησκόμενοι και την, μετά την Θείαν εκ του Ζωοδόχου Τάφου ολόλαμπρον εξανάστασιν, δοθείσαν τοις Ιεροίς Αποστόλοις ειρήνην, διά των λόγων Ειρήνη Υμίν, θεωρούντες αναγκαίον καρπόν του Παναγίου Πνέματος και τα μέγιστα ότι τα αγαθά ταύτα, της αγάπης και της ειρήνης, ακόμη απέχουσιν αφ' ημών και ότι εξακολουθεί να ταλαιπωρή την φιλτάτην Ομογένειαν και την Αρχιεπισκοπήν ημών η διχόνοια, η διένεξης και η διαίρεσις.

³⁹ Απόρρητη επιστολή Ιεζεκιήλ προς Πατριάρχη Αθηνάγορα, 20 Φεβρουαρίου 1970, φακ, 122, Αρχεία Δαρδάλυ της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφηση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne 1997, p. 214

Εκ τούτου του λόγου, όθεν, κινούμενοι, ως Πανευματικός υμών πατήρ, υπένθυνος ενώπιον του Παναγάθου Θεού διά τας ψυχάς όλων των εν Αυσταλία Ομογενών αδελφών, έχοντες δε υπ' όψιν και ρητήν εντολήν και απόφασιν της Α.Θ. Παναγιότητος του Οικουμενικού ημών Πατριάρχου κ.κ. Αθηναγόρου και της Αγίας και ιεράς Πατριαρχικής Συνόδου, εκ των ιδίων λόγων ορμηθέντων, επιθυμούμεν ίνα, πάση θυσία, θέσωμεν τέρμα εις την λυπηράν ταύτην κατάστασιν και να επαναφέρωμεν, τη υμετέρα κατανοήσει και συνεργασία, τη Μητρί Εκκλησία, τας Κοινότησι και Ενορίαις ημών, το πνεύμα της φυγαδευθείσης από τινων ετών χριστιανικής αγάπης και ειρήνης και να θέσωμεν οριστικόν τέρμα εις την σοβούσαν εν τοις κόλποις της Ομογενείας διένεξιν.

Προς τούτο, άκρα οικονομία χρώμενοι και τω πνεύματι και τη Διδασκαλία της Αγιοτάτης Ορθοδόξου Εκκλησίας ημών στοιχούντες, όπερ, ως ήδη είπομεν, εστί πνεύμα αγάπης και ειρήνης, είμεθα εξ' όλης καρδιάς πρόθυμοι και έτοιμοι επιτελούντες, εν τούτω, και τας προρρηθείσας εντολάς της Αγίας και ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, να εντάζωμεν τους Ιερείς τους υπηρετούντας εν τοις σημερινοίς Ιεροίς Ναοίς της υμετέρας λίαν αγαπητής Κοινότητος, Στυλιανόν Αϊβαλιώτην, Οικονόμον, Απόστολον Μοράκην, Νικόλαον Κοντογιάννη, Ιωάννη Δάγκαρην, Γεώργιον Αθανασιάδη, Δημήτριον Σίβαν, ως και τον Παναγιώτην Μπασκούταν του Ιερού Ναού Αγίου Ανδρέου της εξ ίσου αγαπητής Κοινότητος Σίδνεϋ και Ν.Ν.Ο., εις τας τάξεις και την Δύναμιν των Κανονικών και τακτικών Ιερέων της Αρχιεπισκοπής ημών, υπό ένα και μόνον όρον : την, δι' αποφάσεως των Γενικών Συνελεύσεων υμών, επιστροφήν των Κοινοτήτων υμών εις την Εκκλησιαστικήν δικαιοδοσίαν της ιεράς ημών Αρχιεπισκοπής και την παρ' αυτών αναγνώρισιν του σεπτού Οικουμενικού Πατριαρχείου, ως της υπάτης αυτών Εκκλησιαστικής Αρχής.

Προσεπιδηλούμεν ότι η Αρχιεπισκοπή αναγνωρίζει τα Κατασταστικά υμών ως ταύτα έχουσι σήμεραν, εκτός των άρθρων περί Εκκλησιαστικής εξαρτήσεως αυτών, άτινα παρακαλούμεν όπως προσαρμοσθώσι προς τον προεκτεθέντα όρον ημών. Πεποιθότες ότι η πρακτική αυτή φωνή ημών συμπίπτει και προς τους μυχιούς πόθους των υμετέρων χριστιανικών και φιλογενών καρδιών και ελπίζοντες ότι θα είναι δυνατόν κατά τα εφετεινά Χριστούγεννα να αναφωνήσωμεν το “Δόξα εν υψίστοις Θεώ και επί Γης

Ειρήνη” γεγονοτέρα των φωνών και εν καρδίαις παλλομέναις υπό χαράς και αγαλλιάσεως, διατελούμεν μετά θερμών ευχών και πολλής αγάπης.

Ο Αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας Ιεζεκιήλ» ⁴⁰

Ο Ελεφάντης έλαβε αποδοχή των όρων συμφιλίωσης από τα μέλη της εκτελεστικής του Συμβουλίου του και όρισε έκτακτη Γενική Συνέλευση για τις 13 Δεκεμβρίου προκειμένου να επικυρωθεί η απόφαση της επιστροφής. Με μεγάλη χαρά ο Ιεζεκιήλ το ίδιο απόγευμα τηλεγράφησε στον Οικουμενικό Πατριάρχη ενημερώνοντας τον για την συμφιλίωση μεταξύ της Αρχιεπισκοπής και της Παλαιάς Κοινότητας Μελβούρνης. Στις 30 Νοεμβρίου το 1970 ο Ιεζεκιήλ απηύθυνε στερεότυπες επιστολές προς τον Πρόεδρο της αποσχισθείσας Κοινότητας Newcastle Καρατζά και προς το “εντιμότατο Διοικητικόν Συμβούλιον” της Κυπριακής Κοινότητας του Αγίου Ανδρέα Sunshine της Μελβούρνης για επιστροφή τους στην κανονική Εκκλησία.

Η επανένταξη της κοινότητας της Μελβούρνης στην Αρχιεπισκοπή αποτέλεσε θρίαμβο για τον Ιεζεκιήλ, ο οποίος ενίσχυσε την θέση του στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και άρχισε μεθοδευμένα να διεκδικεί μητροπολιτική θέση στην Εκκλησία και ιδιαίτερα αυτή των Πατρών. Η αποδυνάμωση και κατάρρευση της Ομοσπονδίας Κοινοτήτων ήταν ο μοναδικός στόχος του Ιεζεκιήλ, πίστευε πως η διάλυσή της θα επέφερε και τον οριστικό αφανισμό της αντικανονικής Εκκλησίας στην Αυστραλία.

Ο Αυστραλιανός τύπος τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του έτους 1971, φιλοξενούσε ιδιαίτερα προκλητική αρθρογραφία και επιστολές παροίκων από τη Μελβούρνη και το Σύδνεϋ σχετικά με την επανένταξη της Κοινότητας Μελβούρνης στην Αρχιεπισκοπή. Το περιεχόμενο αυτών των επιστολών στρεφόταν κατά του Αρχιεπισκόπου, του Βοηθού Επισκόπου Θεουπόλεως Παντελεήμονα, του Κουρτέση και του Ελεφάντη, σε βάρος των οποίων στοιχειοθετούνταν κατηγορίες συνεργασίας τους με τη Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών καθώς και με τη Χούντα. Αξιοσημείωτη είναι η έλλειψη κατηγοριών από τους επικρίνοντες προς τον Μαρεώτιδος Αρίσταρχο, γεγονός που προκάλεσε την οργή του

⁴⁰ Επιστολή Ιεζεκιήλ προς Δημήτριο Ελεφάντη και μέλη Δ.Σ. Κοινότητας Μελβούρνης, 25 Νοεμβρίου 1970, φακ.130, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne*1997, p. 218

περιβάλλοντος του Ιεζεκιήλ καθώς και δημιούργησε υπόνοιες στον ίδιο τον Αρχιεπίσκοπο ότι διατηρούσε επικοινωνία ο Αρίσταρχος με την αντιαρχιεπισκοπική εκστρατεία.⁴¹

Αντιθέτως ο Προέδρος της Κοινότητας της Μελβούρνης Δημήτριος Ελεφάντης αμύνονταν αδιαλείπτως τον Αρχιεπίσκοπο, απηύθυνε επιστολές σε Έλληνες αξιωματούχους στην Αθήνα δεσμεύοντας την Κοινότητα με αφοσίωση στην Αρχιεπισκοπή και επικρίνοντας παλιούς συνεργάτες του. Οι άνθρωποι του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ και ο Ελεφάντης πληροφορήθηκαν ότι ο εκδότης της εφημερίδας Φως, Παναγιωτόπουλος είχε υποβάλει λεπτομερή έκθεση στον Οικουμενικό Πατριάρχη, με στόχο να μη επικυρωθούν τα πρακτικά της συμφωνίας επιστροφής της κοινότητας στην Αρχιεπισκοπή της Αυστραλίας. Χαρακτήριζε τους νεοενταχθέντες στην Αρχιεπισκοπή πρώην αντικανονικούς ιερείς της Κοινότητας της Μελβούρνης, ως «κοσμικούς» και την πράξη τους ως αντίθετοι στους Ιερούς Κανόνες.⁴²

Το Πατριαρχείο παρά τις έντονες εκκλήσεις του Ελεφάντη να αγνοήσει τις καταγγελίες του Παναγιωτόπουλου, απάντησε στις καταγγελίες καλύπτοντας πλήρως τις ενέργειες του Αρχιεπισκόπου, τονίζοντας με επιστολή του Αρχιγραμματέα της Ιεράς Συνόδου Αρχιμανδρίτη Παύλου Μενεβίσογλου πως «η Αυτού Σεβασμιότης εν τω ζητήματι τούτω ενήργησε συμφώνως προς τας παρά της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου ληφθείσας επί τη βάσει κανονικών διατάξεων και διαβιβασθείσας αυτής σχετικές αποφάσεις και οδηγίας».

Μετά τη σύγκληση της Γ΄ Κληρικολαϊκής Συνέλευσης, τον Ιανουάριο του 1972, ο Αρχιεπίσκοπος έστρεψε την προσοχή του σε Μητρόπολη της Ελλάδας και επέδειξε συγκρατημένο ενδιαφέρον για τα παροικιακά της Αυστραλίας. Τα διοικητικά προβλήματα της Αρχιεπισκοπής παρέμεναν άλυτα κατά τη διάρκεια απουσίας του Ιεζεκιήλ στην Αθήνα και οι Αρχιεπισκοπικοί Επίσκοποι της Μελβούρνης και του Σύδνεϋ οι οποίοι είχαν τοποθετηθεί στις Κοινότητες από τον ίδιο τον Αρχιεπίσκοπο, ήταν αβέβαιοι για τις ενέργειες τους. Η στασιμότητα αυτή της Αρχιεπισκοπής συνέπεσε με την εμφάνιση της Επιτροπής Κοινοτικού Θεσμού υπό την ηγεσία μιας ομάδας προοδευτικών στοιχείων, τεχνοκρατών και

41 A. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, σσ. 225-226.

42 A. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, σ. 224.

επαγγελματιών που στόχο τους είχαν την προστασία των Κοινοτήτων από την εξουσία της Αρχιεπισκοπής.

Η πλειοψηφία των παροίκων αποδέχτηκε το σύνθημα της ανανέωσης στα μεγάλα αστικά κέντρα της Αυστραλίας, γεγονός που οδήγησε σε μαζική εγγραφή μελών στις Κοινότητες Μελβούρνης και Σίδνεϋ. Το κύρος της Συνέλευσης προσβλήθηκε από τον νομικό Γεώργιο Παπαδόπουλο, ο οποίος προσέφυγε μαζί με άλλους δύο στο Ανώτατο Δικαστήριο της χώρας προκειμένου να ακυρωθούν οι αποφάσεις της Συνέλευσης. Την Παρασκευή 9 Ιουνίου το 1972 το Ανώτατο Δικαστήριο εξέδωσε την απόφασή του, μετά από πολλές αναβολές, ακυρώνοντας τις αποφάσεις της έκτακτης Συνέλευσης Ελεφάντη.⁴³

Η νέα μετάβαση του Αρχιεπισκόπου στην Αθήνα και στο Φανάρι όπως παρατηρείται από τις χειρόγραφες επιστολές του Ιεζεκιήλ, είχε ως στόχο της την έγκριση χειροτονίας ως Επισκόπων του Αρχιμανδρίτη Στέφανου Παπαθανασίου και του Αρχιμανδρίτη Ιεζεκιήλ Πετρίτση. Τη διαδικασία αυτή καθυστέρησε ο θάνατος του Πατριάρχη Αθηναγόρα τον Ιούλιο του 1972 καθώς και η άρνηση του Αρχιμανδρίτη Στεφάνου Παπαναστασίου να γίνει Βοηθός Επίσκοπος του Ιεζεκιήλ, γεγονός που απογοήτευσε τον Αρχιεπίσκοπο.

Σε σχετική επιστολή του προς τον Αρχιμανδρίτη Στέφανο, στις 19 Ιουνίου 1983 έγραφε επιτιμητικά ο Ιεζεκιήλ:

« Έφθασες μέχρι του σημείου να με απογοητεύσης και να αναστατώσης ψυχικώς και εμέ και το Πατριαρχείον μας, διότι ενώ εδέχθης την τιμητικήν μου πρόσκλησιν να γίνης βοηθός Επίσκοπος μου και ενώ ήσαν έτοιμοι οι εν Φαναρίω Αδελφοί να δεχθούν ευμενώς την πρότασίν μου, ηρνήθης τελικώς, παλινδρομήσας και παραβάς την υπόσχασίν σου, με την εγωιστικήν δήλωσίν σου, ότι δεν θα ηδύνασο να με ανακουφίσης εις το βάρος των κοινωνικών υποχρεώσεων της Αρχιεπισκοπής, διά να μη “μολυνθής” δήθεν, ενώ καλώς γνωρίζεις ότι, εφ’ όσον ο κληρικός ζή και δρά εν τη Κοινωνία, οφείλει να αναστρέφεται τους πάντας, να συμμετέχη εις την χαράν και την λύπην των και να γίνεται “τοις πάσι τα πάντα” διά να μη μείνης εις την κοινωνίαν και να μην έχης την υπεύθυνον θέσιν του Διευθυντού των Γραφείων της Αρχιεπισκοπής και να εγκλεισθής

43 A. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, σσ. 226-227.

*εις Μονήν διά να φροντίσης διά την ιδικήν σου πνευματικήν πρόοδον και σωτηρίαν και διά να προσεύχης διά την σωτηρίαν των άλλων».*⁴⁴

Στις 11 Αυγούστου 1972 με πρωτοβουλία του Ιεζεκιήλ συγκλήθηκε στην Αθήνα σύσκεψη υπηρεσιακών παραγόντων των Υπουργείων Εξωτερικών και Προεδρίας, στην οποία πήραν μέρος οι Παπαλουκάς, Καλαμίδας, Κιτσαράς, Μανουσόπουλος και Φωκάς για να συζητηθεί η εκκλησιαστική κατάσταση στην Αυστραλία: *«Τους εξέθεσα τους φόβους μου διά την δυνατότητα να χάσωμεν τας εκλογάς της παλαιάς Κοινότητας Μελβούρνης και ανέγνωσα προς αυτούς την επιστολή του κ. Ελεφάντη, περικοπήν σχετικήν εκ της ιδικής σου, απιστολήν του π. Ν. Μουτάφη και παλαιότεραν του π. Αμανατίδη, διά να τους αποδείξω ότι όλα γίνονται τη προτροπή και παρακινήσει του Προξένου. Επέμενα πολύ και είπον εις αυτούς ότι θα είναι τρομερόν να χάσωμεν από τον κακόν χειρισμόν του αυτόθι αντιπροσώπου των και την ιδικήν του αδιαφορία την παλαιάν Κοινότητα. Εν τέλει συνεφωνήθη και θα ενεργήσουν πάραυτα όπως: (1) απομακρύνθη εκ του Προξενείου ο Καπετανάκης. (Διά τον Πρόξενον, παρ'όλην την επιμονή μου, δεν εδέχθησαν Γνωρίζω όμως εξ άλλων πηγών ότι μεθοδεύεται η προαγωγή του). (2) Διαλυθή η Επιτροπή Κοινωνικής Πρόνοιας. (3) Συσταθή εις τον Πρόξενον και όλους εν γένει διπλωματικούς να μην επέμβαίνουν εις τα Εκκλησιαστικά, τα της Φιλανθρωπίας κ.λ.π. τα οποία είναι της αποκελιστικής αρμοδιότητος της Αρχιεπισκοπής. Εις τον Θεοφιλέστατον Άγιον Ζηνουπόλεως έστειλα σήμερον δίμηνον άδειαν, αρχομένην την 1η Σεπτεμβρίου, όπως έλθη εις Ελλάδα, όπως μοι είχεν ζητήσει διά να ίδη τους ιδικούς του».*⁴⁵

Ο θάνατος του Πατριάρχη Αθηναγόρα είχε αρνητικές συνέπειες για την Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας διότι ο Ιεζεκιήλ έχανε το σύνδεσμό του με το Φανάρι. Η απώλεια του Πατριάρχη συγκλόνισε, ιδιαίτερα τον Ιεζεκιήλ, διότι δημιούργησε νέα πρόσωπα στην εκκλησιαστική εξουσία τα περισσότερα άγνωστα σε αυτόν. Θα έπρεπε πλέον να διαπραγματεύεται με Ιεράρχες που δεν γνώριζε και με τους οποίους δεν είχε ιδιαίτερες διασυνδέσεις, καθώς είχε

44 Επιστολή Ιεζεκιήλ προς Αρχιμανδρίτη Στέφανο, 19 Ιουλίου 1983, φακ. 123, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne*1997, p. 228.

45 Επιστολή Ιεζεκιήλ προς Κουρτέση, 11 Αυγούστου 1972, φακ. 123, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne*1997, p. 230

ήδη χάσει στο παρελθόν έναν ισχυρό σύμμαχό του και σύμβουλο με ισχυρές γνωριμίες στην Ελληνική Κυβέρνηση και στο Πατριαρχείο, τον Αρχιεπίσκοπο Θυατείρων Αθηναγόρα.

Μετά την πτώση του Ελεφάντη στις κοινοτικές εκλογές της 10ης Σεπτεμβρίου, ο Ιεζεκιήλ επέστρεψε από την Αθήνα και παρά τους αρχικούς ενδοιασμούς του και ύστερα από τις συνεχείς αναφορές του Αρχιμανδρίτη Κουρτέση αποφάσισε να μεταθέσει τον Επίσκοπο Ζηνουπόλεως στην Πέρθη. Η δραστηριοποίηση του Επισκόπου Αριστάρχου στην παροικία και κυρίως η ενεργή συμμετοχή του στην ίδρυση της Επιτροπής Κοινωνικής Πρόνοιας καθώς και η Προεδρία του στην Επιτροπή Εράνου της Ομογένειας για την ίδρυση της Έδρας Νεοελληνικών Σπουδών αποτέλεσαν απειλή για την Αρχιεπισκοπή η οποία επηρέαζε μέχρι πρότινος την κοινωνική μέριμνα και την εκπαίδευση.

Στις 20 Οκτωβρίου 1972, με την αναχώρηση του Ζηνουπόλεως στην Αθήνα, ο Ιεζεκιήλ διόρισε ως Αρχιεπίσκοπικο Επίτροπο στη Μελβούρνη έναν από τους αφοσιωμένους του κληρικούς τον Νικόλαο Μουτάφη. Ο ιερέας Μουτάφης λαμβάνοντας τα κλειδιά των γραφείων της Αρχιεπισκοπής μαζί με τον ιερέα Δημήτριο Ζίβα απομάκρυνε το Γραμματέα της Αρχιεπισκοπής και στενό συνεργάτη του Αρίσταρχου Δημήτριο Παγκουρέλια. Προκειμένου να εδραιώσει τη μετάθεση ο Ιεζεκιήλ, διόρισε Επισκόπό του στη Μελβούρνη τον Θεουπόλεως Παντελεήμονα. Στις 14 Νοεμβρίου κάλεσε σύναξη ιερέων και ανακοίνωσε επίσημα τη μετάθεση του Αριστάρχου στην Πέρθη και την τοποθέτηση του Παντελεήμονα Επισκόπου Θεουπόλεως στη Μελβούρνη. Ταυτόχρονα ο Ιεζεκιήλ πληροφόρησε την Ερανική Επιτροπή Νεοελληνικών ότι ως νέος Πρόεδρος θα πρέπει να ορισθεί ο Επίσκοπος Παντελεήμων, ως φυσικός αντιπρόσωπος πλέον της Αρχιεπισκοπής.

Με τη μετάθεση του Αρίσταρχου παρατηρήθηκε αύξηση των κινημάτων εναντίων της ποιμαντορίας του Ιεζεκιήλ. Οργανώθηκε Επιτροπή Ελλήνων Χριστιανών Μελβούρνης, εφήμερης διάρκειας, “αγωνιζόμενη για την εξυγίανση της Εκκλησίας”, η οποία κυκλοφόρησε προκηρύξεις με εμπρηστικό και διχαστικό περιεχόμενο στους Ναούς της Μελβούρνης. Οι κατηγορίες που επέσειε η προκήρυξη ήταν ανακριβείς και χαρακτηρίζονταν από την έντονη ψυχική κατάσταση των συγγραφέων της. Μέλη άλλωστε της Επιτροπής ήταν δυσαρεστημένοι ιερείς της Αρχιεπισκοπής και έμπειρα στελέχη των Κοινοτήτων.

Οι έντονες αντιδράσεις της παροικίας της Μελβούρνης αναφορικά με το θέμα του Αρίσταρχου, καθώς και η επιμονή του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ να μεταβεί σε κάποιον

Μητροπολιτικό Θρόνο στην Ελλάδα, τον οδήγησαν εκ νέου να εγκαταλείψει στις 4 Δεκεμβρίου την επαρχία του. Στην Αθήνα συναντήθηκε με τον Υφυπουργό Εξωτερικών τον οποίο και γνώριζε από παλιά Άννινο Καβαλιεράτο, καθώς και τον αντιπρόεδρο της χουντικής κυβέρνησης Στυλιανό Παττακό προκειμένου να ρυθμιστεί το θέμα της υποψηφιότητας του σε Μητρόπολη της Ελλάδας.

Με επιστολή του προς τον Αρχιμανδρίτη Κουρτέση, δείχνει την δυσφορία του για τη συνεχιζόμενη εκτροπή στην Αυστραλία και για το αδιέξοδο στις προσωπικές του υποθέσεις « Διά τα απέναντί μου αισθήματα των ενταύθα Αρμοδίων, και εγώ αντιλήφθην ότι θεωρούν απαραίτητον την συνέχισιν της διακονίας μου αυτόθι. Περιττόν βεβαίως να σοι είπω πώς αισθανόμουν. Η εν Ελλάδι Εκκλησιαστική κατάσταση ευρίσκεται εν μεγάλη αναστατώσει. Ας ευχηθώμεν ο Κύριος να φωτίση τους Ηγέτας και Τάγους της Εκκλησίας και να προστατεύση αυτήν εν τη πανσθεναργώ Αυτού δυνάμει. Μετά των Αρμοδίων είχαν χθές μακράν σύσκεψιν επί 2,30 ώρας κατά την οποίαν εύρον πλήρη κατανόησιν. Την Κυριακήν 25ην τρέχοντος θα μεταβώ εις την πόλιν. Την δε 28ην διά της UTA θα αναχωρήσω εντεύθεν. Θεού θέλοντος διά Σύδνεϋ, εκτός εάν οι ενταύθα φίλοι θεωρήσουν απαραίτητον την παράτασιν της παραμονής μου».⁴⁶

Τόσο η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών όσο και το Υπουργείο Εξωτερικών συμβούλευαν τον Ιεζεκιήλ αυτοσυγκράτηση και στις 15 Μαρτίου έγραψε εμπιστευτικά στον Κουρτέση: « Κατα συμβουλήν του Φίλου μας θα παραμείνω ακόμη επί τι ενταύθα έως ότου κατασταλάξουν τα πράγματα. Η κατάσταση φαίνεται μάλλον αισιόδοξος. Κανείς όμως δεν μπορεί να είναι απολύτως βέβαιος». Η κινητικότητα του Αρχιεπισκόπου οφείλονταν στις υποσχέσεις που έλαβε για προαγωγή του σε Μητρόπολη της Ελλάδας από τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Σεραφείμ, από τον προσωπικό του φίλο Μητροπολίτη Κίτρους Βαρνάβας καθώς και από ισχυρούς παράγοντες του καθεστώτος των συνταγματαρχών. Η απόφαση να μετατεθεί ο Ιεζεκιήλ από την Αυστραλία σε κάποια Μητρόπολη της Ελλάδας είχε είχε ήδη ληφθεί από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, όμως παρέμεναν δυσκολίες στην υλοποίηση της μετάθεσής του, διότι ήταν δύσκολη η εξεύρεση κατάλληλου Ιεράρχη που θα

⁴⁶ Επιστολή Ιεζεκιήλ προς Αρχιμανδρίτη Κουρτέση, 13 Φεβρουαρίου 1973, φάκ. 123, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 234

δεχόταν να αναλάβει το δύσκολο θρόνο της Αυστραλίας αλλά και δύσκολη η τοποθέτησή του σε κατάλληλη Μητρόπολη. Παρατηρείται άλλωστε ότι από την ίδρυση του Θρόνου της Αυστραλίας το 1924, με εξαίρεση το Μητροπολίτη Θεοφύλακτο Παπαθανασόπουλο (1947-1958), κανένας άλλος Αρχιερέας δεν επιδίωξε τη μετάθεσή του στην Αυστραλία.

Από τον Ιούλιο του 1972 και έπειτα ο Ιεζεκιήλ δεν έδειχνε κανένα ενδιαφέρον πλέον για την Αυστραλία. Οι συνεχείς συγκρούσεις και εντάσεις μεταξύ των Κοινοτήτων στη Μελβούρνη και στο Σίδνεϋ, καθώς και η συνεχής αντιαρχιερατική εκστρατεία του Τύπου δεν βοήθησαν την ψυχολογική του κατάσταση. Το Σεπτέμβριο του 1973, ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ βρέθηκε εκ νέου στην Ελλάδα για να ενισχύσει την υποψηφιότητά του ως Μητροπολίτης, ήταν το πέμπτο κατά σειρά πολύμηνο ταξίδι του στην Ελλάδα σε διάστημα δύο ετών. Υπήρξαν έντονες αντιπαραθέσεις μεταξύ των Μητροπολιτών και οι υποψήφιοι που προωθούνταν είχαν άμεση σχέση με το εκκλησιαστικό περιβάλλον της Ελλάδας.

Τον Οκτώβριο του 1973 εμφανίστηκε στην Αυστραλία αντιπροσωπία Μητροπολιτών, ενώ επιτείνονταν η φήμη για παραίτηση του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ από το Θρόνο της Αυστραλίας. Πρόεδρος της Συνόδου υπήρξε ο φίλος του Ιεζεκιήλ, Μητροπολίτης Κίτρους Βαρνάβας, ενώ μέλη της αντιπροσωπίας ήταν ο Ελευθερουπόλεως Αμβρόσιος και ο Γυθείου Σωτήριος. Στην Ελλάδα ο Ιεζεκιήλ συνέχισε τις συζητήσεις με στρατιωτικούς και πολιτικούς παράγοντες προκειμένου να εξασφαλίσει την συμπαράστασή τους στις επιδιώξεις του. Στις αρχές του Νοεμβρίου εκμυστηρεύτηκε στον Αρχιμανδρίτη Ιερόθεο: « Διά το θέμα μου τίποτε ακόμη το οριστικόν. Ίσως η πλήρωση των Πατρών βραδύνει. Φοβούμαι μήπως τελικώς δεν την πάρωμεν. Πάντως προγραμματίζω να αναχωρήσω εξ Αθηνών διά της πτήσεως 471 της Ολυμπιακής την 01:55 της 21 Δεκεμβρίου, διά να είμαι εις Αυστραλίαν διά τας εορτάς των Χριστουγέννων, μετά τας οποίας θα επιστρέψω και πάλιν εδώ». ⁴⁷

Παρέμεινε στην Αθήνα μέχρι τις 10 Δεκεμβρίου και αναχώρησε για το Φανάρι, όπου θα προωθούσε το ζήτημα της υποψηφιότητάς του. Από το Πατριαρχείο διόρισε τον ιερέα Μουτάφη ως Αρχιερατικό Επίτροπο στη Μελβούρνη. Στις 22 Δεκεμβρίου επέστρεψε για μικρό χρονικό διάστημα στη Μελβούρνη για τις εορτές των Χριστουγέννων και έπειτα

47 Σημείωμα Ιεζεκιήλ προς Αρχιμανδρίτη Κουρτέση, Νοέμβριος 1973, φακ. 123, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, σ. 236.

επέστρεψε στην Αθήνα στις αρχές του επόμενου έτους. Τον Ιούλιο του 1974 ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Σεραφείμ καθώς και ο Μητροπολίτης Κίτρους Βαρνάβας επανέλαβαν τις υποσχέσεις για την προαγωγή του Ιεζεκιήλ. Τον Αύγουστο του 1974, η Πατριαρχική Σύνοδος επηρεασμένη από δυσμενείς εκθέσεις πρώην διπλωματών, αποφάσισε, χωρίς να προηγηθεί συναίνεση, τη μετάθεση του Ιεζεκιήλ σε Μητροπολίτη της Ιεράς Μητροπόλεως Πισιδίας καθώς και το διορισμό του Επισκόπου Θεουπόλεως Παντελεήμονα σε Αρχιεπισκοπικό Επίτροπο Αυστραλίας. Ο Ιεζεκιήλ αρχικά αρνήθηκε να υπακούσει, στη συνέχεια όμως ενέδωσε σε απειλητικό πατριαρχικό τηλεγράφημα που του διαμήνυε ότι θα εκδιόταν ανακοίνωση στον Τύπο.

Η ταραχώδης ποιμαντορία του Ιεζεκιήλ έφθανε στο τέλος της.. Πριν την αναχώρησή του από την Αυστραλία έγραψε στον Αρχιμανδρίτη Κουρτέση τα εξής:

« Αγαπητέ μου π. Ιερόθεε,

*Πριν αναχωρήσω εξ Αυστραλίας επιθυμώ να σε ευχαριστήσω δι' όλα. Η βοήθειά σου και η συμπαράστασίς σου εις τον δεκαεξαετή σκληρόν αγώνα μου διά την Αγιοτάτην Ελληνορθόδοξον Πίστιν ημών και την διοργάνωσιν της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αυστραλίας, υπήρξε τω όντι πολύτιμο. Ευχαριστώ και δι' όλες τας εκδηλώσεις της προσωπικής προς με αγάπης σου. Δεν θα σε λησμονήσω ποτέ. Είς τας Αθήνας, όπου ελπίζω να εγκατασταθώ, θα έχης εν τω προσώπῳ μου ένα ιδανικόν σου πατέρα, ο οποίος θα είναι πάντοτε πλησίον σου διά των ταπεινών προσευχών σου. Παρακαλώ συγχώρησέ με που σε εκούρασα τόσον πολύ με τας πολλές απαιτήσεις μου και την συνεχή εκζήτησιν της πολυτίμου προσφοράς σου».*⁴⁸

Στην Αυστραλία δεν γνώριζαν αν θα έπρεπε να εκλέξουν αμέσως νέο Αρχιεπίσκοπο Αυστραλίας ή αν θα έπρεπε να διαιρέσουν την Αρχιεπισκοπή σε Μητροπόλεις. Επικρατέστερη στο Πατριαρχείο ήταν η δεύτερη αντίληψη. Η κατάτμηση της Αρχιεπισκοπής Αυστραλίας σε περισσότερες Μητροπόλεις θα περιόριζε τις αναπόφευκτες συγκρούσεις Εκκλησίας και λαού στις συγκεκριμένες πολιτείες, ενώ θα ήταν ευκολότερη και η επίβλεψη

⁴⁸ Επιστολή Ιεζεκιήλ προς Αρχιμανδρίτη Κουρτέση, 21 Αυγούστου 1974, φακ. 123, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 238

της κάθε περιφέρειας της αχανούς ηπείρου. Ωστόσο αν γινόταν κατάτμηση της επικράτειας χωρίς να προηγηθεί Εξαρχία, υπήρχε ο κίνδυνος να εκληφθεί ως αποτυχία του Ιεζεκιήλ.

Το Πατριαρχείο, αν και ήταν πεπεισμένο πως η εδραίωση της Αρχιεπισκοπής οφειλόταν αποκλειστικά στο έργο του Ιεζεκιήλ, δεν είχε πεισθεί για τις διοικητικές του ικανότητες. Οι αναφορές των κοινοταρχών και διπλωματών που είχαν υπηρετήσει στην Αυστραλία καθώς και η αρθρογραφία των εφημερίδων της εποχής είχαν δημιουργήσει την εντύπωση σε αρκετούς ιεράρχες του Φαναρίου, ότι η παρουσία του Ιεζεκιήλ ουσιαστικά έβλαψε το κύρος του Πατριαρχείου.

Σε επιστολή του ο Ιεζεκιήλ προς τον Αρχιμανδρίτη Κουρτέση αξιολογεί τις συνθήκες που επικρατούσαν:

«Ακόμη δεν γνωρίζω πότε και πώς θα μεταβώ εις Φανάριον. Απ' ευθείας δεν υπάρχει γραμμή. Ίσως μέσω Γαλλίας μετ' ολίγας ημέρας, εάν κατορθώσω να έχω εν τω μεταξύ μερικής επαφάς με τον Σεραφείμ και τους άλλους. Καθώς έγραψα και εις τον Άγιον Θεουπόλεως, εδώ ευρίσκονται οι Σεβ. Χαλδίας, Σάρδεων και Σταυρουπόλεως, ανεμένετο δε ο Μύρωνίνα μεταβώσι εις Κρήτην, διά ζητήματα της εκεί Εκκλησίας. Ο πρώτος εξ αυτών μοι είπεν ότι με αναμένουν εις Φανάριον και με χρειάζονται ίνα ενημερωθούν επειδή χρειάζεται να στείλουν αμέσως Αρχιεπίσκοπον ή να διαιρέσουν την Αρχιεπισκοπήν όπερ και προτιμούν κ.λ.π. Απήντησα εις αυτόν και τον Σάρδεων ότι προτιμώ να στείλουν τριμελή Εξαρχίαν, ίνα :

α) σχηματίση αντικειμενικήν γνώμιν διά τα εν Αυστραλία,

β) συστήση τα δέοντα τη Αγία και Ιερά Συνόδω. Ούτω, υπάρχει ελπίς να δικαιωθή το έργο μου

*γ) να σταματήσει η τακτική της “ ενημερώσεως” Συνοδικών υπό διαφόρων φίλων των εν Αυστραλία, Κληρικών και Λαϊκών, όπερ δημιουργεί σύγχυσιν εις την σκέψιν των Συνοδικών και φέρει τον Αρχιεπίσκοπον εις μειονεκτική πάντοτε θέσιν. Αυτά βεβαίως θα τα υποβάλω και εγγράφως, όπερ έπραξα ήδη και διά την οδόν Ζαλοκώστα».*⁴⁹

⁴⁹ Επιστολή Πισιδίας Ιεζεκιήλ προς Αρχιμανδρίτη Κουρτέση, 3 Σεπτεμβρίου 1974, φακ. 123, Αρχεία Δαρδάλι της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, σ. 238.

Ο τίτλος ως Μητροπολίτη Πισιδίας δεν ήταν αυτός που ανέμενε ο Ιεζεκιήλ για τις μέχρι τώρα υπηρεσίες που είχε προσφέρει στην Αυστραλία. Το θέμα της υποψηφιότητάς του σε ενεργό Μητρόπολη συνέχισε να τον απασχολεί, στις 12 Σεπτεμβρίου έγραψε: « *Είδον τον Αρχιεπίσκοπον κ.Κ.Κ. και τον διάδοχον του καθηγητού κ. Παναγιώτου. Έδειξαν ενδιαφέρον. Δεν δυνάμει όμως να γνωρίζω ποίαι θα είναι αι εξελίξεις*». ⁵⁰

Παρέμεινε πέντε ημέρες στην Κωνσταντινούπολη προκειμένου να εκφράσει τις απόψεις του για το μέλλον της Εκκλησίας στην Αυστραλία και έπειτα μετέβη στο Σικάγο στον αδελφό του από όπου επέστρεψε στην Αθήνα το Νοέμβριο του 1974.

Στο Σικάγο ο Ιεζεκιήλ είχε την ευκαιρία να συναντηθεί με τον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής Ιάκωβο και τον Αρχιεπίσκοπο της Κύπρου Μακάριο, στη διάρκεια δείπνου που παρέθεσε η ομογένεια του Σικάγου προς τιμή του Κύπριου Εθνάρχη, στα τέλη Οκτωβρίου το 1974. Ο Πρόεδρος της Κύπρου υπήρξε σύμμαχος στις μητροπολιτικές διεκδικήσεις του Ιεζεκιήλ και εκτιμούσε τη συμβολή του στα εκκλησιαστικά πράγματα, παρά τις συντηρητικές θέσεις του Πισιδίας.

Ωστόσο το ενδιαφέρον του Ιεζεκιήλ για τα εκκλησιαστικά δρώμενα της Αυστραλίας παρέμενε αμείωτο φροντίζοντας παράλληλα να κρατά ενήμερους τους οπαδούς του για το θέμα της υποψηφιότητάς του σε Μητρόπολη της Ελλάδας. Ήταν μεγάλη η ανησυχία του για το θέμα υποψηφιότητας του σε Μητροπολίτη, έγραφε σχετικά στις 20 Ιανουαρίου σε τηλεγράφημά του από την Αθήνα: « *Διά το θέμα μου ουδέν το νεώτερον. Διά την λύσιν του θέματος της Αυστραλίας ουδέν το νεώτερον*». ⁵¹ Επιστράτευσε τις υπηρεσίες του Αρχιεπισκόπου Αμερικής Ιακώβου, ο οποίος του είχε υποσχεθεί αμέριστη βοήθεια κατά τη διάρκεια της συνάντησής τους στο Σικάγο.

Ο Αρχιεπίσκοπος Αμερικής Ιάκωβος οργάνωσε συνάντηση με τον Υφυπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων της Κυβέρνησης Καραμανλή, Χρυσόστομο Καραπιπέρη ζητώντας την υπουργική μεσολάβηση για την τακτοποίηση του Πισιδίας. Ο Υφυπουργός όμως εξέφρασε σοβαρές επιφυλάξεις, διότι είχε πληροφορίες πως ο Ιεζεκιήλ είχε δείξει δείγματα αφοσίωσης στη Χούντα. Γράφει χαρακτηριστικά ο Ιεζεκιήλ προς τον Κουρτέση:

50 A. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, σ. 238

51 A. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, σ. 240.

«Σήμερον σοι γράφω και πάλιν διά να σοι ανακοινώσω όλως εμπιστευτικώς ότι ο Υφυπουργός Παιδείας, κ. Χρυσόστομος Καραπιπέρης είχε επιφυλάξεις ως προς το πρόσωπόν μου, όταν ο ενταύθα παρεπιδημών Άγιος Αμερικής του εξήτησεν την βοήθειαν του διά την τακτοποιήσιν μου. Εξ όσων δε έμαθον είπεν ότι ουχί καλώς πληροφορίας περί εμού παρά του κ. Ελεφάντη. Φαίνεται ότι ο κ. Δ. Ελεφάντης, προ της επιστροφής της Κοινότητός του εις τους κόλπους της Αρχιεπισκοπής θα είχε ομιλήσει, ως ήτο φυσικόν, με πνεύμα ουχί ευνοϊκόν περί εμού εις τον εν λόγω Υφυπουργόν, όστις τυγχάνει ιδιαίτερος συμπατριώτης του. Έγραψα λοιπόν σήμερον εις τον κ. Δ. Ελεφάντην και χωρίς να αναφέρω εις αυτόν τίποτε απ'όσα ο κ. Καραπιπέρης είπεν εις τον Άγιον Αμερικής περί εμού, τον παρακαλώ να γράψη εις αυτόν περί αμού ό,τι καλόν γνωρίζει και ό,τι πιστεύει, να τον παρακαλέση δε να μεριμνήση περί της εν τη Ελλαδική Εκκλησία τακτοποιήσεως μου διά της εκλογής μου εις μιαν Ιεράν Μητρόπολιν αυτής. Κατ' αυτόν τον τρόπον, εάν γράψη εν τοιούτον γράμμα ο κ. Ελεφάντης, διορθώνονται αυτομάτως και αι δυσάρεστοι εντυπώσεις τας οποίας έχουν αφήσει εις τον νουν του κ. Υφυπουργού τα παλαιότερον λεχθέντα εις αυτόν παρά του κ. Ελεφάντη, αλλά και το ενδιαφέρον του δι εμέ ίσως γίνει εναργέστερον»⁵²

Εκείνη την περίοδο είχε εκλεγεί ο Τιτουλάριος Μητροπολίτης Μιλητουπόλεως Στυλιανός Χαρκιανάκης ως πέμπτος Αρχιεπίσκοπος της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Αυστραλία. Μεγάλη ανησυχία προέκυψε από τους οπαδούς του Ιεζεκιήλ για τις διαθέσεις του νέου Αρχιεπισκόπου, με συνεχείς επιστολές του υπέρ του διαδόχου του προσπάθησε να τους καθησυχάσει γράφοντάς τους: « Διά τον Αρχιεπίσκοπον Στυλιανόν σοι έγραψα. Είναι γνωστός μου, είναι μορφωμένος, ικανός, καλός. Δεν συνδέομαι ιδιαίτερώς μετ' αυτού καθότι είναι εκ των νεωτέρων μου. Βοηθήσατέ τον», « Ο νέος Αρχιεπίσκοπος Σεβασμιώτατος κ. Στυλιανός είναι, καθώς σας έγραψα, πολύ καλός ικανός και μορφωμένος. Εύχομαι ο Θεός να τον ευλογεί και να τον φωτίζει. Σταθήτε και σεις όλοι εις το πλευρόν του».⁵³

52 Επιστολή Πισιδίας Ιεζεκιήλ προς Αρχιμανδρίτη Κουρτέση, 28 Ιανουαρίου 1975, φακ. 123, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne 1997, p. 240.

53 Α. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, σ. 242

Ακόμη και το Πάσχα του 1975 απέστειλε εγκύκλιο προς τους οπαδούς του καλώντας τους να επιδείξουν σεβασμό, αγάπη και συμπαράσταση στο διάδοχό του Στυλιανό.

Ο Ιεζεκιήλ θεωρούσε την προαγωγή του σε Μητροπολίτη Πισιδίας και την έξοδό του από τον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο της Αυστραλίας, ως αποπομπή, διότι μέχρι το 1976 το Πατριαρχείο δεν τον είχε εκλέξει σε καμία ενεργή Μητρόπολη. Ήταν πικραμένος από την απόφαση του Πατριαρχείου αλλά δεν απέκλεισε και ποτέ τη μετάκλησή του για τρίτη φορά στο Θρόνο της Αυστραλίας, τουλάχιστον μέχρι την ανακήρυξή του σε Μητροπολίτη Κώου το Σεπτέμβριο του 1979. Η πικρία του για την απόφαση του Πατριαρχείου φαίνεται και από την επιστολή που έστειλε στον Αρχιμανδρίτη Κουρτέση, όταν το Σεπτέμβριο του 1977 πληροφορήθηκε την ενδεχόμενη ανάκληση του Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας Στυλιανού από την Αυστραλία γράφοντας:

«Αλλ'έχω τον φόβον ότι το Φανάριον δεν θα θελήση με πολλήν ευκολίαν να προσβλέψη εις το πρόσωπον μου διά την τελικήν λύσιν. Βλέπεις το τοιούτον θα είναι μία έμπρακτος ομολογία ότι έσφαλαν και ηδίκησαν τόσον εμέ, όσον και την ομογένειαν με την απόφασιν της 3 Αυγούστου 1974. Πώς θα υπερπηδηθεί το εμπόδιον αυτό; Γράψε μου δύο λέξεις διά τας απόψεις σου. Τι λέγουν τα παιδιά της Αλεξάνδρας. Εξέχασα να σοι είπω ότι διά να μην εγείρω υποψίας διά τας διαθέσεις μου ως προς το θέμα της Αυσταλίας, δεν έφερα αντίρρησιν εις τον διορισμόν μου ως Εκτάκτου Εξάρχου εν Αγίω Όρει».⁵⁴

Οι κινητοποιήσεις του Μητροπολίτη Πισιδίας έφεραν κάποιο αποτέλεσμα το Μάρτιο 1976, όταν με απόφαση της Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου διορίσθηκε Ηγούμενος της Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής Βλατάδων στη Θεσσαλονίκη. Διαδέχθηκε τον παραιτηθέντα Μητροπολίτη Αίνου, Αποστόλου στις 28 Απριλίου 1976, η παραμονή του όμως στη Μονή Βλατάδων ήταν εφήμερη. Διαπιστώνοντας ρυθμίσεις που εγκυμονούσαν κινδύνους, και ερχόμενος σε οξεία ρήξη με τον Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Παντελεήμονα, υπέβαλε την παραίτησή του στις 17 Αυγούστου 1976, παρά τις αντιρρήσεις του Γέροντος Χαλκηδόνας Μελίτωνα. Ο Ιεζεκιήλ διατηρούσε ακόμη ελπίδες για προαγωγή του σε ενεργό Μητρόπολη.

54 Επιστολή Πισιδίας Ιεζεκιήλ προς Αρχιμ. Κουρτέση, 19 Σεπτεμβρίου 1977, φακ.123, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 242.

Το επόμενο έτος, στις 13 Σεπτεμβρίου το 1977 κατά τη συνεδρίαση της Ιεράς συνόδου αποφασίσθηκε να διορισθεί Έξάρχος της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου όρους. Ήταν ένα νέο θεσμικό όργανο, η επιτυχία του οποίου εξαρτώνταν από τον τρόπο που θα αποδέχονταν την καινοτομία οι κοινότητες των μοναχών του Αγίου Όρους. Σε επιστολή του σχετικά με τον νέο διορισμό του, έγραψε προς τον Αρχιμανδρίτη Κουρτέση: *«Μολονότι αυτή η ομόφωνος απόφασις της Πατριαρχικής Αγίας και Ιεράς Συνόδου, όπως ονομασθώ Έκτάκτος Πατριαρχικός Έξάρχος δεν είναι η λύσις που θα ήθελον, είναι όμως μία λύσις, που θέτει τέρμα εις την υπερτριετή ακούσιον απραξίαν μου και που θα ήτο δυνατόν να αποδειχθή χρήσιμος και ωφέλιμος διά τε τον Πατριαρχικόν Οικουμενικόν θρόνον και τον Ιερόν Τόπον, επομένως λοιπόν και ικανοποιητική δι'εμέ. Οι Αγιορείται Πατέρες όμως, εξ όσων μέχρι της στιγμής επληροφορήθην, αν και δεν έχουν αντίρρησιν διά το πρόσωπόν μου, φοβούνται μήπως, διά του τρόπου αυτού, ανοίξη η θύρα δι'ένα θεσμόν άγνωστον και ξένον εις την μακραίωνα ζωή και παράδοσιν του ιερού των Τόπου».*⁵⁵

Τελικά οι μοναχοί δεν έδωσαν τη συγκατάθεσή τους στο νέο αυτό θεσμικό όργανο του Εξάρχου και το Πατριαρχείο εκτίμησε ότι η επιχειρούμενη καινοτομία θα απόβαινε μειωτική για το κύρος του Οικουμενικού Θρόνου με αποτέλεσμα να μην μεταβεί ο Ιεζεκιήλ στο Άγιο Όρος. Για περισσότερο από πέντε έτη ο Ιεζεκιήλ παρέμεινε σε πλήρη εκκλησιαστική απραξία, επειδή πολιτικοί και υπηρεσιακοί παράγοντες των μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων της Ελλάδας επέμεναν να τον κρατούν σε απόσταση. Η φήμη που συνέχιζε να τον ακολουθεί αυτή του ακροδεξιού, έκανε διστακτικούς ακόμη και τους ιεράρχες στο Φανάρι. Τελικά το 1979, το Πατριαρχείο αποφάσισε να τον εκλέξει Μητροπολίτη Κώου.

Με επιστολή που έστειλε σε φίλους, οπαδούς και πνευματικά τέκνα του, τους πληροφόρησε ότι: *«Από της αναχωρήσεώς μου εξ Αυστραλίας τον Αύγουστον του 1974, θερμώς προσηυχόμην προς τον κύριον διά την επανένταξί μου εις την ενεργόν ζωήν και δράσιν της Εκκλησίας».* Κατά τη διάρκεια μάλιστα της ενθρόνισής του στις 6 Οκτωβρίου το 1979.

⁵⁵ Χειρόγραφη επιστολή Πισιδίας Ιεζεκιήλ προς Ιερόθεο, 7 Οκτωβρίου 1977, Αρχεία Δαρδάλι της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 244.

Ο Μητροπολίτης Κώου Ιεζεκιήλ υποσχέθηκε να αναλώσει :«εμαυτόν ἄχρι θανάτου μου εις την Διακονίαν του Κυρίου και υπέρ του εξόχου ποιμνίου των ησύχων και προοδευτικών μας Κώων», υπόσχεση που δεν μπόρεσε να υπηρετήσει για μεγάλο διάστημα.

Η Ποιμαντορία του στα Δωδεκάνησα διήρκεσε μέχρι το Δεκέμβριο του 1982, οι νησιώτες ενορίτες υποδέχθηκαν τον Ιεζεκιήλ με προκατάληψη. Η ηλικία του Ιεζεκιήλ, η επιβαρυνόμενη υγεία του, η άκρως συντηρητική πολιτική του καθώς και η σύγκρουσή του με τον Πρωτοσύγκελό του Αμβρόσιο και τους τεχνοκράτες του νησιού, υπήρξαν σημαντικοί παράγοντες για να παραιτηθεί στις 22 Δεκεμβρίου 1982 και να τον διαδεχθεί ο πρώην Μητροπολίτης Βελγίου Αιμιλιανός.

Μεγάλη ήταν η λύπη και η απογοήτευση του Ιεζεκιήλ με την αντίδραση του διαδόχου του στον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο της Αυστραλίας Στυλιανού, με αφορμή την επιθυμία να επισκεφθεί την Αυστραλία ως ιδιώτης πλέον. Ο Στυλιανός είχε απομακρύνει άλλωστε τους αφοσιωμένους παλιούς συνεργάτες και πνευματικά παιδιά του Ιεζεκιήλ από την Αρχιεπισκοπή γεγονός που τον εκνεύρισε. Η πικρία του Ιεζεκιήλ σε βάρος του Στυλιανού, εκδηλώθηκε σε εκτενέστατη επιστολή διαμαρτυρίας που έστειλε στον Πατριάρχη Δημήτριο διατυπώνοντας καταγγελίες εναντίον του διαδόχου:

«Παρά ταύτα δεν ημπορώ να μην επισημάνω ότι : Η ουχί αρνητική, αλλά περηφρονιτική, προς την ταπεινότητά μου, έτι δε και προς αυτό τούτο το Πατριαρχείον και τον Σχολάρχην Του- όπως έγραψεν εις αυτόν- στάσις του, απαξιώσαντος να απαντήση εις τας τέσσερας προς αυτόν επιστολάς μου, είναι όλως αντιχριστιανική εστερημένη της στιχειώδους προς τον συνάνθρωπον οφειλομένης τιμής και ευγενείας και επομένως πάντη απαράδεκτος δι'οιονδήποτε Χριστιανόν και δη Ιεράρχην του Θρόνου, τόσον υψηλήν και υπεύθυνον κατέχοντα θέσιν, προς τον οποίον μάλιστα η ταπεινότης μου προσεπάθησε, διά παντός μέσου και τρόπου, να δείξη αισθήματα ειλικρινούς αγάπης και τιμής. Υπενθυμίζω ότι ουδέποτε και ουδόλως ηνώχλησα αυτόν, αλλ' αντιθέτως έγραψα εις πάντας εν Αυστραλία, κατά την αρχήν της ποιμαντορίας του, αλλά και κατόπιν, ότι είναι όχι μόνον ο Κανονικός Ιεράρχης και Πατήρ αυτών, αλλά και αδελφός μου εκλεκτός και σοφός, τον οποίον οφείλουν να σέβωνται και να υπακούουν.

Θα ήτο απείρως καλλίτερον να είχεν αφήσει το πείσμα, την εμπάθειαν και την αδικαιολόγητον, αφιλάδελφον και αντιχριστιανικήν απέναντί μου συμπεριφορά του και

*τουλάχιστον, εκ λόγων Αρχιερατικής συνέπειας και διοικητικής σκοπιμότητας- εφ' όσον βλέπει ότι θα μεταβώ εκεί οπωσδήποτε την ανάγκην έστω φιλοτιμίαν ποιούμενος- να είχε δώσει εις την Υμετέραν Παναγιότητα και την Αγίαν Ιεράν Σύνοδον- όχι εις εμέεφ' όσον δεν με αγαπά, την συγκατάθεσίν του περί της μεταβάσεώς μου. Τώρα φθάνομεν μέχρι του σημείου να μοι απευθύνεται σύστασις ότι μεταβαίνω εις Αυστραλίαν, διότι έχω ανάγκη ησυχίας και αναπαύσεως. Και τούτο διάναμην υποπτευθή το Ποίμνιον ότι δεν μοι δίδει την άδειαν του και συγκατάθεσίν του».*⁵⁶

Ο Ιεζεκιήλ στο τέλος του βίου του αποφάσισε να διαθέσει τις οικονομίες του για την αγορά ενός κτήματος με μικρό μοναστικό κτίσμα στην περιοχή Καπανδριτίου Αττικής, προκειμένου να ιδρυθεί η Μονή Αποδήμων του Αγίου Ανδρέα. Η εκκλησιαστική εξάρτηση της Μονής και Κανονική κάλυψη των δραστηριοτήτων είχε ανατεθεί στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.

⁵⁶ Επιστολή π. Μητροπολίτη Κώου Ιεζεκιήλ προς Πατριάρχη Δημήτριο, Μάρτιος 1983, φακ. 123, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας *Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University*, Melbourne 1997, p. 246

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΖΕΚΙΗΛ

Σύμβουλος και καθοδηγητής του Ιεζεκιήλ, σε όλη τη διάρκεια της σκληρής αντιπαράθεσης Κοινοτήτων και Ελλήνων διπλωματών κατά της Αρχιεπισκοπής, υπήρξε ο Θυατείρων Αθηναγόρας, επικεφαλής του προγράμματος ισχυροποίησης της Αρχιεπισκοπής Αυστραλίας και συρρίκνωσης των παλιών κοινοτήτων. Μετά την απομάκρυνσή του από την Αυστραλία, ο Θυατείρων διατήρησε το ρόλο του εκπροσώπου του Ελληνισμού της Αυστραλίας μέχρι τέλος της ζωής του (1962). Σε έκθεσή του προς το Πατριαρχείο, ο Θυατείρων Αθηναγόρας επεξηγεί την ανάγκη ίδρυσης όσο το δυνατό περισσότερων ναών και κοινοτήτων στις μεγαλουπόλεις. Διατύπωνε στην έκθεσή του, σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με τις δυνατότητες των παλιών κοινοτήτων να ικανοποιήσουν τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα των νέων εποίκων, εντόπιζε τα πραγματικά αίτια της διοικητικής καχεξίας και τα προβλήματα οργάνωσης των ταγών του Ελληνισμού, που αδυνατούσαν να αντιληφθούν τις αλλαγές που θα επέφερε η μαζική έλευση χιλιάδων νεομεταναστών και η οποία έμμεσα θα οδηγούσε στην ίδρυση νέων ναών και κοινοτήτων.

Ο Αθηναγόρας όπως και ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ, διαφωνούσε με την αντίδραση των παλιών Κοινοτήτων και θεωρούσε παράλογες τις αξιώσεις τους να ελέγχουν τις νέες κοινότητες, εν τούτοις και σε αντίθεση με το διάδοχό του στον θρόνο της Αυστραλίας ήταν πρόθυμος να παραχωρήσει το προνόμιο της ίδρυσης νέων Ναών στα Διοικητικά Συμβούλια τους. Στις 17 Αυγούστου 1959 ο Μητροπολίτης Αυστραλίας είχε λάβει σχετική επιστολή του Θυατείρων Αθηναγόρα με την οποία ο τελευταίος ρητά τον ενθάρρυνε να προχωρήσει σε

επίθεση εναντίον των παλιών Κοινοτήτων και των αντιφρονούντων διπλωματών της Ελλάδας στην Αυστραλία.⁵⁷

Ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ συναίνεσε στην εκστρατεία πολεμικής σε βάρος των Ελλήνων διπλωματών, ωστόσο απαίτησε εχεμύθεια για τα παρασκήνια, που θα ανέπτυσσε σε βάρος τους, γιατί φοβούνταν την αντίδραση «των ενταύθα ολίγων αλλ' ισχυρών φίλων τους» και το ότι «θα δοθούν όπλα εις την λεγόμενην Ομοσπονδία Κοινοτήτων να με πολεμήσουν και τότε θα πρέπει την ιδικήν των απομάκρυνσιν εντεύθεν να ακολουθήση το ταχύτερον, ιδική μου». Ο Αρχιεπίσκοπος Θυατείρων φρόντισε να ενημερώσει προσωπικά τον Πατριάρχη Αθηναγόρα για την επιστολή του Ιεζεκιήλ, έτσι ο εξοστρακισμός των διπλωματών θα έπαιρνε διαστάσεις συλλογικής στρατηγικής.

Σχετικά με την ίδρυση των νέων Κοινοτήτων στην Αυστραλία και «την διάβρωσιν της Ομοσπονδίας των Κοινοτήτων», έγραφε ο Ιεζεκιήλ σε ιδιόχειρη επιστολή του προς τον Θυατείρων:

*«Προχωρώ με ολίγην προσοχήν διά να αφαιρέσω την κατηγορίαν των Κοινοτήτων ότι ημείς υποκινώμεν την διάσπασιν. Ας παρουσιάζεται μάλλον ως αυθόρμητος κίνησις των Χριστιανών μας. Υπάρχει και μία μικρά ομάς εις το Σίδνεϋ που ζητεί ανεξαρτοποίησιν. Προσπαθώ να την ενισχύσω, διλα να ακολουθήση και αυτή το παράδειγμα του Αγίου Παύλου του Σίδνεϋ και του Brunswick της Μελβούρνης.»*⁵⁸ Την ίδια μέρα ο Ιεζεκιήλ απέστειλε απόρρητη αναφορά του προς το Διευθυντή του Υπουργείου Εξωτερικών ζητώντας την τιμωρία των διπλωματικών αντιπροσώπων, τονίζοντας την εμπιστοσύνη του προς την κυβέρνηση των Αθηνών σχετικά με το ζήτημα, ταυτόχρονα υπέβαλε αναφορά και στο Πατριαρχείο με την οποία κατήγγειλε την κυβέρνηση για ενδεχόμενη πλεκτάνη σε βάρος της Εκκλησίας. Η αναφορά του αυτή προς τον Πατριάρχη Αθηναγόρα ήταν η απαρχή του φοβερού διχασμού που ακολούθησε τα επόμενα χρόνια.

Ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ σε προσωπική επιστολή του προς τον Αρχιμανδρίτη Ιερόθεο Κουρτέση, έγραφε με εχεμύθεια και τον συμβούλευε να κινηθεί και να ξεσηκώνει

57 A. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, σ. 242.

58 Επιστολή Ιεζεκιήλ προς Θυατείρων Αθηναγόρα, 7 Σεπτεμβρίου 1959, φακ 119, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. A. M. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University*, Melbourne 1997, p. 118.

τους Χριστιανούς για να οργανωθούν νέες Κοινότητες, διότι έτσι μόνο θα απαλλαγεί η Εκκλησία από τα επικίνδυνα στοιχεία:

«Η στάσις του Δ. Συμβουλίου της Κεντρικής κοινότητας και των ολίγων φίλων των δεν με απαγορεύει. Λυπούμαι βεβαίως, αλλά δεν ανησυχώ δια το μέλλον. Έχω τη συνείδησίν μου ήσυχον ότι έκανα το καθήκον μου και ότι ηκολούθησα τον σψστόν δρόμον. Μετά τας αποφάσεις των και ίσα είπον εις την Συνέλευσιν βλέπω ακόμη καθαρότερον ότι και εις το μέλλον την αυτήν τακτικήν πρέπει να ακολουθήσωμεν. Είναι η μόνη που θα απαλλάξει τας Εκκλησίας μας και τα Ιδρύματά μας από τας χείρας ανευθύνων και εν πολλοίς επικινδύνων στοιχείων, διά να τας δώση και πάλιν εις τον ευσεβή Ορθόδοξον Λαόν μας, εις τον οποίον και ανήκουν.

Προσπάθησε πάντοτε να με κατατοπίζεις. Κίνησε καταλλήλως τους Χριστιανούς μας προς την ορθήν κατεύθυνσιν. Το παράδειγμα του Brunswick είναι ανάγκη να το ακολουθήσουν και άλλαι περιφέρειαι. Μόνον έτσι θα ησυχάσουμε και οι Χριστιανοί μας θα εύρουν μέσα εις την Εκκλησίαν μας την ψυχικήν των γαλήνην και τη δυνατότητα της πνευματικής αυτών προόδου και σωτηρίας.». ⁵⁹

Τον Οκτώβριο του 1959 ο Αθηναγόρας και τα υπόλοιπα μέλη της Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου αντιλήφθηκαν την επερχόμενη κρίση και με επιστολή τους ζήτησαν από τον Αρχιεπίσκοπο να επιλέξει την ύφεση. Ο Πατριάρχης προσφέρθηκε να γράψει στον εκδότη του Πανελλήνιου Κήρυκα Αλέξανδρο Γρίβα, προκειμένου να βοηθήσει στην εξομάλυνση των σχέσεων, λαμβάνοντας αρνητική απάντηση από τον Ιεζεκιήλ, ο οποίος υποστήριξε πως ευθύνεται η κυβέρνηση της Αθήνας και οι διπλωματικοί της αντιπρόσωποι, των οποίων μάλιστα ζήτησε την άμεση ανάκλησή τους. Ως μοναδική λύση για την ομαλή σχέση των Κοινοτήτων και της Αρχιεπισκοπής, ο Ιεζεκιήλ πρότεινε την συνταξιοδότηση του Πρέσβη Χριστοδούλου και τον διορισμό νέου Πρέσβη που υπηρέτησε στην Αμερική, ώστε να είναι εξοικιωμένος με τις εκκλησιαστικοκοινοτικές δομές, και για να υπάρξει πλήρης σύμπλευση και συνεργασία.

59 Επιστολή Ιεζεκιήλ προς Κουρτέση, 17 Σεπτεμβρίου 1959, φακ. 119, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 122.

Ο Ιεζεκιήλ κράτησε σκληρή θέση κατά των Ελλήνων διπλωματών, επηρεασμένος από τις παραινέσεις του Θυατείρων καθώς και από τις συμβουλές του Αρχιερατικού του Επιτρόπου στη Μελβούρνη Αρχιμανδρίτη Ιερόθεου Κουρτέση, κατέφυγε στην Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών της Ελλάδας, προκειμένου να απαλλαγεί από τους διπλωματικούς που ήταν αντίθετοι με το πρόγραμμά του.

Τον Ιούνιο του 1960, έστειλε επιστολή στο Διευθυντή της Κεντρικής Υπηρεσίας της Ελλάδας Κωνσταντίνο Στυλιανόπουλο, με το πρόσχημα ότι επιδίωκε την συναντίληψη του στο ζήτημα της απαγόρευσης εισόδου από την Ελλάδα σε κληρικούς χωρίς την προηγούμενη συγκατάθεση της Αρχιεπισκοπής Αυστραλίας, ζητώντας να απαλλαγεί η παροικία από τους Έλληνες διπλωμάτες. Στην επιστολή του επαναλάμβανε τις θέσεις του για τους κομμουνιστές και ζητούσε την επέμβαση της Κεντρικής Υπηρεσίας της Ελλάδας, ώστε να αποφασίσει το Υπουργείο Εξωτερικών τη μετάθεσή τους.

Η διάσταση του Αρχιεπισκόπου με τους Έλληνες διπλωμάτες συνεχίστηκε καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας του Πρέσβη Χριστόδουλου. Στα τέλη του Σεπτεμβρίου του 1961 παρατηρείται ο διορισμός του Φ. Άννινου-Καβαλλιεράτου ως Πρεσβευτή, και του Αντωνίου Πρωτονοτάριου στη θέση του Μ.Ζαφειρίου, έπειτα ο Αρχιεπισκοπός αρχίζει να επιβάλλει το πρόγραμμά του.

Η Ομοσπονδία και οι παλιοί Κοινοτικοί οργανισμοί απέρριψαν το Σύνταγμα που προκάλεσε την εκκλησιαστικο-κοινοτική διένεξη στην Αυστραλία, διότι πλέον δεν τους έδινε το δικαίωμα να ιδρύουν νέους ναούς και Κοινότητες, αλλά υπεύθυνη γι' αυτή ήταν η Μητρόπολη «το δικαίωμα να ιδρύει και να διοργανώνει εν τη δικαιοδοσία αυτής νέες Ελληνικές Ορθοδόξους Κοινότητες, Ναούς και παραρτήματά των» (Άρθρο ΙΑ). Με βάση το νέο κείμενο «άπασαι αι εξουσίαι ασκούνται υπό του Μητροπολίτου». (Άρθρο ΣΤ'), και για την πραγματοποίησι των σκοπών της Μητρόπολης και «ιδία διά την διοίκησιν της Εκκλησιαστικής περιουσίας, λειτουργεί, παρα το Μητροπολίτη και υπό την Προεδρείαν αυτού το Μικτόν Συμβούλιον» (Άρθρον Ι).

Το νέο Σύνταγμα έδινε την εξουσία στην Μητρόπολη να επιβάλλει κυρώσεις και να απειλεί με διαγραφή κάθε κληρικό και λαϊκό που θα τολμούσε «να μην είναι εν τάξει προς την Μητρόπολιν» (Άρθρο ΚΙ), ενώ ο διορισμός των κληρικών, σε αντίθεση με τα ισχύοντα Καταστατικά των Κοινοτήτων, αποτελούσε ευθύνη της Μητρόπολης (Άρθρο ΙΒ). Η

ενίσχυση του Συντάγματος της Μητρόπολης επήλθε με την καθιέρωση του Εσωτερικού Κανονισμού της Μητρόπολης, το οποίο αναγνώριζε μεταξύ άλλων τον Μητροπολίτη ως τον «Αρχηγό όλων των Κοινοτήτων, Αποστολών, Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Φιλανθρωπικών Οργανισμών και Συμβουλίων» (Άρθρο Ε).⁶⁰

Το Σύνταγμα προκάλεσε αντιδράσεις διότι δεν προηγήθηκε διάλογος με τις Κοινότητες. Τα Προεδρεία των Κοινοτήτων εναντιώθηκαν στο νέο Σύνταγμα και τη νέα διοίκηση, με εξαίρεση την Κοινότητα της Πέρθης. Εναντιώθηκαν δημόσια με ανακοινώσεις και συνεντεύξεις στο ραδιόφωνο και τις εφημερίδες οι οποίες τάχθηκαν εναντίον της τακτικής που μεθοδεύονταν, εκτός από την εφημερίδα Φως της Μελβούρνης.

Εκτός από τη ρήξη με τους διπλωματικούς αντιπροσώπους ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ μεθόδευσε και την εκστρατεία σε βάρος της Ομοσπονδίας Κοινοτήτων. Στις 3 Οκτωβρίου το 1959 στο Σίδνεϋ, σε συνεδρίαση των Προεδρείων και αντιπροσώπων των παλιών Κοινοτήτων (Newcastle, Geelong, Gippsland, Frankston, Darwin, Hobart, Albury, Innisfail, Lismore, Port Pirie και Καμπέρας) καταδικάστηκε ομόφωνα το Σύνταγμα της Αρχιεπισκοπής, διότι καταργούσε τους υπάρχοντες αυτοδιοικούμενους Ελληνικούς Ορθόδοξους Κοινοτικούς Οργανισμούς της Αυστραλίας.⁶¹ Οι Κοινότητες αυτές αποφάσισαν να αντισταθούν ως ανεξάρτητοι φορείς εξουσίας εναντίον των σχεδίων της Αρχιεπισκοπής καθώς και απείχαν από τις εργασίες της Α΄ Κληρικολαϊκής Συνέλευσης που επρόκειτο να συγκαλέσει ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ τον Ιανουάριο του 1960. Είχαν προβεί σε ανταρσία κατά του Μητροπολίτη ακόμη και οι Κοινότητες του Σίδνεϋ, Μελβούρνης, Αδελαΐδας, Βρισμπάνης, Newcastle, Lismore, Waga Waga, Yalourne, Sunshine, Geelong, Καμπέρας και Mildura οι οποίες είχαν συμμετάσχει στο Ά Παγκοινοτικό Συνέδριο του Σίδνεϋ (13-16 Ιουνίου του 1958). Έτσι, ο Ελληνισμός της Αυστραλίας οδηγούνταν σε νέο αναπόφευκτο σχίσμα το οποίο έλαβε παναυστραλιανές διαστάσεις με εξαίρεση τον απομονωμένο ελληνικό πληθυσμό της Δυτικής Αυστραλίας.⁶²

Στόχος του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ ήταν η διάλυση της Ομοσπονδίας. Ο Ιεζεκιήλ αντέδρασε σε επιστολή του Θυατείρων Αθηναγόρα τονίζοντας ότι «η δημιουργία νέων

60 A. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne 1997, pp. 124-126.

61 N. Doumanis, *The journal of religious History, Eastern Orthodoxy and Migrant Conflict: The Greek Church Schism in Australia, 1959-74*, v. 17, June 1992, p. 68

62 Α. Μ. Τάμης, *Από τη ζωή των Ελλήνων στην Αυστραλία* Αθήνα, σ. 126.

*Κοινοτήτων και Εκκλησιών δεν είναι διάσπασις και διαίρεσις. Ενότης και συνεργασία ημπορεί να υπάρχη μεταξύ μας όχι μόνο με την μίαν μεγάλην Κοινότητα, αλλά και με τας πολλές μικροτέρας τοιαύτας».*⁶³

Με επιστολή του προς τα Συμβούλια των κοινοτήτων που πήραν μέρος στην Παγκοινοτική Συνέλευση της 3ης Οκτωβρίου το 1959 προσπάθησε να συγκαλύψει τους πραγματικούς στόχους του προγράμματός του. Υποστήριξε ότι οι αντιπρόσωποί τους παρεξήγησαν το πνεύμα του Συντάγματος, διότι «ουδαμό καταργεί τας Κοινότητάς μας» και ανακοίνωσε τη σύγκληση Κληρικολαϊκής Συνέλευσης καθώς και τη σύσταση Μικτών Συμβουλίων, που θα επέβλεπαν και θα επόπτευαν τις Κοινότητες.⁶⁴ Παρατηρήθηκε έντονη αντίδραση από την πλευρά των κοινοταρχών, με προκηρύξεις που κυκλοφόρησαν στις κοινοτικές εκκλησίες, τα εργοστάσια, στα ελληνικά καταστήματα, εστιατόρια και καφεενεία, στις οποίες σημείωναν τους κινδύνους από την εφαρμογή του νέου Συντάγματος της Αρχιεπισκοπής.

Ο Ιεζεκιήλ ζήτησε από τους ιερείς να επαναλαμβάνουν κάθε πρώτη Κυριακή κάθε μηνός, ότι η Αρχιεπισκοπή δεν διεκδικεί την περιουσία των κοινοτήτων, δεν επιθυμεί να γίνουν οι ιερείς πρόεδροι των Κοινοτήτων, αλλά φροντίζει η διοίκηση των κοινοτικών πραγμάτων να βρίσκεται στα χέρια των Διοικητικών Συμβουλίων τους, τα οποία θα εκλέγονται από τις Γενικές Συνελεύσεις.

Το σχίσμα μεταξύ της Αρχιεπισκοπής και των παλιών Κοινοτήτων μεγάλωνε ολοένα και περισσότερο, οι εκκλησιαστικοκοινοτικές σχέσεις τους είχαν διαταραχθεί σε μεγάλο βαθμό. Αντιπρόσωποι των κοινοτήτων απέφευγαν να έρθουν σε επαφή με τον Αρχιεπίσκοπο Ιεζεκιήλ και δεν λάμβαναν μέρος στην υποδοχή του στις κατά καιρούς επισκέψεις του στις διάφορες πόλεις, ενώ δεν υπήρχε πλέον κανενός είδους επικοινωνία μεταξύ τους.

Τα μέλη της Ομοσπονδία Κοινοτήτων συνέρχονταν πλέον σε τακτά χρονικά διαστήματα και υπέγραφαν διαγγέλματα αφοσίωσης του κοινοτικού θεσμού, δημοσιογραφούσαν και εξέδιδαν προκηρύξεις προκειμένου να συγκρατήσουν τα μέλη τους,

63 Tamis A., *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, Melbourne, Dardalis Archives, Αρχαία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας (ΔΑΠΛΑ), La Trobe University, 1997, σ. 126

64 A. M. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia*, *Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας* Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne 1997, p. 126-128.

ανακοινώνοντας παράλληλα ότι δεν θα πάρουν μέρος στη συγκαλούμενη Κληρικολαϊκή Συνέλευση.

Στις εκλογικές αναμετρήσεις στη Μελβούρνη και το Σίδνεϋ, που ακολούθησαν το διακοινοτικό Συνέδριο της Ομοσπονδίας νίκησαν οι «κοινοτικοί», ενώ ύστερα από πολλές αναβολές και πολύμηνη σιωπή του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ, στις 4 Οκτωβρίου το 1959 δέχθηκε τη Διοικούσα Επιτροπή της Ομοσπονδίας.

Η πολύωρη συνάντηση στα γραφεία της Αρχιεπισκοπής απέβει άσκοπη και άκαρπη, η συνεχιζόμενη αντίδραση οδήγησε τον Αρχιεπίσκοπο να αναβάλλει την προγραμματισμένη Κληρικολαϊκή Συνέλευση που θα λάμβανε χώρα τον Ιανουάριο του 1960, διευκρινίζοντας ότι η αναβολή ευθύνονταν σε υποτιθέμενους οργανωτικούς λόγους. Οι πραγματικοί λόγοι ωστόσο είχαν άμεση σχέση με την εκκλησιαστική διένεξη.

Στην συνέχεια ο Ιεζεκιήλ έγραψε σε επιστολή του προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποκαλύπτοντας τους αληθινούς λόγους αναβολής της Συνέλευσης: *«Ηναγκάσθην να αναβάλω την Κληρικολαϊκὴν Συνέλευσιν διὰ την πρώτην εβδομάδα του Μαΐου. Ἦτο αδύνατον να ετοιμασθῶμεν διὰ τα τέλη Ιανουαρίου. Ἄλλωστε ἔκρινα καλλίτερον να μεσολαβήσῃ χρονικόν τι διάστημα. Ἴσως εν τῷ μεταξύ να καθησυχάσουν πως τα πνεύματα των αντιφρονούντων και ελαττωθῇ ο σάλος και η αντίδραση κατὰ της Αρχιεπισκοπῆς.»*⁶⁵

Τα Διοικητικά Συμβούλια των Κοινοτήτων της Μελβούρνης και του Σίδνεϋ συνέχισαν να κλιμακώνουν τον αγώνα εναντίον της ίδρυσης αυτόνομων Κοινοτήτων από την Αρχιεπισκοπή. Στις 23 Νοεμβρίου το 1959 ο Πρόεδρος και ο Γραμματέας του Δ.Σ. της Κοινότητας της Μελβούρνης Βασίλειος Λογοθέτης και Στάθης Βλασσόπουλος αντίστοιχα πληροφόρησαν τον Αρχιεπίσκοπο ότι θα ιδρύσουν Ναούς και Σχολεία η στα προάστια Prahran, Richmond, Foorscray, Camberwell, Coburg-Moreland και Moonee Ponds, καθώς και ο Πρόεδρος της κοινότητας του Σίδνεϋ Ι. Ισαακίδης κατά την αναφορά του στη Γενική Συνέλευση της Κοινότητας ανακοίνωσε την ανέγερση Ναού στην Parramatta και στο Kingsford.⁶⁶

65 Απόρρητη έκθεση Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ προς Πατριάρχη Αθηνάγορα, 19 Νοεμβρίου 1959, φακ.119, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University*, Melbourne 1997, p. 128.

66 Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University*, Melbourne 1997, σ. 130

Ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ υποστήριξε ότι η Αρχιεπισκοπή δεν θα επιτρέψει την ανέγερση νέων ναών στους παλιούς κοινοτικούς οργανισμούς, με βάση το νέο Σύνταγμα και τους κανονισμούς του. Συμβούλευε τις παλιές κοινότητες να απαλλαγούν από τον κομμουνιστικό έλεγχο και να μεριμνήσουν για την επιδιόρθωση των υπαρχόντων. Στις περισσότερες περιπτώσεις ο Αρχιεπίσκοπος στήριζε τις νέες Κοινότητες στα προάστια εκείνα, όπου είχε εκδηλωθεί επιθυμία και από τους παλιούς κοινοτικούς οργανισμούς να ιδρύσουν δικούς τους κοινοτικούς ναούς

Στρατηγική του Ιεζεκιήλ ήταν να ειδοποιεί κάθε φορά τα Συμβούλια των παλιών κοινοτήτων κατά Πολιτεία καθώς και των υπό ίδρυση νέων κοινοτικών για κάθε επικείμενη αναγνώριση και τυπικά να επιδιώκει να έχει τις απόψεις τους.

Οι επιστολές του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ παρουσίαζαν ως αυθόρμητη την παρεξήγηση της ηγεσίας των νέων Κοινοτήτων και έδιναν την εντύπωση ότι οι αιτούντες επέπλητταν την Αρχιεπισκοπή με διαβήματα επειδή καθυστέρουσε την έγκριση των νέων Κοινοτήτων. Σε ιδιόχειρη επιστολή του προς την Κοινότητα Ομογενών Νοτίων Προαστίων Αδελαΐδας, στις 22 Σεπτεμβρίου το 1959, έγραφε:

«Δεν απαντήσαμεν υμίν εις την αίτησιν υμών ταύτην διότι έχομεν την γνώμην ότι δεν θα έπρεπε να ικανοποιηθή η αίτησις αύτη, εάν προηγουμένος δεν εξηταζετο το θέμα και από της πλευράς της Μητρος Κοινότητος της Αδελαΐδας, ούτως ώστε να μην υπάρχουν αφορμαί προς προστριβήν και παρεξηγήσεις τας οποίας θεωρούμεν τελείως ασυμβιβάστους με την ιδιότητα του Χριστιανού και παντελώς ασυμφόρους εις τους κοινοτικούς υμών Οργανισμούς.

Ειμπορούν να υπάρχουν πολλάί Κοινότητες και όμως να είναι ηνωμένοι εις μίαν ψυχήν, υπό την πνευματικήν εποπτείαν της Αρχιεπισκοπής και εν τη ταυτότητι της πίστεως και των ιδανικών μας. Ειμπορεί χωρίς καμμίαν αμφιβολίαν να υπάρχη συνεργασία των πολλών Κοινοτήτων μας και είναι πολύ εύκολον και πολύ δυνατόν η Ομογένειά μας με επικεφαλής την Αρχιεπισκοπήν και τη συνεργασία όλων αυτών των Κοινοτήτων ουχί μόνον την πρόοδον των επί μέρους Κοινοτικών ομάδων να απεργασθή αλλά και δια

γενικώτερον πρόγραμμα διοργανώσεως αυτής να φροντίση και πλουτίση την ζωήν μας την οποίαν έχομεν απόλυτον ανάγκην.»⁶⁷

Επομένως η Αρχιεπισκοπή δεν ενθάρρυνε αλλά αντιθέτως βρισκόταν υπό πίεση προκειμένου να εγκρίνει και να ευλογήσει τους νέους κοινοτικούς οργανισμούς. Στόχος του Αρχιεπισκόπου ήταν η διάλυση της Ομοσπονδίας και η εξασθένηση των παλιών Κοινοτήτων.

«Έχομεν την γνώμην όμως ότι η περί ου λόγος συνεργασία των διαφόρων κοινοτήτων και αι προσπάθειά μας διά την από οικονομικής πλευράς εξασφάλισιν αυτών ούτε είναι αναγκαίον ούτε πρέπει να στηρίζεται εις την προϋπόθεσιν της υπαγωγής των δημιουργηθεισών ή δημιουργηθησομένων εις το μέλλον νέων Κοινοτήτων εις τους παλαιούς Κεντρικούς Κοινοτικούς οργανισμούς. Τοιούτον σχέδιον αδυνατούμεν να υποστηρίξωμεν και να ευλογήσωμεν διότι ευρίσκομεν τούτο αντίθετον προς το φιλελεύθερον πνεύμα της Ορθοδοξίας και της κρατούσης παρ' ημίν θεμελιώδους αρχής όπως αι Κοινότητες, αι Εκκλησίαι και τα σχολεία ανήκουν και διευθύνονται απολύτως και αποκλειστικώς από τους Χριστιανούς, οι οποίοι τας αποτελούν και οι οποίοι τας ιδρύουν. Άλλωστε μου είναι τελείως αδύνατον άνευ λόγου και αιτίας να ανακλέσω την έγκρισιν περί ιδρύσεως νέων κοινοτήτων την οποία έδωσα. Το τοιούτον θα ήτο μία τρομερά ανακολουθία τελείως ασυμβίβαστος διά την θέσιν ενός αρχιερέως.»⁶⁸

Η δομή των νέων Κοινοτήτων στην Αυστραλία καθορίστηκε από τον Ιεζεκιήλ με την έγκριση λειτουργίας της Κοινότητας Thebarton στην Αδελαΐδα τον Ιανουάριο του 1960. Οι νέες Κοινότητες θα αποτελούσαν Επιτροπές Ελλήνων Ορθοδόξων Χριστιανών, δηλαδή ενορίες τις οποίες θα χειραγωγούσε οργανωτικά ο Αρχιεπίσκοπος μέσω του εφημέριου και του Συντάγματος. Το νέο σχήμα Κοινοτήτων, θα έδινε μελλοντικά πλήρη εξουσία στον προκαθήμενο της Ορθοδοξίας, εξασθενίζοντας το δικαίωμα της πολιτικής επέμβασης της ελληνικής κυβέρνησης.

67 Ιδιόχειρη επιστολή του προς την Κοινότητα Ομογενών Νοτίων Προαστίων Αδελαΐδας, στις 22 Σεπτεμβρίου το 1959 φακ. 121, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 132.

68 Επιστολή Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ προς Δ.Σ. Κοινότητας Μελβούρνης, 29 Δεκεμβρίου 1959, φακ. 119, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 134.

Με επιστολή του ο Ιεζεκιήλ προς την Επιτροπή των Ελλήνων Ορθοδόξων Χριστιανών, έθετε τα όρια της πολιτικής που θα εφαρμόζε στην Αυστραλία. Οι νέες Κοινότητες «θα ανήκουν μεν και θα διευθύνονται απολύτως και αποκλειστικώς από τους Χριστιανούς, οι οποίοι τας αποτελούν και οι οποίοι τας ιδρύουν», θα υπάγονται όμως στην Ιερά Αρχιεπισκοπή. Αφαιρούνταν ταυτόχρονα το δικαίωμα ίδρυσης νέων ναών από τους παλιούς Κοινοτικούς οργανισμούς.

Στις 10 Ιανουαρίου το 1960, σε επιστολή του ο Αρχιεπίσκοπος, γράφει προς τον Βασίλειο Λογοθέτη *«Όσον αφορά εις την αίτησίν σας, όπως ιδρύσετε Εκκλησίαν εις την συνοικίαν Φουτσκραίη, την οποίαν ως γράφετε εξήτησαν παρ' υμών, οι κάτοικοι ταύτης, επιθυμώ να σας δηλώσω τα εξής: η Αρχιεπισκοπή, εκ της γενομένης υφ' ημών μελέτης, των καθ' ημάς Εκκλησιαστικών πραγμάτων, είναι πεπεισμένη ότι εις το εξής όλαι αι ιδρυθησόμεναι Εκκλησίαι, πρέπει να αποτελούν ιδίους αυτοτελείς κοινοτικούς οργανισμούς.»*⁶⁹

Σκοπός της πολιτικής του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ ήταν να συρρικνώσει τις παλιές Κοινότητες και οι νέοι Ναοί να αποτελέσουν αυτοτελείς κοινοτικούς οργανισμούς, αφαιρώντας το δικαίωμα να ιδρύουν δικούς τους ναούς και Κοινότητες. Ο Αρχιεπίσκοπος με ιδιόχειρες επιστολές του, καλούσε τους έμπιστους ιερείς να ενθαρρύνουν την ίδρυση νέων Ναών και Κοινοτήτων στη μείζονα Μητροπολιτική περιοχή της Μελβούρνης και του Σίδνεϋ, καθώς και να του αναφέρουν τις κινήσεις των κοινοτικών.

Παρά τις αρχικές προσπάθειες να βρεθεί ένας συμβιβασμός μεταξύ της Αρχιεπισκοπής και των Κοινοτήτων, οι παλιές κοινότητες ήρθαν σε πλήρη ρήξη με τον Ιεζεκιήλ και η αρχική εκκλησιαστική – κοινοτική διαμάχη οδηγήθηκε σε άσβεστο φανατισμό. Οι κοινότητες μέλη της Ομοσπονδίας κατέφυγαν στη Λευκορωσική Αυτοκέφαλη Ορθόδοξη Εκκλησία, που έδρευε στο Περθ, και χειροτόνησαν αντικανονικούς ιερείς, τους οποίους δεν αναγνώριζε η επίσημη Ορθόδοξη Εκκλησία. Η κατάσταση επιδεινώθηκε δραματικά μετά την ανάμειξη του ψευδοεπισκόπου Σεργίου Οχοτέγκο, ο οποίος υποστήριζε ότι ήταν αρχηγός της Αυτόνομης Λευκορωσικής Ανεξάρτητης Εκκλησίας, η οποία ήταν ασφαλώς ανύπαρκτη. Ο Σέργιος

69 Επιστολή Ιεζεκιήλ προς Βασίλειο Λογοθέτη, 10 Ιανουαρίου 1960, Φακ. 118, Αρχεία Δαρδάλη της Ελληνικής Κοινότητας ΔΑΠΛΑ. Α. Μ. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, p. 134.

Οχοτέγκο προέβη σε χειροτονίες Ελλήνων, οι οποίοι στη συνέχεια υπηρέτησαν για πολλές δεκαετίες στις κατά τόπους ελληνικές κοινότητες.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηνάγορας με την υπ' αριθμ. Πρωτ. 787 επιστολή του, με την οποία ενημέρωνε, ώστε να μην πλανηθεί, το Χριστεπώνυμο πλήρωμα ότι όλες οι χειροτονίες του ψευδοεπισκόπου Σεργίου ήταν αντικανονικές, άκυρες και δεν υφίσταντο, με αποτέλεσμα οι φερόμενοι μετά τη χειροτονία τους ως ιερείς να μη φέρουν την Αποστολική Διαδοχή και τη Θεία Χάρη. Επομένως, όλα τα «Μυστήρια» και οι «Ιεροτελεστίες» που τελούσαν ήταν ανίερες πράξεις, οι οποίες βεβήλωναν και διακωμωδούσαν τα Ιερά Μυστήρια της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Επιπλέον, ο Πατριάρχης επιστούσε την προσοχή των Ελλήνων Ορθοδόξων της Αυστραλίας στο γεγονός ότι όσοι συμμετείχαν σε Λειτουργίες των ψευδοϊερέων, αντί να αγιάζονταν, κολάζονταν. Οι Γάμοι, οι Βαπτίσεις καθώς και οι κηδείες, οι τελούμενες από τους σχισματικούς ή καθηρημένους ιερείς, ήταν άνευ Θείας Χάριτος, άρα δεν ίσχυαν και δεν πρόσφεραν κανένα πνευματικό εφόδιο. Προέτρεπε τους Έλληνες της Αυστραλίας να συνταχθούν με τη μόνη κανονική Εκκλησία, δηλαδή την Αρχιεπισκοπή, να ακολουθήσουν αυτήν και τον Αρχιεπίσκοπό της Ιεζεκιήλ και να εγκαταλείψουν τις έριδες και τις διασπαστικές τάσεις, οι οποίες υποκινούνταν από την φιλαυτία και τον εγωισμό ορισμένων Κοινοτικών κύκλων.⁷⁰

Οι προσπάθειες της Ομοσπονδίας να αναγνωριστεί η Αυτοκέφαλη Εκκλησία τους από τις αυστραλιανές αρχές καθώς και να αποσπάσουν πιστούς από την Αρχιεπισκοπή του Ιεζεκιήλ απέτυχαν. Οι περισσότεροι πάροικοι δεν αποδέχονταν τους σχισματικούς παλαιοημερολογίτες κληρικούς, με αποτέλεσμα τη μικρή προσέλευση πιστών στις εκκλησίες των κοινοτήτων.

Από τις αρχές του 1967 και μετά την απομάκρυνση και καθαίρεση του πρώην Μητροπολίτη Πάφου Φωτίου, ο οποίος είχε φτάσει τον Οκτώβριο του 1964 στη Μελβούρνη προερχόμενος από την Αμερική, παρατηρείται η προσπάθεια της Κοινότητας της Μελβούρνης να επιλύσει τις διαφορές της με την Εκκλησία. Στις υπόλοιπες Κοινότητες όμως, όπως σε αυτές του Νιούκαστλ και της Αδελαΐδας, οι Έλληνες παρέμειναν διχασμένοι. Η

70 Β. Σταυρίδη, «Πατριαρχική Επιστολή Αρ. Πρ.787 περι του Ουκρανου Ψευδοεπισκόπου Σεργίου Οχοτέγκο Φανάριον 18 Σεπτεμβρίου 1962», *Οικουμενικόν Πατριαρχείο: Η Ιερά Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας*, Πατριαρχικό Ίδρυμα Μελετών, Θεσσαλονίκη 1994, σσ. 356-359.

Κοινότητα του Σίδνεϋ συνέχιζε ωστόσο να προσφέρει υπηρεσίες στους Έλληνες, όπως μαθήματα ελληνικής γλώσσας, αλλά στην ουσία είχε μετατραπεί σε ένα σύλλογο από Έλληνες με ριζοσπαστικές πολιτικές πεποιθήσεις.⁷¹

Το Νοέμβριο του 1962 έλαβαν χώρα έντονες συγκρούσεις έξω από αμφισβητούμενες εκκλησιαστικές περιουσίες στη Μελβούρνη και τον Απρίλιο του 1974 στο Σίδνεϋ. Οι πρόκριτοι των Κοινοτήτων πίστευαν ότι η ελληνική ομογένεια θα παρείχε καλύτερες υπηρεσίες με θεσμούς δημοκρατικής διοίκησης και τους ενοχλούσε που υπονομεύονταν από ένα μη δημοκρατικό σώμα όπως θεωρούσαν την Εκκλησία. Οι κληρικοί αντιθέτως πίστευαν ότι ήταν δικαίωμά τους να διαχειρίζονται τις θρησκευτικές υποθέσεις χωρίς την επέμβαση των κοινοτικών ηγετών, που ήταν αντίθετοι με τους κληρικούς. Τη δεκαετία του 1960 ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ είχε αποκηρύξει τις κοινότητες που ελέγχονταν από την Αριστερά χαρακτηρίζοντάς τις «φάρους του κομμουνιστικού αθεϊσμού».⁷²

Το σχίσμα κορυφώθηκε και επικράτησε πλήρη σύγχυση και αναταραχή με πράξεις θυμού και αντιδικιών μέχρι το 1963. Μέχρι τότε η Κοινοτική υπόθεση είχε ιδεολογικό χαρακτήρα και βρισκόταν στα χέρια των παλιών μεταναστών και πρωτοπόρων, οι οποίοι δεν ήθελαν να χάσουν την ανεξαρτησία τους. Λόγω του σχίσματος αυτού, ο Ελληνισμός στην Αυστραλία διαιρέθηκε και αυτή η διαίρεση αποτέλεσε εμπόδιο στην δημιουργία σπουδαιότερων έργων και ιδρυμάτων για την καλύτερη εξυπηρέτηση της νέας γενιάς και των νεομεταναστών.

Τα θέματα μορφώσεως, κατηχητικών και κοινωνικής προόδου παρουσίαζαν κενά, το σχίσμα δεν επέτρεψε στον Ελληνισμό να έχει μια Αρχιεπισκοπή αντάξια της μακράς παραδόσεως και της προόδου του Ελληνισμού. Η διαίρεση και το σχίσμα απομάκρυνε τον απλό κόσμο από τα πολιτικά και κοινωνικά της ομογένειας, ενώ στη δεκαετία του 1970 το γενικό ενδιαφέρον για το θέμα είχε εξασθενήσει σημαντικά.

Ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ κατάφερε να αναμορφώσει την Αρχιεπισκοπή μετά από μεγάλο και κοπιαστικό αγώνα και παρά την «ίσχυρη αντίδραση ενίων κοινοταρχών», αλλά, δυστυχώς, η υγεία του κλονίστηκε και αποφάσισε να παραιτηθεί στις 24 Φεβρουαρίου του

71 R. Clogg, *Η Ελληνική Διασπορά στον 20^ο αιώνα*, μτφρ. Μαρίνα Φράγκου, Αθήνα 2004, σ. 149.

72 Μητροπολίτης Ιάκωβος Γερμανίας, *Αυστραλία 1969: εντυπώσεις από την ζωή και τα προβλήματα του ελληνισμού*, Αθήνα 1970 σσ. 41-42.

1968. Η απόφασή του αυτή έγινε δεκτή με μεγάλη θλίψη από τη Σύνοδο της Κωνσταντινούπολης και ορίστηκε προσωρινός Πατριαρχικός Επίτροπος ένας εκ των βοηθών του, ο Ναζιανζού Διονύσιος, μέχρι την εκλογή νέου Αρχιεπισκόπου. Πατριαρχικός Επίτροπος από τις 28 Οκτωβρίου έως τις 9 Σεπτεμβρίου 1968 ορίστηκε ο Μητροπολίτης Φιλαδελφείας (έπειτα Μητροπολίτης Γερμανίας) Ιάκωβος Τζαναβάρης Παπαϊωάννου.⁷³

Στις 12 Αυγούστου το 1969 μετά από ενάμιση χρόνο, ο Ιεζεκιήλ επέστρεψε στον θρόνο της Αρχιεπισκοπής της Αυστραλίας θέση στην οποία παρέμεινε μέχρι τον Αύγουστο του 1974 όταν προήχθη σε Μητροπολίτη Πισιδίας και εγκατέλειψε οριστικά την Αυστραλία. Εκοιμήθη στην Αθήνα στις 22 Ιουλίου 1987. Η σορός του μεταφέρθηκε σύμφωνα με επιθυμία του στο Άγιον Όρος όπου εψάλει η νεκρώσιμη ακολουθία και ακολούθησε ο ενταφιασμός.

73 ⁷³ A. M. Tamis, *An Illustrated History of the Greeks in Australia, Συνοπτική ιστορία και φωτογράφιση των Ελλήνων της Αυστραλίας Dardalis Archives of the Greek community La Trobe University, Melbourne* 1997, pp. 178-180.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας έχουν γίνει πολλά μεγάλα και θαυμαστά έργα, όπως διαπιστώσαμε κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, τα οποία υλοποιήθηκαν με δυσκολία και μεγάλο αγώνα μέσα από ένα μεγάλο σχίσμα που είχε δημιουργηθεί στον Ελληνισμό της Αυστραλίας. Ο Ιεζεκιήλ υπήρξε αναμφισβήτητα ο Αρχιερέας, που θεμελίωσε και εδραίωσε την Αρχιεπισκοπή στους αντίποδες. Έζησε στην εποχή της μαζικής μεταπολεμικής μετανάστευσης του Ελληνισμού και εφάρμοσε το πρόγραμμα του Πατριαρχείου κάτω από δύσκολες συνθήκες, που προκαλούσε ο ιδεολογικός φανατισμός της εποχής.

Τα σοβαρά οργανωτικά προβλήματα, που ακολούθησαν με τη μαζική μετανάστευση, η ύπαρξη μέτριων ηγετών και ακόμη πιο μέτριων κληρικών, αλλά και η τάση (από το 1958) της εκκλησιαστικής ηγεσίας να επωμίζεται, πέρα από τον πνευματικό, αλλά και τον εθναρχικό έλεγχο, προκάλεσαν διοικητική καχεξία και διχοστασία.

Το 1959, το πρότυπο της κοινοτικής διάρθρωσης με την ύπαρξη ενός κοινοτικού φορέα για κάθε πόλη, υπό τη διοικητική και οργανωτική κυριαρχία της κοινότητας καταργήθηκε και επίσημα, και εισήχθη το μοντέλο της κοινότητας - ενορίας. Με την υιοθέτηση, από το 1975, του διορισμού των επιτρόπων των ενοριών αφαιρέθηκε ουσιαστικά η συμμετοχή της κοινότητας στις υποθέσεις της ενορίας, ενώ ταυτόχρονα συρρικνώθηκαν επικίνδυνα και οι πηγές εισοδήματος από τις αιρετές κοινότητες.

Η εξέλιξη αυτή, από το ένα μέρος, προκάλεσε συγκρούσεις στο εσωτερικό της ομογένειας, από το άλλο διασφάλισε κάποια ελληνοκεντρική συνέχεια και σταθερότητα στην Ορθοδοξία και έμμεσα, στην ελληνική γλώσσα και την παιδεία. Εξάλλου η Ελληνική Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας, μέσα από το σύστημα των κοινοτήτων - ενοριών, λειτούργησε

δικά της κέντρα κοινωνικής πρόνοιας, δημιούργησε ιδρύματα προστασίας γερόντων και ασθενών Ελλήνων και ανέπτυξε υπηρεσίες με στόχο την ανακούφιση των απόρων.

Οι ριζικές δημογραφικές αλλαγές στη μεταπολεμική περίοδο δοκίμασαν την ικανότητα των περισσότερων κοινοτήτων να εξυπηρετούν τις περιοχές τους. Μεταξύ 1947 και 1966 η Αυστραλία δέχτηκε περισσότερους από 145.000 Έλληνες στους οικισμούς της Μελβούρνης και του Σίδνεϋ παρατηρήθηκε μια μετακίνηση μακριά από τις κεντρικές περιοχές της πόλης και από τα προάστια. Χωρίς τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους και αποσπασμένες από πολιτικές εσωτερικές διαμάχες, οι περισσότερες κοινότητες απέτυχαν να ανταποκριθούν στη νέα ζήτηση για εκκλησίες. Στο Σίδνεϋ, οι Έλληνες μετανάστες στα εξωτερικά προάστια αναγκάστηκαν να ταξιδέψουν σε μικρές και υπερπλήρεις εκκλησίες σε περιοχές του κέντρου της πόλης. Ορισμένες περιοχές άρχισαν να σχηματίζουν τις δικές τους ενορίες και να ιδρύουν ξεχωριστά ιδρύματα, όπως αυτές του North Carlton στη Μελβούρνη, του Unley στην Αδελαΐδα και του Rose Bay στο Σίδνεϋ..⁷⁴

Παρατηρείται λοιπόν, πως ο εθνικός και θρησκευτικός χαρακτήρας της Αυστραλίας διαφοροποιήθηκε ριζικά από τη μεγάλη εισροή μεταναστών κατά τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου. Από τα πολλά ιδρύματα μεταναστών που δημιουργήθηκαν αυτήν την περίοδο, οι εκκλησίες ήταν αναμφισβήτητα οι πιο σημαντικές.

Εκτός από την καθαρά θρησκευτική τους λειτουργία, οι εκκλησίες κάλυπταν διάφορες ανάγκες των μεταναστών και βοήθησαν να μετριαστεί ο οδυνηρός και αποπροσανατολιστικός αντίκτυπος της εγκατάστασης σε ένα ξένο περιβάλλον. Μερικές εκκλησίες, για παράδειγμα, πρόσφεραν πρακτικές υπηρεσίες, όπως μαθήματα γλώσσας, ενώ οι περισσότερες τουλάχιστον χρησίμευαν ως καταφύγια για τακτική κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ ομογενών. Περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο ίδρυμα μεταναστών, οι εκκλησίες είχαν πολιτιστική και συμβολική σημασία στη ζωή της κοινότητας, βοηθώντας τους μετανάστες να διατηρήσουν τους πολιτιστικούς και συναισθηματικούς δεσμούς τους με τη χώρα καταγωγής τους.

Οι μετανάστες φοβήθηκαν και αντιστάθηκαν στην αφομοίωση, και γι' αυτό άλλωστε οι εκκλησίες τους θεωρήθηκαν πολύ σημαντικές για τη διατήρηση της εθνοτικής τους

74 M. Tsounis, *Greek Communities in Australia, In C.A. Prize Greeks in Australia Canberra*, Australia 1975, p. 445.

ταυτότητας.⁷⁵ Πολιτιστική, θρησκευτική και συμβολική σημασία, ωστόσο, σήμαινε και πολιτική σημασία. Δεδομένης της κεντρικής τους θέσης στη ζωή της κοινότητας, οι μετανάστες επιδίωξαν την ανάμειξή τους στην τοπική ενορία και την επισκοπή τους, οι ηγέτες καθώς και οι αδελφότητες των μεταναστών αγωνίζονταν για τον πλήρη έλεγχο των εκκλησιαστικών υποθέσεων. Αρκετά συχνά το αποτέλεσμα ήταν οι κοινότητες να εμπλέκονται σε «θρησκευτικές» συγκρούσεις.

Οι επίσκοποι άργησαν πολύ να ανταποκριθούν στις θρησκευτικές ανάγκες των νέων και ιδιαίτερα απομακρυσμένων κοινοτήτων των Ελλήνων. Η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν διέθετε την απαραίτητη εμπειρία ώστε να δημιουργήσει τις εκκλησιαστικές της δομές, ιδιαίτερα σε τόσο μακρινά μέρη όπως η Αυστραλία. Γι' αυτό το λόγο την πρωτοβουλία αναλάμβαναν πάντα οι πιστοί, οι οποίοι αγόραζαν, συντηρούσαν και κατά συνέπεια έλεγχαν την περιουσία της τοπικής Εκκλησίας, όπως συνέβαινε και στον 17-18^ο αι στις νεοιδρυθείσες κοινότητες των Ελλήνων στον ευρωπαϊκό χώρο. Αυτό έδωσε στους λαϊκούς άνευ προηγουμένου εξουσία επί των θρησκευτικών υποθέσεων και παρουσίασε σημαντικά εμπόδια στις μεταγενέστερες προσπάθειες των ιερέων να ενισχύσουν την εξουσία των κληρικών και των επισκόπων στη διαχείριση των οικονομικών της Εκκλησίας.

Οι Κοινότητες που δημιουργήθηκαν ήταν σχετικά οργανωμένες. Η διαχείριση και η οργάνωση των Κοινοτήτων ήταν πολλές φορές λανθασμένες, με αποτέλεσμα να δοθεί η αφορμή για διαφωνίες και διαμάχες σχετικά με την εκκλησιαστική δικαιοδοσία και τους διορισμούς κληρικών. Τέτοιου είδους συγκρούσεις και διαφωνίες δεν ήταν ασυνήθιστες στην ιστορία της Ορθόδοξης Εκκλησίας και οι υποτυπώδεις εκκλησιαστικές δομές στην Αυστραλία απλώς διευκόλυναν την έκφραση διαφωνίας και έδωσαν ευκαιρίες για εκκλησιαστικό σχίσμα.

Ένας ακόμη αποσταθεροποιητικός παράγοντας ήταν η έντονη ανάμειξη των λαϊκών και των αδελφοτήτων στα εκκλησιαστικά πράγματα, καθώς και των διαφόρων ιδεολογικών, περιφερειακών και ταξικών ανταγωνισμών που έφεραν μαζί τους από την πατρίδα. Η ανάμειξη λαϊκών και κληρικών, λαϊκών αδελφοτήτων και Εκκλησίας, προκάλεσε μεγάλη αλληλεπίδραση μεταξύ λαϊκών και εκκλησιαστικών ανταγωνισμών. Έτσι, οι επίσκοποι

75 M. Hogan, *The Sectarian Strand: Religion in Australian History*, Victoria 1987, p. 289.

διχάζονταν για τον «κομμουνισμό», και τα μέλη των λαϊκών έρχονταν σε σύγκρουση για αμφιλεγόμενους εκκλησιαστικούς διορισμούς. Αυτή η ασταθή σχέση μεταξύ Εκκλησίας και κοινοτήτων μεγάλωνε συνεχώς με αποτέλεσμα τη δημιουργία σχίσματος ανάμεσα στην Εκκλησία και τις κοινότητες.

Το 1959 το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως διορίζοντας Αρχιεπίσκοπο τον Ιεζεκιήλ Τσουκαλά, πρώην επίσκοπο Βοστώνης και Σικάγου, στην Αυστραλία αναβάθμισε την Μητρόπολη σε Αρχιεπισκοπή. Μια Αρχιεπισκοπή θεωρήθηκε πιο κατάλληλη για αυτό που γρήγορα γινόταν μια μεγάλη κοινότητα της διασποράς.

Η περίοδος της ποιμαντορίας του Ιεζεκιήλ υπήρξε η πλέον σημαντική της Ιστορίας των Ελλήνων της Αυστραλίας, είναι η περίοδος της μαζικής μετανάστευσης της κορύφωσης των εκκλησιαστικο-κοινοτικών, ενδοκοινοτικών, διαπροσωπικών και ιδεολογικών αντιπαραθέσεων αλλά και η περίοδος των σημαντικών αλλαγών και περιορισμών που υπέστη ο θεσμός των κοινοτήτων.⁷⁶ Ιεράρχης με στιβαρή και ολοκληρωμένη προσωπικότητα, ο Ιεζεκιήλ, παρά το πράο και μετριοπαθές του χαρακτήρα του, θεωρήθηκε ακрайοδεξιών πολιτικών τάσεων από τις ελληνικές μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις. Παρά την ασκητική και λιτή φύση του αναγκάστηκε να εμπλακεί στους πιο δριμείς και εμπαθείς πολιτικούς αγώνες, Παρά την ανιδιοτελή νοοτροπία του κατηγορήθηκε από τους φανατισμένους κοινοτικούς ως ασυμβίβαστα πλουτοκράτης.

Ο Ιεζεκιήλ θέλησε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της εκκλησιαστικής περιουσίας και τη δύναμη που αυτή έδωσε στις κοινότητες. Εισήγαγε ένα σύστημα, το οποίο χρησιμοποιούσαν οι ηγέτες της Ελληνικής Εκκλησίας στη Βόρεια Αμερική, όπου το κόστος αγοράς ακινήτων και ανέγερσης εκκλησιαστικών κτιρίων καλύφθηκε από τις συνεισφορές της κοινότητας.⁷⁷ Η Ελληνική Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας, επρόκειτο να είναι ανεξάρτητη από τον κοινοτικό έλεγχο, αν και αυτό δεν απέκλειε τη δυνατότητα να φιλοξενηθούν κοινοτικοί ναοί εντός της προβλεπόμενης εκκλησιαστικής δομής.⁷⁸

76 R. Clogg, *Η Ελληνική Διασπορά στον 20^ο αιώνα*, μτφρ. Μαρίνα Φράγκου, Αθήνα 2004 σσ. 148-150.

77 N. Doumanis, *The journal of religious History, Eastern Orthodoxy and Migrant Conflict: The Greek Church Schism in Australia, 1959–74*, v. 17, June 1992, pp. 65-68.

78 *Greek Orthodox Archdiocese of Australia: 50th Anniversary Commemorative Book*, Sydney 1976, p. 48.

Άμεσος στόχος του νέου ιεράρχη, που είχε την έγκριση και ενθάρρυνση της ελληνικής κυβέρνησης, ήταν η ίδρυση νέων κοινοτήτων, που θα εξαρτιόνταν και θα εποπτεύονταν από τη Μητρόπολη, καθώς και η λειτουργία νέων σχολείων, τον αποκλειστικό έλεγχο των οποίων θα είχε ο Μητροπολίτης. Οι υποστηρικτές του Ιεζεκιήλ στάλθηκαν σε προάστια και αγροτικά κέντρα με μεγάλο ελληνικό αριθμό και ενθάρρυναν τα μέλη της τοπικής κοινότητας να σχηματίσουν επιτροπές, να συγκεντρώσουν κεφάλαια και να χτίσουν εκκλησίες. Αυτές οι νέες ενορίες ανήκαν και διατηρήθηκαν από τοπικές κοινοτικές οργανώσεις, που ονομάστηκαν «ενοριακές κοινότητες», καθεμία από τις οποίες αναγνώριζε την πνευματική ηγεσία του Αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ. Στην Αρχιεπισκοπή δόθηκε πλήρης έλεγχος του κλήρου και των καθαρά θρησκευτικών θεμάτων.

Τον Απρίλιο του 1959, σε συναντήσεις στην Αθήνα με αξιωματούχους που εκπροσωπούσαν την Κυβέρνηση Καραμανλή, ο Ιεζεκιήλ παρουσίασε το νέο Σύνταγμα της Αρχιεπισκοπής Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας, που του είχε επιδοθεί από την Αγία και Ιερά Σύνοδο της Κωνσταντινούπολης. Έλαβε επίσης έγκριση από το ελληνικό κράτος για την αναθεώρηση του υπάρχοντος καθεστώτος Εκκλησίας - Κοινότητας εφαρμόζοντας τις αλλαγές για την εδραίωση της εξουσίας της Εκκλησίας στις οργανωμένες κοινότητες. Η αποστολή σχολικών βιβλίων από την Ελλάδα, ο διορισμός δασκάλων και η οικονομική ενίσχυση των σχολείων τελούνταν πλέον υπό τον έλεγχο του προγράμματος πρόνοιας της Αρχιεπισκοπής. Άμεσος στόχος ήταν η διάλυση της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων καθώς και η αποδυνάμωση των παλαιών Κοινοτήτων. δεσμούς που, σύμφωνα με τον Ιεζεκιήλ, κινδύνευαν να καταληφθούν από «κομμουνιστές και στοιχεία, που ήταν εχθροί του Έθνους και της Εκκλησίας». Εξάλλου, μόνο η Αρχιεπισκοπή θα μπορούσε «να εξασφαλίσει τη αιωνιότητα του Χριστιανισμού και του Ελληνισμού και να δώσει εγγυήσεις για μια υγιή και εθνικιστική αμοιβαία κατανόηση με την πατρίδα» (Tamis, 2000).

Το πρόγραμμα δημιουργίας νέων ενοριακών Κοινοτήτων ενσωματώθηκε σε Χάρτη Συμφωνίας και διανεμήθηκε μέσω Συντάγματος, το οποίο ενέκρινε η Ελληνική Κυβέρνηση. Το Σύνταγμα προκάλεσε σάλο γιατί δεν προηγήθηκε διάλογος με τις Κοινότητες και τους αφαιρούσε το δικαίωμα να ιδρύσουν νέες εκκλησίες και Κοινότητες. Η Αρχιεπισκοπή πλέον είχε «το αποκλειστικό δικαίωμα να ιδρύει και να οργανώνει νέες εκκλησίες και ελληνορθόδοξες κοινότητες καθώς και τα παραρτήματά τους, όλα υπό τη δικαιοδοσία της»

(άρθρο ΙΑ). Με βάση το νέο Σύνταγμα «όλες οι εξουσίες θα ασκούνταν πλέον από τον Αρχιεπίσκοπο» (άρθρο ΣΤ).

Οι περισσότερες διαφωνίες εντός της Εκκλησίας, υπό την ηγεσία του Ιεζεκιήλ, περιστρέφονταν γύρω από την εκκλησιαστική εξουσία και δεν δίστασε ο ίδιος να συγκρουσθεί με τάσεις νεοπροτεσταντικές που συνάντησαν οι μετανάστες στις νέες τους πατρίδες. Αναμφίβολα, ο Ιεζεκιήλ ήταν ο Ορθόδοξος εκκλησιαστικός ηγέτης που εδραίωσε την Ορθόδοξη Εκκλησία στην Αυστραλία πάνω στην παραδοσιακή δομή της Ορθοδοξίας, συρρικνώνοντας τη δύναμη των παλαιών Κοινοτήτων, που ταλαιπωρούνταν από πολιτικές διαμάχες και μιμητισμό προτεσταντικών προτύπων.

Ως αρχιεπίσκοπος αντιλήφθηκε έγκαιρα την έλλειψη υποδομών, φροντίζοντας τάχιστα για την αναπλήρωσή τους. Προχώρησε στην αγορά νέου Αρχιεπισκοπικού Μεγάρου όπου στεγάστηκε το σύνολο των υπηρεσιών της Αρχιεπισκοπής, ενώ φρόντισε να ενισχύσει το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας ιδρύοντας Παιδικό Σταθμό στο Σίδνεϋ, καθώς και υπηρεσίες εξυπηρέτησης μεταναστών. Επιπλέον, στη Μελβούρνη ίδρυσε Παιδικό Σταθμό επ' ονόματι του Αγίου Στυλιανού για τις ανάγκες των μεταναστών, ο οποίος πρόσφερε στέγη σε νέες μητέρες. Ακολουθώντας τις τάσεις της εποχής και το αντίστοιχο έργο που επιτελέστηκε στην Αμερική από τον Μιχαήλ Κωνσταντινίδη προχώρησε στην ίδρυση Φιλοπτώχου Αδελφότητας σε κάθε Κοινότητα ενώ παράλληλα προσπάθησε να οργανώσει την νεολαία. Έργο δικό του είναι η Παναυστραλιανή Ομοσπονδία νέων με την ονομασία «Ελληνική Νεολαία Αυστραλίας». Όπως σημειώνεται στη σύγχρονη βιβλιογραφία, «Ο Αυστραλίας Ιεζεκιήλ υπήρξε φιλομόναχος, πράος και καλοκάγαθος, με αστείρευτη αγάπη για τον πάσχοντα άνθρωπο και ιδιαίτερος για τους νέους»⁷⁹.

Ο Αρχιεπίσκοπος Ιεζεκιήλ κατάφερε να προάγει το ποιμαντικό και κοινωνικό έργο της Αρχιεπισκοπής και να την οργανώσει με βάση το Σύνταγμα του 1959, αλλά οι αντιδράσεις και ο πολυμέτωπος αγώνας των αντιπάλων τον οδήγησαν σε παραίτηση στις 24 Φεβρουαρίου του 1968.

Στις 12 Αυγούστου 1969, η Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου τον αποκατέστησε και παρέμεινε έως τον Αύγουστο του 1974, όταν τελικά του εδόθη η θέση του

⁷⁹ Α. Σ. Καπανδρίτη, «Η ορθόδοξη Εκκλησία στην Αυστραλία ως Μητρόπολις (1924-1959) και Ιερά Αρχιεπισκοπή (1959-Σήμερα)», *Διπλωματική Εργασία*, Θεσσαλονίκη 2019, σ. 140.

Μητροπολίτη Πισιδίας. Για ένα μικρό διάστημα διετέλεσε και Ηγούμενος της Ιεράς Μονής Βλατάδων, μέχρι τον Αύγουστο του 1975. Οι τελευταίοι σταθμοί της ζωής του ήταν η θέση του Μητροπολίτη Κώου στις (1979- 1982). Εκοιμήθη στην Αθήνα στις 22 Ιουλίου 1987 και ενταφιάσθηκε στο Άγιον Όρος κατόπιν επιθυμίας του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγτζίδης Β., Χασιώτης Ι. Βεργέτης Κ., Τάμης Α., Ξανθοπούλου – Κυριακού Άρτεμη, *Άτλας της ελληνικής διασποράς*, Αθήνα 2005.
- Ανδρόνικος Κ., Ανδρόνικος Ε., Κένταυρος Γ., Κομνηνός Ι., *Η ζωή εν Αυστραλία*, Σίδνεϋ 2009.
- Μητροπολίτης Αιμιλιανός Σηλυβρίας, Μητροπολίτης Καλαμαράς Μ. Νικοπόλεως και Πρεβέζης, *Ορθόδοξοι προβληματισμοί στην διασπορά*, Πρέβεζα 1988.
- Chryssavgis, M., «Greek Orthodoxy in Australia: The tradition of the Greek Orthodox Church in the Australian Community», *Phronema*, v. 1, 1986.
- Clogg R., *Η Ελληνική Διασπορά στον 20^ο αιώνα*, Αθήνα 2004.
- Doumanis N., “Eastern Orthodoxy and Migrant Conflict. The Greek Church Schism in Australia, 1959–74”, *The Journal of Religious History*, v. 17, Sydney 1992.
- Ζούστης Β. Θ., *Ο εν Αμερική Ελληνισμός και η δράσις αυτού : η ιστορία της ελληνικής Αρχιεπισκοπής Αμερικής Βορείου και Νοτίου*, New York 1954.
- Θεοδοσόπουλος Γ., «Η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Αμερικής: κοινωνιολογική και ιστορική προσέγγιση», *διδακτορική διατριβή*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2012.
- Ιάκωβος Γερμανίας, *Αυστραλία 1969: εντυπώσεις από την ζωήν και τα προβλήματα του ελληνισμού*, Αθήνα 1970.
- Ιερά Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας, *Πεντοκονταετηρίς 1924-1974*, Σίδνεϋ Σεπτέμβριος 1976.
- Ίωαννικίου αρχιμ., «Μνήμη Δικαίου», *Όρθόδοξος Τύπος* 756/1987, σ. 1 και 2.

- Καπανδρίτης Α. Σ., *Η ορθόδοξη Εκκλησία στην Αυστραλία ως Μητρόπολις (1924-1959) και Ιερά Αρχιεπισκοπή (1959 – σήμερα)*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας 2020 (Μεταπτυχιακή διατριβή)
- Κουκουσάς Β., *Ιστορία της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Αμερικής με βάση τις πηγές: οι Έλληνες στον Νέο κόσμο: εκκλησιαστική και κοινοτική οργάνωση*, Θεσσαλονίκη 2010.
- Μωυσής Αγιορείτης, *Μέγα Γεροντικό Εναρέτων Αγιορειτών του εικοστού αιώνα 1956-1983*, τ. Γ', Μυγδονία 2011.
- Μπαρούσης Μ., «Ο μητροπολίτης πρώην Κώου Ιεζεκιήλ (1913-1987)», *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, τ. 266, 1987-1988.
- Νικολακάκης Δ., *Η ορθόδοξη Ελληνική Διασπορά*, Θεσσαλονίκη 2006.
- Greek Orthodox Archdiocese of Australia, *50th Anniversary Commemorative Book*, Sydney 1976.
- Hogan M., *The Sectarian Strand: Religion in Australian History*, Pingwood Victoria 1987.
- Hugh G., "The Early Years", *Australian and Greeks*, v. I, Rushcutters Bay 1992.
- Kapardis A., Tamis A. M., *Australiotes Hellenes in Australia*, Melbourne 1988.
- Πελαγίδης Ε., *Ο ελληνισμός της διασποράς: ο θαυμαστός καινούργιος κόσμος*, Θεσσαλονίκη 2006.
- Πρίντζιπας Γ., «Ο πρώην Αυστραλίας και Κώου Ιεζεκιήλ (1913-1987)», *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, τ. 259, 1987.
- Serle G., Ritchie J., Nairn B., Pike D., Cunneen Chr., Langmore D., Bennet D., Nolan Melanie, *Australian Dictionary of Biography*, v. 9, Melbourne, London, New York 1966.
<http://www.adb.online.anu.edu.au/adbonline.htm> (ανακτήθηκε 17/9/2022).
- Σελέκου Ολυμπία, *Η καθημερινή ζωή των Ελλήνων της διασποράς δημόσιος και ιδιωτικός βίο 19ος αρχές του 20ου αιώνα*, Αθήνα 2004.

- Simmons H. LN., *Australian Dictionary of biography*, vol. 1, Canberra 1996.
- Σταυρίδης Β., «Οικουμενικό Πατριαρχείο: Η Ιερά Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας», Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1996.
- Στογιόγλου Γ., *Η εν Θεσσαλονίκη Πατριαρχική Μονή Βλατάδων*, Θεσσαλονίκη 1971.
- Tamis A., *The Greeks in Australia*, Port Melbourne 2005.
- Tamis A., *Greek Orthodoxy in Australia*, Australia 2009.
- Tamis A., Dardalis Archives of the Greek Community, La Trobe University, *An Illustrated History of the Greeks in Australia= Synoptike istoria kai photographse toe Ellenon tes Aystralias*, Melbourne 1997.
- Tamis A., Gavakis E., *From Migrants to Citizens: Greek Migration in Australia and Canada*, Melbourne, 2002.
- Tamis A., *The Immigration and Settlement of Macedonian Greeks in Australia*, Melbourne 1994.
- Τράμπας Σ., *Η αγιοτόπος Πισιδία*, Ιερά Μητρόπολης Πισιδίας 2009.
- Τάμης Α. Μ., «Από τη ζωή των Ελλήνων στην Αυστραλία», Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων (ΟΕΔΒ), Αθήνα 2007.
- Τάμης Α. Μ., *Η ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. 1, Θεσσαλονίκη 1997.
- Τσουκαλάς Ι., *Έργα και Ημέραι Γ'*, Εν Βόλω 1950.
- Tsounis M. *Greek Communities in Australia*, Australian National University 1975.
- Χασιώτης Ι. Κ., *Οι Έλληνες στη διασπορά (15ο -21αι.)*, Αθήνα 2006.
- Χασιώτης Ι. Κ., *Επισκόπηση της ιστορίας της νεοελληνικής διασποράς*, Θεσσαλονίκη 1993.

